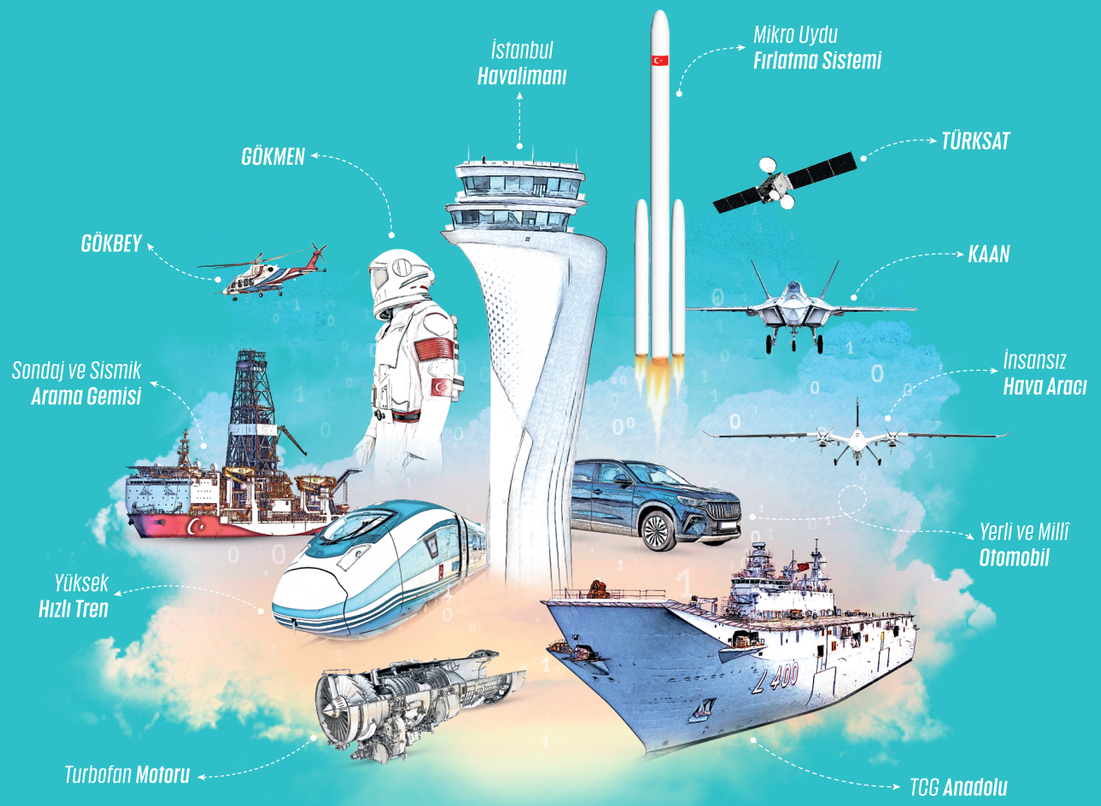
Bu kitaba sığmayan daha neler var!

eba
www.eba.gov.tr

Karekodu okut, bu kitapla ilgili EBA içeriklerine ulaş!

Teknoloji Yolculuğumuz

BU DERS KİTABI MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞINCA ÜCRETSİZ OLARAK VERİLMİŞTİR.
PARA İLE SATILAMAZ.

Bandrol Uygulamasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin Beşinci Maddesinin İkinci Fıkrası Çerçevesinde Bandrol Taşıması Zorunlu Değildir.

ORTAÖĞRETİM
TEMEL DİNÎ BİLGİLER (İslam 2)
DERS KİTABI

T.C. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI | ORTAÖĞRETİM | DERS KİTABI

TEMEL DİNÎ BİLGİLER

(İslam-2)

ORTAÖĞRETİM

TEMEL DİNÎ BİLGİLER
(İslam 2)
DERS KİTABI

YAZARLAR

Abdullah BEKTAŞ

Erol ÇAM

Furkan ÖZÜDOĞRU

DEVLET KİTAPLARI

....., 2026

Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları No ..... : 2092
Ders Kitapları Dizisi No ..... : 9833

Her hakkı saklıdır ve Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Kitabın metin, soru ve şekilleri kısmen de olsa hiçbir surette alınıp yayımlanamaz.

HAZIRLAYANLAR

EDİTÖR
Mustafa YILMAZ
DİL UZMANI
Haci Abuzer NAS
Hilal ARSLAN KUTLU
Gülsüm SİVRİ
GÖRSEL TASARIMCI
Hanife KOYUTÜRK
İzzettin Yılmaz BAŞKAR
ÇOKLU ORTAM TASARIMCISI
Ubeydullah TAŞ
PROGRAM GELİŞTİRME UZMANI
Hasan TOPAL
ÖLÇME - DEĞERLENDİRME UZMANI
İman DEMİRCİ
REHBERLİK UZMANI
Esra DEMİR

ISBN 978-975-11-8637-9

Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 28/02/2024 tarih ve 08 sayılı Kurul kararı ile 2025-2026 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile Ders Kitabı olarak kabul edilmiştir. Kurulca bu kitabın kabul edilmiş olması ders kitabından yayınevi ve yazarın sorumluluğunu kaldırmaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

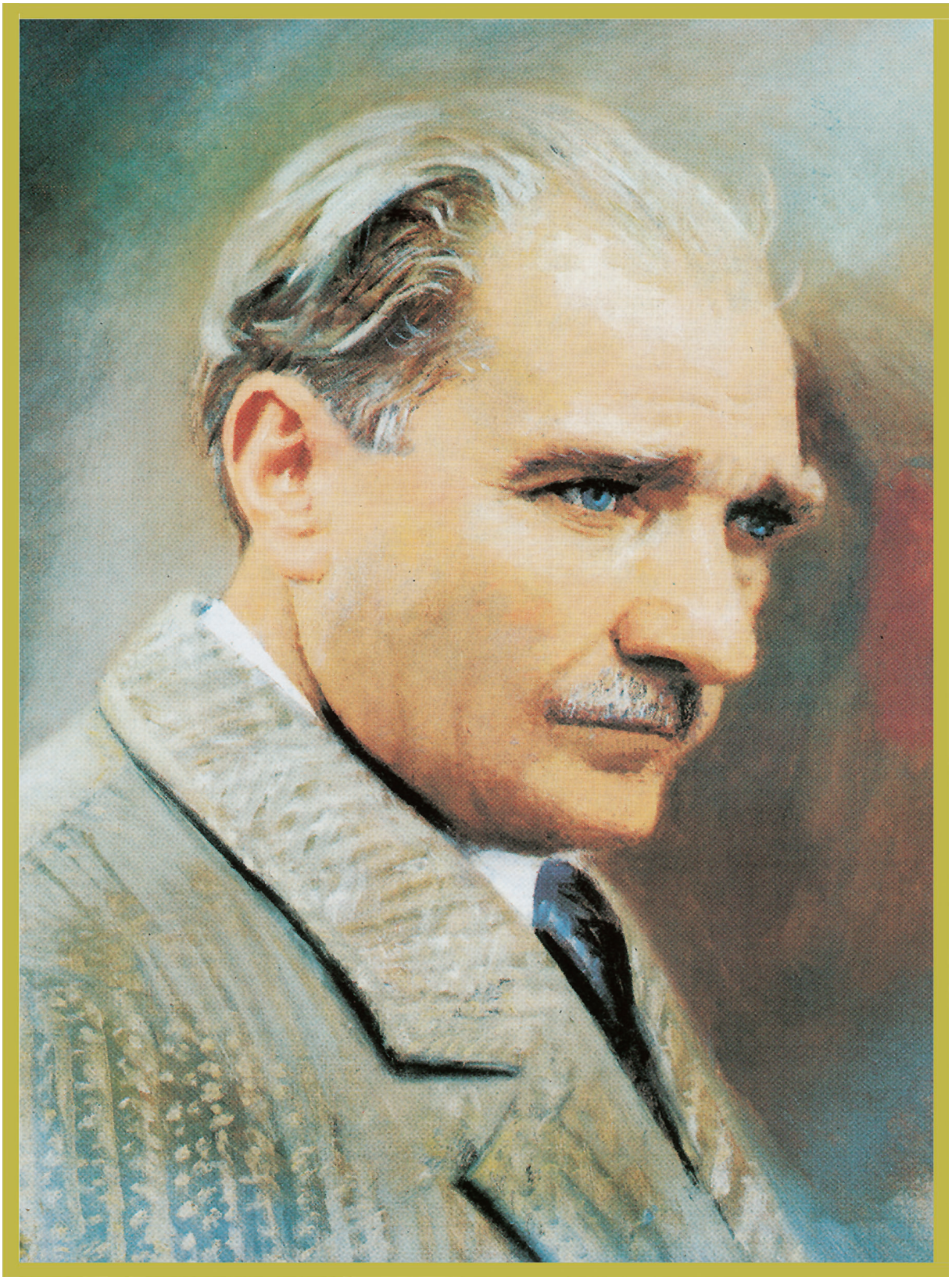
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

İçindekiler 7
Kısaltmalar 8
Organizasyon Şeması 9

1. ÜNİTE: İMAN 11

1. İman ve İslam Kavramları 12
2. İslam İnancının Temel Kaynakları 15
   2.1. Kitap 15
   2.2. Sünnet 16
3. İman ve İmanın Mahiyeti 18
4. İmanın Geçerli Olmasının Şartları 20
5. İnanç Bakımından İnsanlar 21
   5.1. Mümin 21
   5.2. Münafık 23
   5.3. Kâfir 23
6. İslam İnanç Esasları 25
   ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 32

2. ÜNİTE: NAMAZ 37

1. İnsanın Yaratılış Amacı: İbadet 38
   1.1. İbadet Kavramı ve Amacı 40
   1.2. İbadetlerin Geçerli Olma Şartları 41
      1.2.1. Niyet 42
      1.2.2. İhlas 42
      1.2.3. Sünnete Uygunluk 43
   1.3. İbadetin Bireysel ve Toplumsal Yönü 44
   1.4. Hz. Peygamber'in İbadet Hayatı 48
2. Namaz Kılmanın Önemi 49
3. Namazların Kılınışı 52
   3.1. Beş Vakit Namaz 52
   3.2. Cemaatle Namaz 57
   3.3. Cuma Namazı 58
   3.4. Bayram Namazı 59
   3.5. Cenaze Namazı 61
   3.6. Kaza Namazları 62
   3.7. Nafile Namazlar 62
   ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 65

3. ÜNİTE: ORUÇ VE ZEKÂT 73

1. Sabır ve İrade Eğitimi: Oruç 74
1.1. Kur'an Ayı: Ramazan 77
1.2. Orucun Önemi 81
1.3. Oruçluyken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar 83
1.4. Orucun Kazası ve Kefareti 83
2. Malın Bereketlenmesi: Zekât 84
2.1. Kur'an ve Sünnette Zekât 85
2.2. Zekâta Tabi Mallar 87
2.3. Zekâtın Bireysel ve Toplumsal Faydaları 89
3. İnfak ve Sadaka 90
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 93

4. ÜNİTE: HAC VE KURBAN 97

1. Allah'ın Evinde Misafirlik: Hac 98
1.1. Kâbe ve Haccın Tarihi 99
1.2. Haccın Önemi 101
1.3. Hac ile İlgili Kavramlar 102
1.4. Haccın Yapılışı 107
1.5. Hac ve Ahlaki Dönüşüm 108
2. Umrenin Yapılışı 110
3. Kurban 111
3.1. Kurban ile İlgili Kavramlar 112
3.2. Kurban İbadetinin Bireysel ve Toplumsal Faydaları 114
4. Cihat 116
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME 122

Sözlük 128
Kaynakça 136
Ölçme ve Değerlendirme Cevap Anahtarları 138
Görsel ve Genel Ağ Kaynakçası 138
Türkiye'nin Mülki İdare Bölümleri ile Kara ve Deniz Komşuları Haritası 139
Türk Dünyası Haritası 140

KISALTMALAR

as : aleyhisselam
bk. : bakınız
b.y. : basım yeri yok
C : cilt
cc : cellecelalüh
çev. : çeviren
ed. : editör
haz. : hazırlayan
Hz. : Hazreti
md. : madde
MEB : Millî Eğitim Bakanlığı
ra : radiyallahüanh/ radiyallahüanha
s. : sayfa
sav : Sallallahü aleyhi vesellem
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
ts. : tarihsiz
vd. : ve devamı / ve diğerleri

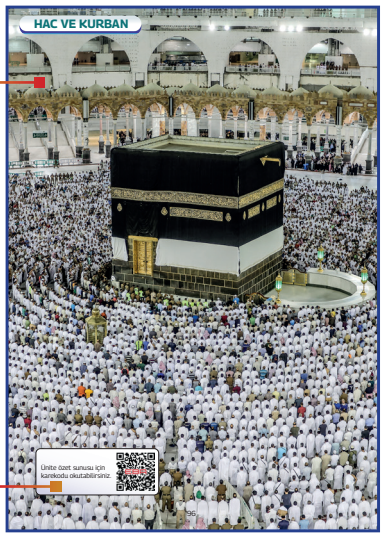
Karekodları okutarak kitabınızın EBA'da bulunan ünitelerine ve işlenen konu ile ilgili materyallere ulaşabilirsiniz.

ORGANİZASYON ŞEMASI

Ünite Numarası

Karekodu okutarak kitabınızın EBA'da bulunan ünitelerine ulaşabilirsiniz.

Ünite kapağı

4. ÜNİTE

HAC VE KURBAN

Ünite PDF Dosyası

Ünite başlığı

Neler Öğreneceğiz?

1. Allah'ın Evinde Misafirlik: Hac
2. Umrenin Yapılışı
3. Kurban
4. Cihat

Neler öğreneceğiz

Ünitemize Hazırlanalım

1. Beytullah, vakfe, cihat ve tebliğ kavramlarını sözlükten bularak anlamlarını defterinize yazınız.
2. Bakara suresinin 124-133. ayetlerini mealden okuyarak Hz. İbrahim'in ve ailesinin Yüce Allah'a teslimiyeti hakkında öğrendiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Hacca giden bir tanıdığınıza, Kâbe'yi ilk gördüğünde neler hissettiğini sorup aldığınız cevapları defterinize yazınız.
4. Kurban ibadetinin toplumsal faydaları hakkındaki fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
5. Emir bilmaruf nehiy anilmünker kavramını https://islamansiklopedisi.org.tr/ internet adresinden bularak okuyunuz.

Hazırlık soruları

Kavramlar: Kâbe, Beytullah, Mescid-i Haram, ihram, tavaf, sa'y, vakfe, sa'y, mikat, istilâm, hatim, cihat, davet, tebliğ, emir bilmaruf nehiy anilmünker

Kavramlar

Kitabın bu bölümündeki karekodu okutarak ünite özet sunusuna ulaşabilirsiniz.

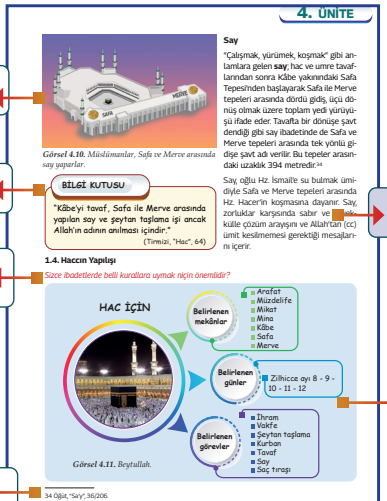
Kitabın bu bölümündeki karekodu okutarak hazırlanmış diğer sorulara ulaşabilirsiniz.

Konu görseli

Etkinlik kutusu

Motivasyon sorusu

Dipnotlar

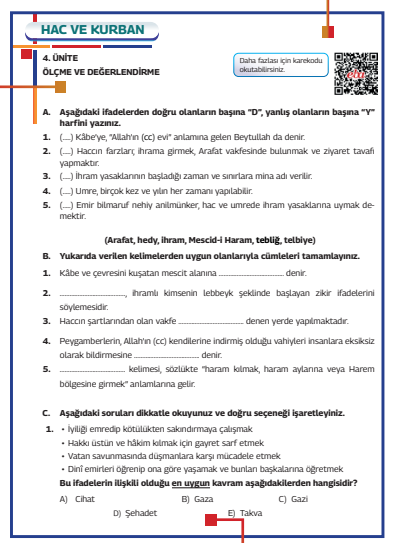

Konu metni

Bazı kavramlar infografiklerle anlatılmıştır.

Değerlendirme soruları:

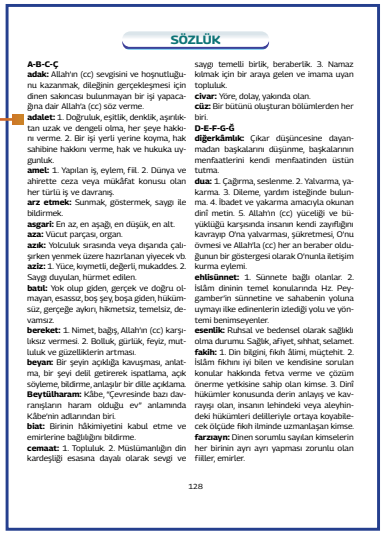
(Doğru/Yanlış
Boşluk doldurma
Çoktan seçmeli
Açık uçlu)

Sayfa numarası

Sözlük

Kitabınızda geçen kavramların anlamlarına buradan kolayca ulaşabilirsiniz.

Kaynakça

Kitabınız hazırlanırken faydalanılan kaynakların listesine buradan ulaşabilirsiniz.

Ünite özet sunusu için karekodu okutabilirsiniz.

1.
ÜNİTE

Ünite PDF Dosyası

İMAN

Neler Öğreneceğiz?

1. İman ve İslam Kavramları
2. İslam İnancının Temel Kaynakları
3. İman ve İmanın Mahiyeti
4. İmanın Geçerli Olmasının Şartları
5. İnanç Bakımından İnsanlar
6. İslam İnanç Esasları

Ünitemize Hazırlanalım

1. İman, İslam, akait ve teklif kavramlarını sözlükten bularak anlamlarını defterinize yazınız.
2. İslam inancının iki temel kaynağını araştırarak yazınız.
3. Mümin, kâfir, münafık, müşrik ve fasık kavramlarının anlamlarını https://islamansiklopedisi.org.tr/ adresinden bularak defterinize yazınız.
4. Büyüklerinize Amentü duasının anlamını sorup onlarla bu dua üzerine konuşunuz.
5. Allah'a (cc) iman etmenin insana kazandırdıkları hakkında düşününüz.

Kavramlar: teklif, ihlas, mütevatir, sahih, akait, şirk, müşrik, fısk, fasık

Bu karekodla iman ve İslam kavramlarıyla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

1. İman ve İslam Kavramları

Sizce iman ve İslam arasında nasıl bir ilişki vardır?

Görsel 1.1. *" Allah'tan (cc) başka ilah yoktur. Hz. Muhammed (sav), Allah'ın (cc) Peygamberi'dir." anlamına gelen kelimeitevhit hattı (Davut Bektaş)*

İman, sözlükte "güven vermek, güven duygusu içinde tasdik etmek, içten ve yürekten inanmak, kabullenmek, doğrulamak, onaylamak" gibi anlamlara gelir. Terim olarak iman, Allah'a (cc)[1] son peygamber Hz. Muhammed'e (sav)[2] ve onun insanlığa bildirdiklerinin tamamına herhangi bir kuşku duymadan inanmaktır.[3]

Peygamber Efendimiz *"Allah'a (cc), meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayrın ve şerrin Allah'tan (cc) olduğuna inandım. Ölümden sonra diriliş haktır. Allah'tan (cc) başka ilah olmadığına, Hz. Muhammed'in (sav) O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim."*[4] hadisinde nelere iman edilmesi gerektiğini bildirir.

Allah'a (cc), Resulü'ne ve onun getirdiği ilahi vahye yürekten inanıp onu kabul ve tasdik edenlere mümin denir. Bir kimsenin mümin olabilmesi için öncelikle "Ben şahitlik ederim ki Allah'tan (cc) başka ilah yoktur ve yine şahitlik ederim ki Hz. Muhammed (sav) Allah'ın (cc) kulu ve resulüdür." şeklindeki kelimeişehadet ifadesini kalben tasdik etmesi gerekir.

İslam ise sözlükte "kurtuluşa ermek, sulh ve selamet gayesiyle boyun eğmek, itaat etmek, teslim olmak" gibi anlamlara gelir. Terim olarak İslam, "Allah'ın (cc) birliğini ve Hz. Peygamber'in hak oluşunu kabul ederek dinin emir ve yasaklarına itaat etmek, Allah'ın (cc) buyruklarına teslim olmak" demektir.[5]

Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine, Hz. Muhammed'in (sav) peygamberliğine ve onun Allah (cc) katından getirmiş olduğu vahyin hepsine kesin olarak iman eden, dinin emir ve yasaklarına gönül rızasıyla teslim olan kimseye Müslüman denir.[6]

Hz. Muhammed'den (sav) önce gelen bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri dinin ismi de İslam'dır.

Görsel 1.2. *İslam Yüce Allah'a teslimiyettir.*

1 cc: Cellecelalüh. Allah (cc) lafzının geçtiği yerde "azameti yüce ve ulu olan" anlamında kullanılan bir övgü ifadesidir.
2 sav: Sallallahü aleyhi vesellem: Peygamberimizin adı anıldığında söylenen "Ona salat ve selam olsun." anlamındaki dua ifadesidir.
3 Serinsu vd., "iman", 167-168.
4 Buhari, "İman", 37.
5 Sinanoğlu, "İslam", 23/1.
6 "Müslüman", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 266.

Bu konuda Yüce Allah, **"Şüphesiz Allah katında din İslam'dır. Kitap verilmiş olanlar, kendilerine ilim geldikten sonra sırf aralarındaki ihtiras ve aşırılık yüzünden ayrılığa düştüler..."**[7] buyurarak hak olan tek dinin İslam olduğunu bildirmiştir.

Görsel 1.3. *"Allah katında yegâne din İslam'dır." (Al-i İmran suresi, 19. ayet.) mealindeki ayetin hattı (Hacı Hasan Rıza Efendi)*

BİLGİ KUTUSU

İman

- İnanmak, tasdik etmek, emniyette olmak, güven vermek.
- Kişinin Allah'ın (cc) varlığını, birliğini, sıfatlarını, peygamberlerini, ahiret gününü ve bunlardan başka iman edilmesi gereken şeyleri kalp ile tasdik etmesi.

("iman", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 167)

İslam

- Kurtuluşa ermek, boyun eğmek, itaat etmek, teslim olmak, barış yapmak.
- İslam, bütün peygamberlerin tebliğ ettiği dinin adı.
- Allah (cc) tarafından peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed'e (sav) vahiy yolu ile bildirilerek bütün insanlığa gönderilen hak din, Müslümanlık.

("islam", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 176)

İman konusundaki temel kavramlardan biri akaittir. Sözlükte "gönülden bağlanılan, düğüm atmışçasına kesinlikle inanılan şeyler" anlamlarına gelen **akait;** İslam dininin iman esaslarını Kur'an-ı Kerim ve sahih hadisler çerçevesinde konu edinen bir ilim dalıdır. Akait ilmi Allah'ın (cc) varlığı ve birliği, meleklere, kitaplara, peygamberlere, ahirete, kaza ve kadere iman etme konularını ele alır. Ayrıca inkârcıların İslam dinine karşı yöneltmiş oldukları sorulara cevaplar verir. İman esasları dinin temelidir. Bu temel olmadan ibadetlerin Allah (cc) katında bir değeri yoktur. Bu yüzden İslam âlimleri, mükellef olanların önce İslam akaidini öğrenmeleri gerektiğini belirtmişlerdir.[8]

İman konusunun temel kavramlarından olan **teklif;** Allah'ın (cc), iman esaslarına inanma, emir ve yasaklara uyma hususunda kullarını yükümlü tutmasıdır. Dinin emir ve yasaklarıyla yükümlü tutulan, akıl sahibi ve büluğa ermiş kişiye mükellef denir. Kişinin teklife muhatap sayılabilmesi için kendisine yöneltilen hitabı anlayabilecek akla ve onun gereğini yerine getirebilecek güce sahip olması gerekir.[9]

7 Al-i İmran suresi 19. ayet.
8 "akait", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 11.
9 Sinanoğlu, "teklif", 40/385.

İman-İslam İlişkisi

İman, kalbin tasdikidir. İslam ise kalbin tasdik ettiği iman konularına uygun bir yaşam sürmek, buna uygun ibadet ve davranışlarda bulunmak, bu tasdiki eyleme taşımaktır. "Allah'ın (cc) gönderdiği vahyi ve onu bize ulaştıran Resulü'nü tasdik etmek" anlamındaki iman ile "Allah'a (cc) ve Resulü'ne itaat etmek" anlamına gelen İslam, birbirinden ayrı düşünülemeyecek iki kavramdır. Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine, bu dünyada insanları kendisine kulluk etmek için yarattığına, bir hesap günü olduğuna inanan insanın, Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına uyması gerekir.

Görsel 1.4. *Kelimeitevhit hattı (Mehmet Emin Barın)*

İslam, bireyin ve toplumun hem bu dünyada hem de ahiret hayatında mutluluğunu amaç edinen ilahi kurallar bütünüdür. Dünya ve ahiret mutluluğunu elde etmek; İslam'ın inanç, ibadet, ahlak ve toplumsal hukuk esaslarını bir bütün olarak öğrenip buna uygun bir hayat sürmeye bağlıdır.

Peygamber Efendimiz, iman ve amel arasındaki ilişkiyi şu şekilde dile getirmiştir: *"İmanın yetmiş küsur şubesi vardır. Bunların en üstünü 'Lâ ilâhe illallah' (Allah'tan başka ilah yoktur.) sözüdür. En alt derecesi ise yoldaki eziyet veren şeyleri kaldırmaktır. Hayâ da imanın bir şubesidir."*[10]

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıdaki hadisi imanın toplum üzerindeki etkisi açısından değerlendiriniz.

"Resulullah, imanın en üstün hâlini soran Muaz bin Cebel'e 'İnsanları Allah için sevip onlara Allah için buğzettiğinde, dilini Allah'ı zikirde kullandığında iman en üstün hâle ulaşmış olur.' diyerek karşılık vermiştir. Bunun üzerine Muaz 'Ey Allah'ın Resulü, başka hangi hâllerde iman daha muteber olur?' deyince de Hz. Peygamber, 'Kendin için istediğini insanlar için de istediğin, kendin için istemediğini onlar için de istemediğin zaman.' diyerek cevap vermiştir."

(Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/248)

10 Nesai, "İman", 16; Müslim, "İman", 58.

BİLGİ KUTUSU

İnancın Kaynağı

İnsanın yaratılışında bulunan ve hayatı anlamlandırma çabalarına yön veren, çalışmakla elde edilemeyen ve inanmayı da içeren, insanın doğuştan getirdiği yeteneklere fıtrat denir. İnsandaki inanma duygusu fıtridir yani insanın yaradılışında var olan bir özelliktir. İnsanlık tarihi, dinin insanla birlikte var olduğunu, dinsiz bir toplumun olamayacağını göstermektedir. Kendi varlığını ve dünya hayatını sorgulayan insan, farklı isim ve özelliklerde tasavvur etse de genelde üstün bir kudretin varlığını kabul etmiştir. ("fıtrat", 96-97)

Kur'an-ı Kerim, Allah'ı (cc) inkâr eden insanın bile sıkıntıya düştüğü zamanlarda fıtratı gereği O'na yöneldiğini, sadece O'na dua ettiğini bizlere şu ayetle haber vermektedir: "O, sizi karada ve denizde gezdirip dolaştırandır. Öyle ki gemilerle denize açıldığınız ve gemilerinizin içindekilerle birlikte uygun bir rüzgârla seyrettiği, yolcuların da bununla sevindikleri bir sırada ona şiddetli bir fırtına gelip çatar ve her taraftan dalgalar onlara hücum eder de çepeçevre kuşatıldıklarını (batıp boğulacaklarını) anlayınca dini Allah'a has kılarak 'Ant olsun, eğer bizi bundan kurtarırsan, mutlaka şükredenlerden olacağız.' diye Allah'a yalvarırlar." (Yunus suresi 22. ayet)

2. İslam İnancının Temel Kaynakları

Sizce bir Müslüman, dininin emir ve yasaklarını en güvenilir şekilde hangi kaynaklardan öğrenebilir?

İslam'ı temel kaynaklarından doğru bir şekilde öğrenmek büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde batıl inançlar, hurafeler ve yanlış yorumlar doğruymuş gibi kabul edilebilir. Bir Müslüman için ilk başvuru kaynağı; Rabbimizin Cebrail (as) aracılığıyla Hz. Muhammed'e (sav) ulaştırdığı, ondan da bizlere ulaşan ve bugüne kadar bozulmadan gelen Kur'an-ı Kerim'dir. Diğer güvenilir kaynak ise Hz. Peygamber'in söz ve davranışları anlamına gelen sünnettir. Kur'an-ı Kerim, insan ve dünya hayatıyla ilgili nelerin doğru, iyi ve faydalı; nelerin yanlış, kötü ve faydasız olduğunu bize öğretir. Sünnet ise Peygamber Efendimiz'in örnekliği ve rehberliğiyle Kur'an'ın nasıl uygulanacağını gösterir.

DİKKAT EDELİM

"Allah ve Resulü bir iş hakkında hüküm verdikleri zaman, hiçbir mümin erkek ve mümin kadın için kendi işleri konusunda tercih kullanma hakları yoktur. Kim Allah'a ve Resulü'ne karşı gelirse şüphesiz ki o apaçık bir şekilde sapmıştır."

(Ahzab suresi 36. ayet)

2.1. Kitap

Allah'ın (cc) tüm insanlığa gönderdiği Kur'an-ı Kerim, İslam'ın ilk temel kaynağıdır. Kur'an-ı Kerim, Yüce Allah'ın Hz. Muhammed'e (sav) Arapça olarak indirdiği, mushaflara yazılmış, lafzıyla ibadet edilen ve bizlere kadar tevatür yoluyla nakledilmiş ilahi bir kitaptır. Kur'an-ı Kerim, hiçbir değişikliğe uğramadan Peygamber Efendimiz'e indirildiği hâliyle bizlere ulaşmıştır. Aynı şekilde kıyamete kadar da Allah (cc) tarafından korunacaktır.[11]

11 bk. Hicr suresi 9. ayet.

Kur'an-ı Kerim, yalnız inanç, ibadet ve ahlak konularını ihtiva etmez. Sosyal ilişkiler, ekonomi, siyaset ve hukuk gibi insanların toplumsal hayatlarını düzenleyici temel hükümleri de içerir. Bu sebeple hayatın bütününde ilk başvuracağımız kaynak Kur'an-ı Kerim olmalıdır.

Görsel 1.5. *İslam dininin temel kaynağı Kur'an-ı Kerim'dir.*

Kur'an-ı Kerim, ibadetlerle ilgili temel hükümleri genel bir şekilde ortaya koyar. Kur'an-ı Kerim'de namaz, oruç, zekât, hac gibi ibadetler emredilmiş,[12] Hz. Peygamber de bu ibadetlerin uygulama şekillerini göstermiştir.

Kur'an-ı Kerim, ahlaki sorumluluklarımızı da peygamberlerin ve salih kulların güzel örnekliğiyle açıklamıştır. Sevgi, saygı, adalet, doğruluk, dürüstlük, öz denetim, cömertlik, sabır, yardımlaşma, paylaşma gibi davranışları bizlere tavsiye etmiştir.[13]

2.2. Sünnet

Sünnet, Kur'an-ı Kerim'den sonra İslam'ın temel kaynaklarındandır. Sünnet, Hz. Muhammed'in (sav) sözleri ve davranışları anlamına gelir. Peygamberimizin sözlerine kavlî sünnet, davranışlarına fiilî sünnet, sahabenin yaptıklarını onaylamasına ise takrirî sünnet adı verilir.[14]

Kur'an-ı Kerim'deki **"Ant olsun ki Resulullah, sizin için, Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir."**[15] ayeti Hz. Muhammed'in (sav) bizler için rehber ve örnek olduğunu belirtir. Allah'ın (cc) sevgisini kazanmak Peygamberimize uymaya bağlıdır. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de **"(Resul'üm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir."**[16] buyrulmuştur.

Yüce Allah, **"Kim Resul'e itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur..."**[17] ayetiyle Peygamber Efendimiz'e ve getirdiği vahye tabi olunmasını emretmiştir. Nasıl ki bir elçinin sözlerini kabul etmek, o elçiyi gönderene uymaksa peygamberine itaat de Allah'a (cc) itaattir.

Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrirlerinin sahabe vasıtasıyla bizlere ulaştırıldığı metinlere hadis denir.[18] Hadislerin delil olması konusunda iki türlü tasnif yapılmıştır. Hadisler, rivayetleri nesilden nesile aktaran kişilerin sayısı açısından mütevatir, meşhur ve âhâd şeklinde; sağlamlık açısından da sahih, hasen ve zayıf şeklinde tasnif edilmiştir.

12 bk. Bakara suresi 110, 183; Al-i İmran suresi 97. ayetler.
13 bk. Nahl suresi 90; Bakara suresi 262; Al-i İmran suresi 92; Nisa suresi 135. ayetler.
14 "sünnet", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 334.
15 Ahzab suresi 21. ayet.
16 Al-i İmran suresi 31. ayet.
17 Nisa suresi 80. ayet.
18 "hadis", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 113.

BİLGİ KUTUSU

Ravilerin Sayısı Bakımından Hadis Çeşitleri

Görsel 1.6. "Muhammed Aleyhisselam" yazılı hat eseri. (Mehmet Arif Vural)

Mütevatir hadis: Mütevatir; kelime olarak "arkası kesilmeden birbirini izleyen, birbiri ardına gelen, toplumdan topluma kesintisiz olarak aktarılan, nakledilen" anlamına gelir. Mütevatir hadis ise sahabeden itibaren her devirde yalan üzerinde birleşmeleri mümkün olmayan topluluklar tarafından rivayet edilen hadis, haber demektir. Her dönemde üç veya üçten fazla ravisi olan hadislerdir.

Meşhur hadis: Her dönemde üç veya üçten fazla ravisi olan fakat mütevatir derecesine ulaşmayan hadislerdir.

Âhâd hadis: Mütevatir haberde aranan "her dönemde çok sayıda ravi tarafından nakledilme" şartını taşımayan, sonraki dönemlerde her tabakada bir veya birkaç kişi tarafından nakledilen haberlere âhâd hadis denilmiştir.

Sağlamlık Bakımından Hadis Çeşitleri

Sahih hadis: Sahih kelimesi "yalan veya hayal ürünü olmayan, kusursuz, halis, gerçek, doğru" anlamlarına gelir. İslam dininin iman esaslarına bağlı olan, emir ve yasaklarına uymada titiz davranan ravilerin, aralarında kopukluk olmadan birbirlerine aktardıkları, diğer güvenilir ravilerin rivayetlerine aykırı olmayan hadislere sahih hadis denir.

Hasen hadis: Hadisi rivayet eden kişinin hadisi ezberlerken yanılması gibi bir sebeple sahih derecesine çıkamayan hadislere denir. Hasen hadisler, inanç konularında olmasa da ibadet ve ahlak konularında delil kabul edilebilir.

Zayıf hadis: Sağlamlık ve güvenilirlik açısından sahih ya da hasen derecesinde olmayan, ahlaki ve dinî yaşantı bakımından veya hadisleri ezberleme açısından bazı eksiklikleri ve kusurları bulunan ravilerin naklettikleri hadislere denir. İslam âlimleri, zayıf hadisleri inanç ve dinî hüküm bildiren konularda delil olarak kabul etmemişlerdir.

(bk. Ertürk, "Haber-i Vâhid", 14/350; Kandemir, "Hadis", 15/27-38)

Bu karekodla imanın mahiyetiyle ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

3. İman ve İmanın Mahiyeti

Kelimeişehadet getiren bir insanın hayatında nasıl bir değişiklik olması beklenir?

Bir kimsenin Müslüman olabilmesi için Allah'tan (cc) başka ilah olmadığına ve Hz. Muhammed'in (sav) Allah'ın (cc) kulu ve resulü olduğuna inanması şarttır. Bu anlamda Allah'ın (cc) vahiy yoluyla bildirdiği dinî esasların tamamına ayrıntıya girmeksizin inanmaya **icmali iman** denir. İcmali imanın en güzel ve özlü şekilde ifade edildiği hâli, kelimeitevhit ve kelimeişehadettir.

BİLGİ KUTUSU

Kelimeitevhit: Lâ ilâhe illallah / Muḥammedürrasulüllâh
Anlamı: Allah'tan (cc) başka ilah yoktur, Hz. Muhammed (sav) Allah'ın (cc) resulüdür.

Görsel 1.7. *Kelimeitevhit hattı (Macit Ayral)*

Kelimeişehadet: Eşhedü ellâ ilâhe illallah / Ve eşhedü enne Muḥammeden abdühû ve rasûlüh.

Anlamı: Ben şahitlik ederim ki Allah'tan (cc) başka ilah yoktur ve yine şahitlik ederim ki Hz. Muhammed (sav) Allah'ın (cc) kulu ve resulüdür.

Görsel 1.8. *Kelimeişehadet hattı (Hamit Aytaç)*

İman esaslarının her birine ayrı ayrı ve ayrıntılarıyla inanmaya **tafsili iman** denir. Tafsili imanda Allah'a (cc), meleklere, peygamberlere, kitaplara, kadere ve ahirete ayrıntılı bir şekilde ve delilleriyle inanmak söz konusudur. Hz. Muhammed'in (sav) Allah'tan (cc) getirdiği dine ait tüm inanç, ibadet, ahlak ve hukuk esasları kabul edilmelidir. Tafsili imanın kapsamına giren herhangi bir şeyi inkâr etmek, kişiyi İslam dininden çıkarır.[19]

19 "tafsili iman", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 346.

OKUYALIM

Hz. Enes bin Mâlik'in rivayet ettiği bir hadiste Peygamber Efendimiz şöyle buyurmuştur: "Üç özellik vardır; bunlar kimde bulunursa o, imanın tadını alır: Allah ve Resulü'nü, herkesten ve her şeyden fazla sevmek. Sevdiğini yalnızca Allah için sevmek. Allah kendisini küfür bataklığından kurtardıktan sonra tekrar küfre dönmeyi, ateşe atılmak gibi çirkin ve tehlikeli görmek."

(Buhari, "İman", 9)

İmanın Mahiyeti Konusundaki Farklı Yaklaşımlar

- **"İman, kalp ile tasdiktir." görüşünde olanlar**

Ehlisünnet kelamcılarının büyük çoğunluğuna göre imanın esası kalbin tasdikinden ibarettir çünkü ayet ve hadislerde iman, dilin ikrarına değil; kalbin tasdikine bağlanmıştır.[20] Tasdikin mahiyeti de haberin ve haber verenin doğruluğunu kabul etmektir.

- **"İman; kalp ile tasdik, dil ile ikrardır." görüşünde olanlar**

Ehlisünnet anlayışından bazı âlimler, imana, kalp ile tasdik yanında dil ile ikrar şartını da ilave eder. Ancak bu ikisi aynı seviyede birer asli şart değildir. İmanın dil ile ifade edilmesi kişinin diğer insanlar nazarında mümin bilinmesi için gereklidir.

- **"İman; kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve gerekleriyle amel etmektir." görüşünde olanlar**

Bu görüşte olan âlimler ikiye ayrılır. Ehlisünnet anlayışından olup imanı "kalp ile tasdik, dil ile ikrar ve gerekleriyle amel" diye tanımlayan âlimler, ameli terk edenlerin günahkâr olsa da mümin olduklarını dile getirmişlerdir.

Sonuç olarak bir kimse Hz. Peygamber'in getirdiklerini kalbiyle tasdik ediyorsa o kimse Allah (cc) katında mümindir. İman konusunda asıl olan şey, kişinin iman esaslarını kalben tasdik etmesidir. Mümine düşen, kalp ile tasdik ve dil ile ikrar ettikten sonra hayatının her alanında dinin emir ve yasaklarına riayet etmek, ibadetlerini yapmak ve ahlakını güzelleştirmeye çalışmaktır.

YORUMLAYALIM

"İslam beş şey üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şehadet etmek, namaz kılmak, zekât vermek, haccetmek ve ramazan orucunu tutmak."

(Buhari, "Kitabu'l-İman", 2)

Bu hadisten hareketle iman ile ibadet arasındaki ilişkiyi yorumlayınız.

20 bk. Maide suresi 41. ayet; Enam suresi 125. ayet; Nahl suresi 106. ayet; Hucurat suresi 14. ayet; Mücadele suresi 22. ayet; hadisler için bk. Buhari, "İman", 15; bk. Müslim, "İman", 82.

4. İmanın Geçerli Olmasının Şartları

Sizce bir kimse, Müslüman olduktan sonra hayatının sonuna kadar Müslüman kalmasından emin olabilir mi? Niçin?

Bir kimsenin imanının geçerli olabilmesi, mümin ve Müslüman kabul edilebilmesi için belli şartlar vardır. Bu şartlar yerine getirilmediğinde o kişinin Müslüman olduğundan söz edilemez.

Bu şartlardan bazıları şunlardır:

1. Dinde farz veya haram olduğu kesin olan her hükmü kabul etmek. Örneğin namazın ve orucun farz olduğunu; zinanın, faizin, hırsızlığın ve içkinin haram olduğunu kasten inkâr eden veya bunları alaya alan bir kimse iman etmiş sayılmaz. Dinde haram ve günah görülen bir şeyi övmek ve yüceltmek, helal ve meşru görülen bir şeyi yermek ve küçümsemek insanı iman dairesinden dışarı çıkarır.[21]

Görsel 1.9. *İman, Kur'an-ı Kerim'in hükümlerinin tümünü kabul etmeyi gerektirir.*

2. Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin bütününe iman etmek. Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurur: **"... Yoksa siz kitabın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Sizden öyle davrananların cezası dünya hayatında ancak rezil rüsva olmaktır, kıyamet gününde ise en şiddetli azaba itilmektir. Allah sizin yapmakta olduklarınızdan asla gafil değildir."**[22]

3. Allah'ın (cc) rahmeti ve azabı konusunda korku ile ümit arasında bulunmak. Kişinin "Ben Müslümanım, kesinlikle cennete giderim." düşüncesiyle cenneti kendisi için garanti görmesi veya "Ben çok günahkâr bir insanım, kesin cehenneme gideceğim." diyerek Allah'ın (cc) merhametinden ümidini kesmesi doğru değildir. Allah'ın (cc) merhametinden ümidi kesmenin haktan sapmak olduğunu şu ayet bize bildirir: **"Dedi ki: Rabbinin rahmetinden, doğru yoldan sapanlardan başka kim ümit keser?"**[23]

4. İmanı ölümün hissedildiği son ana ertelememek. Ölüm gelip çatmadan iman etmek. Kur'an-ı Kerim'de yer alan **"Kötülükleri işleyip dururken ölüm gelip çatınca şimdi tövbe ettim diyenler ile kâfir olarak ölenler için (kabul edilecek) tövbe yoktur. Onlar için acı bir azap hazırlamışızdır."**[24] ayeti bize ölüm anında yapılacak tövbenin kabul edilmeyeceğini bildirir.

5. Zorlama ve tehdit olmadan hür iradeyle iman etmek. **"Dinde zorlama yoktur. Çünkü doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır. O hâlde kim tağutu reddedip Allah'a inanırsa kopmayan sağlam kulpa yapışmıştır. Allah işitir ve bilir."**[25]

---

21 bk. Kehf suresi 103-106. ayetler; Nur suresi 47-51. ayetler; Nisa suresi 60-61. ayetler; Ahzab suresi 36. ayet.
22 Bakara suresi 85. ayet.
23 Hicr suresi 56. ayet.
24 Nisa suresi 18. ayet.
25 Bakara suresi 256. ayet.

BİLELİM

Firavun, Kızıldeniz'in suları üzerine geldiğinde secdeye kapanarak iman ettiğini söyler ancak Kur'an-ı Kerim bize bu imanın kabul edilmediğini şu şekilde bildirir. "Biz, İsrailoğullarını denizden geçirdik. Ama Firavun ve askerleri zulmetmek ve saldırmak üzere onları takip etti. Nihayet boğulmak üzereyken Firavun, 'Gerçekten İsrailoğullarının inandığı ilahtan başka ilah olmadığına ben de iman ettim, ben de Müslümanlardanım.' dedi. Şimdi mi! Hâlbuki daha önce isyan etmiş ve bozgunculardan olmuştun." (Yunus suresi 90-91. ayetler)

5. İnanç Bakımından İnsanlar

Allah'a (cc) inanan bir insanın özellikleri neler olmalıdır?

Bu karekodla inanç bakımından insanlar konusuyla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Yüce Allah, insanları akıl ve irade sahibi olarak yaratmış, tarihin her döneminde toplumlara uyarıcı elçiler göndermiştir. İnsanların bir kısmı iradelerini doğru bir şekilde kullanıp Allah'a (cc) teslim olmuş, bir kısmı ise iradelerini yanlış kullanarak Allah'ı (cc) inkâr etmiş ya da O'na eş koşmuştur. Kur'an-ı Kerim'de insanlar; iman edip etmeme bakımından mümin, münafık, müşrik ve kâfir gibi isimlerle sınıflandırılmıştır.

5.1. Mümin

Sözlük anlamı "inanan, iman eden, gönülden bağlanan, güven veren, güvene kavuşturan kimse" olan mümin, terim olarak "Allah (cc) katından peygamberler aracılığıyla gelen vahyi tereddütsüz olarak doğrulayan ve kabul eden kişi" demektir.[26] Kur'an-ı Kerim'de müminlerin özellikleri hakkında şöyle buyrulmuştur: **"Müminler, o kimselerdir ki Allah'ın adı anıldığında yürekleri titrer, kendilerine Allah'ın ayetleri okunduğunda bu, onların imanlarını artırır. Onlar yalnızca Rablerine güvenirler. Onlar namazlarını dosdoğru kılan ve kendilerine rızık olarak verdiğimizden (Allah yolunda) harcayan kimselerdir. İşte onlar gerçek müminlerdir. Onlar için Rableri katında nice dereceler, bağışlanma ve tükenmez bir rızık vardır."**[27]

Görsel 1.10. *Müminler Kur'an-ı Kerim'i okur ve hayatlarına tatbik ederler.*

26 "mümin", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 259.
27 Enfal suresi 2-4. ayetler.

BİLGİ KUTUSU

Görsel 1.11. *el-Mümin (cc) hattı (Mehmet Arif Vural)*

Mümin, Allah'ın (cc) isimlerinden biri olarak esmayıhüsnada yer alır. Mümin "emin kılan, güvene kavuşturan, kullarını tehlikeden koruyup onların zararına olan şeyleri haber veren ve verdiği sözü yerine getiren" anlamındadır. Allah'ın (cc) el-Mümin oluşu Kur'an-ı Kerim'deki bir ayette şu şekilde geçer: "O, kendisinden başka hiçbir ilah bulunmayan Allah'tır. O, mülkün gerçek sahibi, her türlü eksiklikten uzak, barış ve esenliğin kaynağı, güvenlik veren, gözetip koruyan, mutlak güç sahibi, düzeltip ıslah eden, dilediğini yaptıran ve büyüklükte eşsiz olan Allah'tır. Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır." (Haşr suresi, 23. ayet.)

("mümin", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 259)

Müminler, Allah'a (cc) ve gönderdiği dine gönülden, samimiyetle bağlıdırlar. Bu bağlılığın dindeki adına ihlas denir. **İhlas,** sözlükte "bir şeyi, içine karışmış ve değerini düşürmüş olan başka şeylerden temizleyip arındırmak, saflaştırmak, samimi bağlılık" demektir. Terim olarak "insanın gösteriş, riya ve çıkardan uzak durup bütün davranışlarında, sözlerinde, inançlarında ve ibadetlerinde yalnızca Allah'ın (cc) rızasını gözetmesi, sözünün özüne uyması" anlamlarına gelmektedir.[28]

Kur'an-ı Kerim'de dinin samimiyetle yaşanılması istenmektedir: **"De ki: Kuşkusuz ben, kendisine içten bir inanç ve bağlılık göstererek Allah'a ibadet etmekle yükümlü kılındım."**[29] Ayetlerde bu samimiyetin sürekli olması istenir, nimete kavuşunca ya da sıkıntıdan kurtulunca Allah'tan (cc) yüz çevrilmesi ve O'na ortaklar koşulması kınanmaktadır: **"Gemiye bindikleri zaman, dini yalnız O'na has kılarak (ihlasla) Allah'a yalvarırlar. Fakat onları salimen karaya çıkarınca bir bakarsın ki (Allah'a) ortak koşmaktadırlar."**[30]

OKUYALIM

"De ki: Şüphesiz benim namazım da diğer ibadetlerim de yaşamam da ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. İşte ben bununla emrolundum. Ben Müslümanların ilkiyim."

(Enam suresi 162-163. ayetler)

28 "ihlas", *Dinî Terimler Sözlüğü*,160.
29 Zümer suresi 11. ayet.
30 Ankebut suresi 65. ayet.

5.2. Münafık

Münafığın sözlük anlamı "insanların arasını bozan, toplumu karıştıran, fesatçı, nifak çıkaran, ikiyüzlü kimse"dir. Terim olarak münafık, kalbiyle inanmadığı hâlde diliyle Müslüman olduğunu açıklayan fakat gerçekte Müslümanlara zarar vermek amacıyla onlardanmış gibi görünüp arkalarından iş çeviren kişidir. Münafıklar, İslam toplumunda müminlere sağlanan birtakım sosyal, siyasi ve hukuki ayrıcalıklardan faydalanabilmek amacıyla inanmadığı hâlde inanıyormuş gibi görünür.[31]

Kur'an-ı Kerim'de münafıklar hakkında **"Münafık erkekler ve münafık kadınlar (sizden değil), birbirlerindendir. Onlar kötülüğü emreder, iyilikten alıkoyar ve cimrilik ederler..."**[32] buyrularak bu kimselerin kötülüğü emredip yaygınlaştırmaya çalıştıkları ve iyiliğe engel oldukları vurgulanmıştır.

BİLELİM

"Münafığın alameti üçtür:
Konuştuğu zaman yalan söyler.
Kendisine verilen emanete ihanet eder.
Söz verdiğinde sözünde durmaz."

(Buhari, "İman", 24)

5.3. Kâfir

Kâfir ifadesinin sözlük anlamı "inkâr eden, reddeden, gördüğü iyiliği unutan, iyilik bilmeyen, şükretmeyen, nankör, Hakk'ı tanımayan" demektir. Terim olarak ise "Allah'ın (cc) varlığını ve birliğini inkâr eden, isim ve sıfatlarında O'na ortak koşan, yaratıcı olarak Allah'ı (cc) kabul etse bile elçinin getirmiş olduğu kitabı kısmen ya da toptan reddeden, Allah'ın (cc) göndermiş olduğu emir ve yasaklarla alay eden, Allah'a (cc) karşı gelip yapılması gereken ibadetler konusunda büyüklük taslayan kişi" olarak tarif edilir.[33]

Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de kendi varlığını, birliğini, insanlara gönderdiği resulü ve İslam dinini inkâr eden kâfirler hakkında **"İnkâr edip Allah yolundan alıkoyanları ve sonra da kâfir olarak ölenleri Allah asla bağışlamaz."**[34] buyurmuştur.

Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc) birliğinin inkâr edilmesiyle ilgili şirk ve müşrik kavramları da kullanılır. **Şirk**, Allah'a (cc) eş koşmak; zatında, sıfatlarında, fiillerinde, yaratma ve emretme konularında başka bir varlığı O'na denk görmek demektir.[35] **Müşrik** ise Allah'a (cc) inanmakla birlikte başka varlıkları da ilah kabul eden, onları Allah'a (cc) ortak, yardımcı ve eş koşan kimse anlamına gelir.[36] Müşrikler Allah'a (cc) inandıklarını söyledikleri hâlde birçok tabiat olayının yaratılmasını ve idaresini Allah'ın (cc) dışında birtakım güçlere bağlar, bu güçleri kutsallaştırarak Allah'a (cc) ortak koşarlar.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de "**(Yahudiler) Allah'ı bırakıp bilginlerini (hahamlarını); (Hristiyanlar) da rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih'i (İsa'yı) rab edindiler. Hâlbuki**

31 "münafık", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 262.
32 Tevbe suresi 67. ayet.
33 "kâfir", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 190-191.
34 Muhammed suresi 34. ayet.
35 "şirk", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 342.
36 "müşrik", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 268.

onlara ancak tek ilaha kulluk etmeleri emrolundu. O'ndan başka ilah yoktur. O, bunların ortak koştukları şeylerden uzaktır."[37] buyurarak mümin olabilmek için yalnızca Allah'ın (cc) hükümlerine uymanın gerekliliğini vurgulamıştır. Hristiyanlıktan İslam'a ihtida etmiş olan Adîy bin Hâtim, boynunda altından bir haç ile Allah Resulü'nün yanına geldiğinde Peygamberimiz ona *"Ey Adîy! Bu putu boynundan at!"* buyurduktan sonra bu ayeti okumuş ve şöyle açıklamıştır: *"Evet onlar (görünürde) rahiplerine ve hahamlarına tapınmıyorlardı fakat (onları Allah'ın yerine koyarak) helal kıldıklarını helal, haram kıldıklarını da haram sayıyorlardı (ki bu da Allah'ı bırakıp başkalarını ilah tanımaktan farksızdı)."*[38]

Allah'ın (cc) şirki bağışlamayacağı Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde dile getirilmiştir: **"Allah, kendisine ortak koşulmasını asla bağışlamaz. Bundan başkasını, dilediği kimse için bağışlar. Allah'a ortak koşan kimse büyük bir günah ile iftira etmiş olur."**[39] Yine bir ayette Hz. Lokman'ın ağzından şirkin büyük bir zulüm olduğu vurgulanmıştır: **"Lokman, oğluna öğüt vererek 'Yavrucuğum! Allah'a ortak koşma! Doğrusu şirk, büyük bir zulümdür.' demişti."**[40]

Kâfir ve müşrik kavramlarının yanı sıra büyük günah işleyen ve hak yoldan sapanlarla ilgili kullanılan bir diğer kavram da fasıktır. "Hak yoldan ayrılmak, Allah'ın (cc) emirlerine itaatsizlik etmek" anlamındaki fısk kökünden türeyen **fasık**; Allah'ın (cc) emirlerine itaatten ayrılan, kötülük yapmayı ve günah işlemeyi alışkanlık hâline getiren kimselere denir.[41]

OKUYALIM

"... İmandan sonra fasıklık ne kötü bir isimdir! Kim de tövbe etmezse işte onlar zalimlerdir."

(Hucurat suresi 11. ayet.)

Kur'an-ı Kerim'de fısk kavramı, küfür ve şirkle benzer anlamlarda kullanılmıştır. Allah'a (cc) şirk koşmak, O'nun ayetlerini inkâr etmek, indirdiğiyle hükmetmemek, peygamberler arasında ayrım yapmak küfür ve şirk kavramlarıyla olduğu gibi **fısk** kavramıyla da ifade edilmiştir.[42]

Borç ilişkilerinde karşı tarafa zarar vermek, müminlerle alay etmek, onlara kötü lakap takmak, başkalarının emeğini sömürmek, sihir ve büyü yapmak, Allah'tan (cc) başkası adına kesilen hayvanların etini yemek, fal oklarıyla kısmet aramak, Hz. Peygamber'e itaatsizlikte bulunmak gibi büyük günahların işlenmesi de bazı ayetlerde fısk kavramıyla ifade edilmiştir. Peygamber Efendimiz de bir Müslümana sövmenin fasıklık olduğunu bildirmiştir.[43]

37 Tevbe suresi 31. ayet.
38 Tirmizi, "Tefsiru'l-Kur'an", 9.
39 Nisa suresi 48. ayet.
40 Lokman suresi 13. ayet.
41 "fasık", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 86-87.
42 "fısk", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 96.
43 bk. Buhari, "Edep", 44.

6. İslam İnanç Esasları

Bu karekodla İslam inanç esaslarıyla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

İnanç esasları denince aklınıza neler geliyor?

İslam'da inanç esasları, Amentü duasında özlü bir şekilde yer almıştır.[44] Amentü duası şu şekildedir:

آمَنْتُ بِاللهِ وَ مَلَئِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ ۞ وَ الْيَوْمِ الْآخِرِ وَ بِالْقَدَرِ خَيْرِهِ وَ شَرِّهِ مِنَ اللهِ تَعَالَى ۞
وَ الْبَعْثُ بَعْدَ الْمَوْتِ حَقٌّ ۞ اَشْهَدُاَنْ لآ اِلَهَ اِلاَّ اَللهُ ۞ وَ اَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وُ رَسُولُهُ ۞

OKUNUŞU

"Âmentü billâhi / Ve melâiketihî / Ve kütübihî / Ve rusülihî

Velyevmilâḫiri / Ve bilḳaderi ḫayrihî ve şerrihî minallâhi Teâlâ

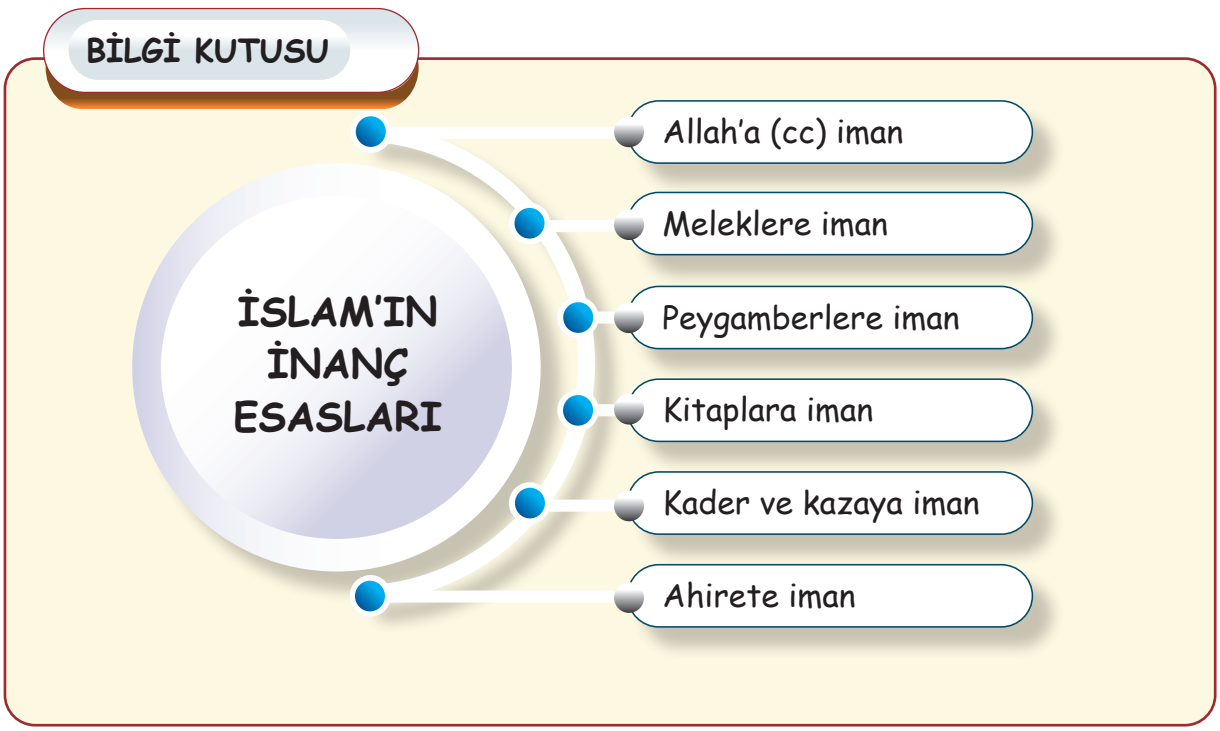
Velba'ṣü ba'delmevti ḥaḳḳun

Eşhedü ellâ ilâhe illallâh / Ve eşhedü enne Muḥammeden abdühû ve rasûlüh"

ANLAMI

"Allah'a (cc), meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayrın ve şerrin Allah'tan (cc) olduğuna inandım. Ölümden sonra diriliş haktır. Allah'tan (cc) başka ilah olmadığına, Hz. Muhammed'in (sav) O'nun kulu ve elçisi olduğuna şahitlik ederim."

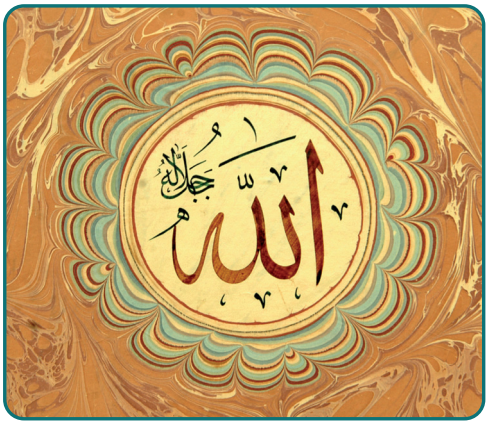
BİLGİ KUTUSU

44 bk. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/28.

Allah'a (cc) İman

İmanın temeli ve ilk şartı Allah'a (cc) inanmaktır. Allah'a (cc) iman; O'nu kâinatın ve bütün varlıkların yaratıcısı, koruyucusu, eksikliklerden uzak, mükemmel, eşi ve benzeri olmayan, doğmayan ve doğurmayan, kendisinden başka ilah olmayan yüce bir varlık olarak kabul etmeyi içerir. Bu hususta bir ayette şöyle buyurulmuştur: **"Şüphesiz ki Rabbiniz, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'a istivâ eden, geceyi durmadan kendisini kovalayan gündüze bürüyüp örten, Güneş'i, Ay'ı ve yıldızları emrine boyun eğmiş durumda yaratan Allah'tır. Bilesiniz ki yaratmak da emretmek de O'na mahsustur. Âlemlerin Rabbi Allah ne yücedir!"**[45]

Görsel 1.12. *Allah (cc) hattı (Mehmet Arif Vural)*

BİLELİM

Bizler Allah'ı (cc), vahiy yoluyla bildirdiği isimleri ve sıfatlarıyla kabul ederiz. Nâs suresinde bunlardan bazıları şöyle dile getirilmiştir: **"De ki: insanların Rabbine, insanların melikine, insanların ilahına sığınırım."**

(Nâs suresi 1-3. ayetler)

Allah (cc) insanların Rabbidir.

Yarattıklarını terbiye eden, yetiştiren, üstünlüğü kabul edilen, itaat edilen, güç ve egemenlik sahibidir.

Allah (cc) insanların melikidir.

İnsanların sahibi, hâkimi, emir ve yasaklarla onları yönetendir.

Allah (cc) insanların ilahıdır.

Kâinatı yoktan var eden, idare eden, koruyan, gözeten hâkimiyet ve egemenlik sahibi, hüküm ve kanun koyma yetkisi yalnızca kendisine ait bulunan, ibadet edilmeye tek layık olan, kendisinden başka ilah olmayandır.

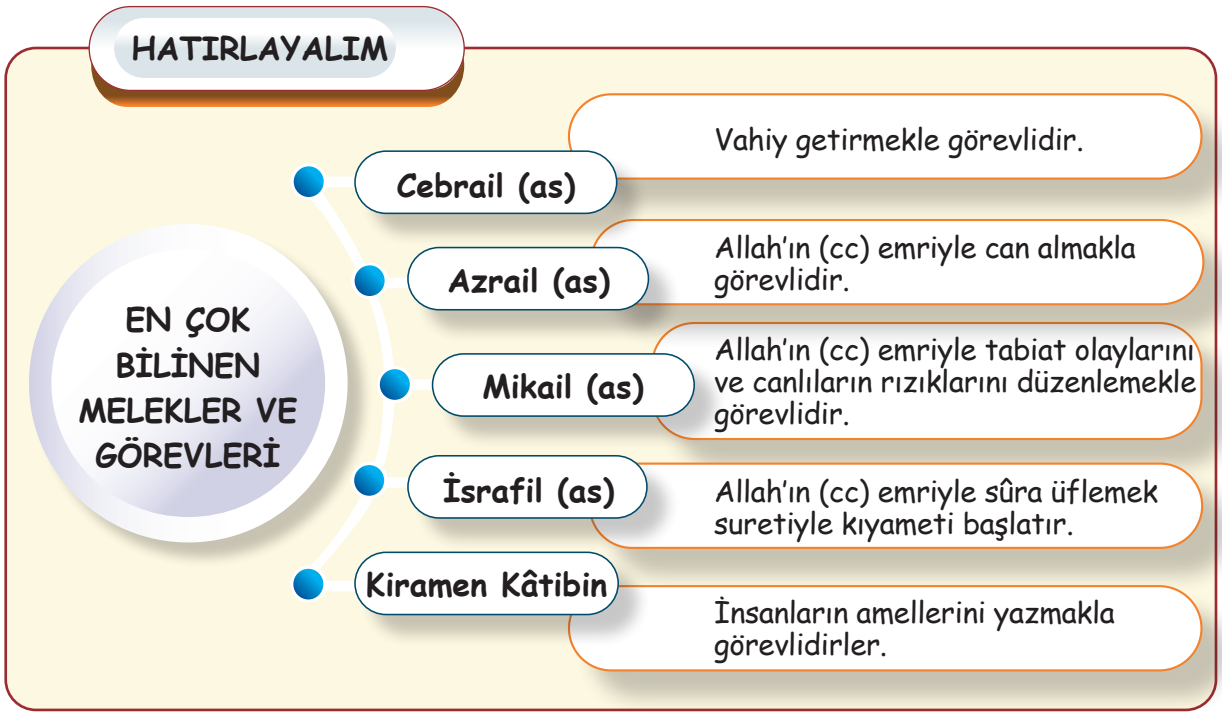
(Genel ağdan alınmıştır.)

Meleklere İman

Melekler erkeklik ve dişilikleri olmayan, yemeyen, içmeyen, evlenmeyen, gözle görülmeyen, Allah'ın (cc) izniyle çeşitli şekillere girebilen, günah işlemeyen, nurdan yaratılmış varlıklardır. İnsanlar, meleklerin varlığına iman etmekle yükümlüdür. Melekleri inkâr etmek, peygamberleri ve kitapları inkâr etmek gibidir.[46]

45 Araf suresi 54. ayet.

46 "melek", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 229.

Melekler, Allah'ın (cc) verdiği emirleri yerine getiren, isyan etmeyen, gece gündüz Allah'ı (cc) anan varlıklardır. Peygamber Efendimiz bizlere, salih amel işleyen müminleri rahmetle kuşatan, onlar için dua eden, Kur'an-ı Kerim'in okunduğu ilim meclislerinde dolaşıp Kur'an dinleyen, orada bulunanların bağışlanması için niyazda bulunan meleklerin olduğunu haber verir.[47]

Savaşlarda Müslümanlara yardım eden melekler de bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim bu melekleri bize şöyle bildirir: **"Hatırlayın ki siz Rabbinizden yardım istiyordunuz. O da "Ben peş peşe gelen bin melek ile size yardım edeceğim." diyerek duanızı kabul buyurdu. Allah bunu (meleklerle yardımı) sadece müjde olsun ve onunla kalbiniz yatışsın diye yapmıştı. Zaten yardım yalnız Allah tarafındandır. Çünkü Allah mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir."**[48]

Peygamberlere İman

Yüce Allah, vahyini ulaştırması için insanlar arasından elçiler seçmiştir. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın (cc) elçileri resul ve nebi kelimeleri ile ifade edilmiştir. Resul "gönderilen elçi", nebi ise "haber getiren kimse" anlamındadır. Dilimizdeki peygamber kelimesi de resul ve nebi anlamında kullanılmaktadır.

Allah (cc), ilk insan ve ilk peygamber olan Hz. Âdem'den (as)[49] son peygamber Hz. Muhammed'e (sav) kadar her ümmete bir elçi gönderdiğini şu ayetle bildirmiştir: **"Ant olsun ki biz her ümmete, 'Allah'a kulluk edin, sahte tanrılardan uzak durun.' diyen bir elçi gönderdik..."**[50] Kur'an-ı Kerim'de haber verilen bütün peygamberlere inanmak imanın şartlarındandır.

47 bk. Buhari, "Tevhit", 23; Müslim, "Zikir", 39; Tirmizi, "Deavat", 129; İbni Mace, "Cenaiz", 2; Nesai, "Sehiv", 46.
48 Enfal suresi 9-10. ayetler.
49 Aleyhisselam: Allah'ın (cc) selamı onun üzerine olsun.
50 Nahl suresi 36. ayet.

Hz. Muhammed'den (sav) sonra kıyamete kadar başka bir peygamber gelmeyecektir. Bu konu Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde dile getirilmiştir: **"... O, Allah'ın Resulü ve peygamberlerin sonuncusudur..."**[51]

HATIRLAYALIM

Kur'an-ı Kerim'de isimleri geçen peygamberler

- Hz. Âdem (as)
- Hz. İdris (as)
- Hz. Nuh (as)
- Hz. Hud (as)
- Hz. Salih (as)
- Hz. İbrahim (as)
- Hz. Lut (as)
- Hz. İsmail (as)
- Hz. İshak (as)
- Hz. Yakub (as)
- Hz. Yusuf (as)
- Hz. Eyyüb (as)
- Hz. Şuayb (as)
- Hz. Musa (as)
- Hz. Harun (as)
- Hz. Davud (as)
- Hz. Süleyman (as)
- Hz. İlyas (as)
- Hz. Elyesa (as)
- Hz. Zülkifl (as)
- Hz. Yunus (as)
- Hz. Zekeriyya (as)
- Hz. Yahya (as)
- Hz. İsa (as)
- Hz. Muhammed (sav)

Kur'an-ı Kerim'de ismi geçen Hz. Lokman (as), Hz. Üzeyir (as) ve Hz. Zülkarneyn'in (as) peygamber olup olmadıkları açık bir şekilde dile getirilmemiştir.

("peygamber", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 295)

Kitaplara İman

Görsel 1.13. *Kur'an-ı Kerim daha önce gönderilen ilahi kitaplar hakkında bilgiler verir.*

Yüce Allah, insanlara yol göstermek amacıyla onlar arasından seçtiği peygamberlerine vahyetmiş, bazılarına sahifeler, bazılarına kitap vermiştir. Allah'ın (cc) tüm peygamberlere vahyettiğine ve bildirdiği kitapların hepsine iman etmek de iman esaslarındandır. Nitekim Kur'an-ı Kerim'deki **"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamberine, Peygamberine indirdiği kitaba ve daha önce indirdiği kitaba iman edin. Kim Allah'ı, meleklerini, kitaplarını, peygamberlerini ve ahiret gününü inkâr ederse doğru yoldan sapmış olur."**[52] ayetiyle inanç esaslarından birinin de kitaplara iman olduğu bildirilmiştir.

Bir başka ayette ise **"O (müminler) sana indirilene de senden önce indirilenlere de inanırlar. Ahirete de kesin olarak inanırlar."**[53] buyrularak daha önceki peygamberlere kitap verildiğine de iman etmemiz gerektiği söylenmektedir.

51 Ahzab suresi 40. ayet.
52 Nisa suresi 136. ayet.
53 Bakara suresi 4. ayet.

HATIRLAYALIM

Dört Büyük Kitap ve Gönderildiği Peygamberler

Tevrat	Hz. Musa (as)
Zebur	Hz. Davud (as)
İncil	Hz. İsa (as)
Kur'an-ı Kerim	Hz. Muhammed (sav)

Kur'an-ı Kerim'den önceki kitaplar, zamanla tahrif edilmiş, sadece Kur'an-ı Kerim aslını korumuştur. Yüce Allah, **"Kur'an'ı kesinlikle biz indirdik, elbette onu yine biz koruyacağız."**[54] ayetiyle Kur'an-ı Kerim'in hiçbir değişikliğe uğramadan, indiği zamandan kıyamete kadar muhafaza edilecek tek ilahi kitap olduğunu bizlere bildirir.

Kader ve Kazaya İman

Kader kelimesi, sözlükte "planlamak, ölçü ile yapmak, bir şeyin şeklini ve niteliğini belirlemek" gibi anlamlara gelir.[55] Kaderin terim anlamı, Allah'ın (cc) her şeyi ezeli ilmiyle bilmesi ve belirlemesidir. Kaza ise Yüce Allah'ın bilip takdir ettiği şeylerin yeri ve zamanı gelince yaratılmasıdır.[56]

BİLGİ KUTUSU

İrade kelimesi "seçme, tercih etme, isteme, dileme, arzu etme, meyletme, karar verme" gibi anlamlara gelir.

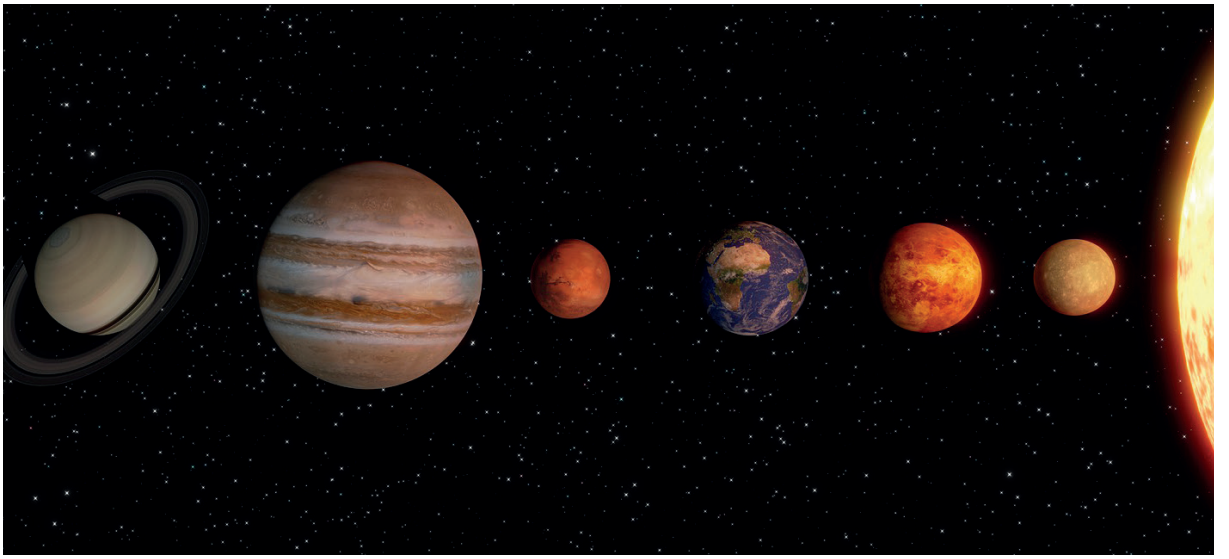
Yüce Allah'ın (cc) sonsuz ve sınırsız iradesine **külli irade**; insanın sonlu, sınırlı iradesine **cüzi irade** denir.

(bk. "irade, iradeyicüziye, iradeyikülliye", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 174)

Kader ve kazaya iman, Allah'ın (cc) her şeyi bildiğine ve her şeyi belli bir plan, düzen ve ölçü içinde yarattığına inanmak demektir. Kader ve kazaya iman Yüce Allah'ın ilim, irade ve kudret sıfatlarına inanmakla yakından ilgilidir. Allah (cc), sonsuz ilmiyle her şeyi bilir, külli iradesiyle dilediğini seçer ve mutlak kudretiyle istediğini istediği şekilde yapar. **"O, göklerin ve yerin eşsiz yaratıcısıdır. Bir şeyi dilediğinde ona sadece 'Ol!' der, o da hemen oluverir."**[57] ayeti Yüce Allah'ın kudretini bildirmektedir.

Kadere iman, Yüce Allah'ın bütün kâinatı belli bir düzen ve ölçüye göre yarattığına inanmaktır. Kâinattaki her hadise O'nun belirlediği yasalar çerçevesinde meydana gelir. Fiziksel, biyolojik ve toplumsal bütün kuralları belirleyen ve neyin nasıl olacağına karar veren Yüce Allah'tır. Kur'an-ı Kerim'de **"Biz her şeyi belli bir kadere göre yarattık."**[58] buyrularak kâinattaki her şeyin belli bir ölçü, düzen ve denge ile yaratıldığı haber verilmektedir.

54 Hicr suresi 9. ayet.
55 Yavuz, "Kader", 24/58.
56 "kaza", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 197.
57 Bakara suresi 117. ayet.
58 Kamer suresi 49. ayet.

Görsel 1.14. *Kâinatta her şey bir hikmet ve ölçüyle yaratılmıştır.*

Kadere iman; Yüce Allah'ın hayatı ve ölümü insanlar için bir imtihan olarak yarattığına, her varlığa bir ömür ve ecel belirlediğine, yarattığı her şeyin rızkını verdiğine, insanın ancak çalışmasının karşılığını alacağına, hayrın da şerrin de Allah'tan (cc) geldiğine inanmayı içerir.

Yüce Allah, insanı akıllı ve özgür irade sahibi bir varlık olarak yaratmış ve bu sebeple onu seçimlerinden ve yapıp ettiklerinden sorumlu tutmuştur. Kadere iman eden kişi, hayatın bir yaratılış amacının olduğunu bilir ve Allah'ın (cc) kendisi için belirlediği bu amaç doğrultusunda hayat sürer. İnsandan beklenen, Yüce Allah'ı bilip tanıması ve sadece O'na kulluk etmesidir. **"O, hanginizin daha güzel amel yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, mutlak güç sahibidir, çok bağışlayandır."**[59] ayeti insanın yaratılış amacını ve ona takdir edilen kaderi açıklamaktadır.

Kadere iman eden bir insan Allah'ın (cc) her şeyi bir hikmet ile yarattığı bilinciyle hareket eder. Aklını Yüce Allah'ın hikmetini anlamak, hayrı ve şerri bilmek, hak ile batılı birbirinden ayırmak için kullanır. İradesiyle iyi ve güzel olana yönelir. Rızkını kazanmak için çalışır. Her işte üzerine düşen gayreti gösterir ve Allah (cc) dilemedikçe bir şeyin gerçekleşmeyeceğini bildiği için O'na tevekkül eder, işin sonucunu O'na bırakır. Emeğinin nihai karşılığını Allah'tan (cc) alacağını bilir.

Ahirete İman

Ahiret kelimesi, sözlükte "son, sonra gelen, son gün" gibi anlamlara gelir. Ahiret, kıyametin kopmasıyla birlikte dünya hayatının son bulması ve ebedi hayatın başlamasıdır.[60] Kur'an-ı Kerim'de **"O kimseler, namazı kılarlar, zekâtı verirler; onlar ahirete de kesin olarak iman ederler."**[61] buyrularak Müslümanların ahirete kesin bir şekilde iman etmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

59 Mülk suresi 2. ayet.
60 "ahiret", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 8.
61 Lokman suresi 4. ayet.

Görsel 1.15. *Ölüm bir son değil ahiret hayatının başlangıcıdır.*

Ahirete iman; ölümden sonra yeniden dirilmeye, mahşerde Yüce Allah'ın huzurunda toplanmaya, dünyadaki amellerimizin hesabını vermeye, bunun neticesi olarak cennet ve cehennemin varlığına inanmayı da kapsar.

Ahiretin varlığını kavramak aklen de mümkündür. Kâinatın ilim, irade ve kudret sahibi bir varlık tarafından yoktan yaratıldığına inanan insan, bu dünya hayatının anlamsız, amaçsız ve sebepsiz olmadığını, ölümden sonra yeni bir hayatın olması gerektiğini kabul eder.

İnsandaki fıtri özelliklerden biri de adalet duygusudur. Vicdanımız bize dünyada yapılan iyilik ve kötülüklerin mutlaka bir karşılığının olması gerektiğini söyler. Ahiret hayatında mutlak adaletin gerçekleşeceğini bilmek insan için büyük bir teselli kaynağıdır. İnsanın içindeki bu adalet duygusu ahiretin varlığının delillerindendir.

DEĞERLENDİRELİM

"Onlardan bir kısmı da: 'Ey Rabbimiz! Bize dünyada iyilik ver, ahirette de iyilik ver. Bizi cehennem azabından koru!' derler."

(Bakara suresi 201. ayet)

Yukarıdaki ayette müminlerin bu dünyada ve ahirette Yüce Allah'tan istedikleri iyilikler neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

1. ÜNİTE

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Daha fazlası için karekodu okutabilirsiniz.

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" harfini yazınız.

1. (.....) Kur'an-ı Kerim, İslam dinindeki hükümlerin temel kaynağıdır.

2. (.....) Bir hadisin mütevatir olması için bir kişinin rivayet etmiş olması yeterlidir.

3. (.....) Kur'an-ı Kerim; inanç, ibadet ve ahlak konularıyla ilgili hükümlerin yanında muamelat, hukuk, siyaset gibi fert ve toplum hayatını düzenleyen hükümler de içerir.

4. (.....) Mümin olmak Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin tamamına iman etmeyi gerektirir.

5. (.....) İman esaslarının her birine ayrı ayrı ve ayrıntılarıyla inanmaya icmali iman denir.

(akait, ihlas, iman, kadere iman, kaza, kelimeitevhit, şirk)

B. Yukarıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

1. ..... kavramının sözlük anlamı güven vermek, güvenlikte olmak, içten ve yürekten inanmaktır.

2. "Lâ ilâhe illallah, Muḥammedürrasulüllâh" ifadesine ..... denir.

3. Kur'an-ı Kerim ve hadisler çerçevesinde İslam dininin iman esaslarını konu edinen ilim dalına ..... denir

4. Allah'ın (cc) takdir ettiği şeylerin yeri ve zamanı gelince yaratılmasına .... denir.

5. Allah'ın (cc) sonsuz ilmi ve kudretiyle evrendeki her şeyi bilip takdir ettiğine, varlıkları belli bir hikmet ve amaca göre yarattığına, her şeyi bir plana göre düzenlediğine inanmaya ..... denir.

C. Aşağıdaki tanımları okuyarak örnekte olduğu gibi uygun kavramlarla eşleştiriniz.

1. Allah'a (cc) eş koşmak; zatında, sıfatlarında, fiillerinde, yaratma ve emretme konularında O'na başka bir varlığı denk görmek.
2. Allah (cc) katından peygamberler aracılığı ile gelen her şeyi, tereddüt etmeden doğrulayan ve kabul eden kişi.
3. İnsanın gösteriş ve çıkardan uzak durup bütün davranışlarında, inanç ve ibadetlerinde yalnızca Allah'ın (cc) rızasını gözetmesi.
4. Kalpten inanmadığı hâlde çıkarları için Müslüman gibi görünen kimse.
5. Dinî emir ve yasaklarla yükümlü tutulan akıl sahibi ve büluğa ermiş kimse.

- Münafık
- Şirk
- İhlas
- Mükellef
- 2 Mümin
- Fısk
- Müttaki

D. Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. I. Dünya hayatından sonra başlayıp ebediyen devam edecek olan ikinci hayata ahiret denir.

II. Dinin emir ve yasaklarıyla yükümlü tutulan, akıl sahibi ve büluğa ermiş kişiye müttaki ismi verilir.

III. Allah'a (cc), Resulü'ne ve onun getirdiği ilahi vahye yürekten inanıp onu kabul ve tasdik edenlere mümin denir.

Yukarıda verilen bilgilerden hangileri doğrudur?

A) Yalnız I.

B) Yalnız III.

C) I ve II.

D) I ve III.

E) II ve III.

2. Aşağıdaki ayetlerden hangisi Hz. Peygamber'e uymakla ilişkili değildir?

A) "Allah'a itaat edin, peygambere de itaat edin ve tedbirli olun. Eğer yüz çevirirseniz bilin ki elçimizin görevi açık biçimde tebliğ etmekten ibarettir." (Maide suresi 92. ayet)

B) "(Resul'üm!) De ki: Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tabi olun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir." (Al-i İmran suresi 31. ayet)

C) "Ant olsun, size içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki sizin sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir, size çok düşkündür, müminlere karşı şefkat ve merhamet doludur." (Tevbe suresi 128. ayet)

D) "Hayır! Rabbine ant olsun ki onlar, aralarında çıkan çekişmeli işlerde seni hakem yapıp sonra da verdiğin hükme içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın tam bir teslimiyetle boyun eğmedikçe iman etmiş olmazlar." (Nisa suresi 65. ayet)

E) "Kim peygambere itaat ederse Allah'a itaat etmiş olur. Kim yüz çevirirse (bilsin ki) biz seni onlara bekçi göndermedik." (Nisa suresi 80. ayet)

3. "... Konuştuğu zaman yalan söyler. Kendisine verilen emanete ihanet eder. Söz verdiğinde sözünde durmaz." (Buhari, "İman", 24)

Peygamberimiz bu hadisinde aşağıdakilerden hangisinin özelliklerini açıklamaktadır?

A) Fasık B) Kâfir C) Münafık D) Müşrik E) Müttaki

4. Aşağıda verilen durumlardan hangisinde bir kimsenin imanı geçerli kabul edilir?

A) Dinde farz veya haram olduğu kesin olan bir hükmü kabul etmemek

B) İman edilecek şeylerin bir kısmına iman edip bir kısmını inkâr etmek

C) Allah'ın (cc) rahmetinden ümidini kesmek

D) Can boğaza dayandığı ölüm anı geldiğinde iman ettiğini söylemek

E) Yaratma ve emretme konularında Allah'a (cc) başka bir varlığı denk görmemek

5. Kader ile ilgili aşağıdaki açıklamalardan hangisi yanlıştır?

A) Sözlük anlamı; iman, gönülden bağlanmadır.

B) İnsan için ancak çalışmasının karşılığı vardır.

C) Hayat ve ölüm insanlar için bir imtihan vesilesidir.

D) Yüce Allah, yarattığı her varlığın rızkını takdir etmiştir.

E) Yüce Allah, yarattığı her varlığa bir ömür ve ecel belirlemiştir.

6. Aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Allah'a (cc) ortak, yardımcı ve eş koşan kimseye müşrik denir.

B) Allah'ın (cc) varlığını ve birliğini kabul etmeyen kimseye kâfir denir.

C) Allah'a (cc), meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kaza ve kadere inanmaya iman denir.

D) Peygamberimizin sözlerine fiilî sünnet, davranışlarına takrirî sünnet denir.

E) Allah'ın (cc) vahiy yoluyla bildirdiği dinî esaslara ayrıntıya girmeksizin inanmaya icmali iman denir.

7. Kitaplara ve peygamberlere iman konusunda aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

A) İlk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'dir.

B) Yüce Allah her peygambere bir kitap vermiştir.

C) Resul "gönderilen elçi" demektir.

D) Nebi "haber getiren" kimse anlamındadır.

E) Hz. Muhammed'den (sav) sonra başka peygamber gelmeyecektir.

E. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İman ve İslam arasında nasıl bir ilişki bulunmaktadır? Açıklayınız.

2. İslam inancının temel kaynakları nelerdir? Yazınız.

3. İcmali ve tafsili imanı açıklayınız.

4. İmanın geçerli olmasının şartları nelerdir? Yazınız.

5. İslam inanç esaslarını maddeler hâlinde yazınız.

NAMAZ

Ünite özet sunusu için karekodu okutabilirsiniz.

2. ÜNİTE

Ünite PDF Dosyası

NAMAZ

Neler Öğreneceğiz?

1. İnsanın Yaratılış Amacı: İbadet
2. Namaz Kılmanın Önemi
3. Namazların Kılınışı

Ünitemize Hazırlanalım

1. Farz, rükün, ihsan ve ihlas kavramlarını sözlükten bularak anlamlarını defterinize yazınız.
2. Sizce bir davranışın ibadet olabilmesi için gereken şartlar nelerdir? Düşüncelerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Bireysel olarak yapılan bir ibadetin toplumsal faydaları da olabilir mi? Fikirlerinizi defterinize yazınız.
4. Zariyat suresinin 56. ayetini https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf internet adresinden bularak mealini defterinize yazınız.
5. Büyüklerinizin çocukluk yıllarında kıldıkları teravih namazları hakkındaki hatıralarını dinleyerek dikkatinizi çeken hususları defterinize not ediniz.

Kavramlar: farz, vacip, sünnet, sünnetimüekkede, sünneti gayrimüekkede, nafile, kaza, rükün, ihsan, ihlas

1. İnsanın Yaratılış Amacı: İbadet

"Biz yeri, göğü ve arasındakileri oyun olsun diye yaratmadık."[1] *ayetiyle anlatılmak istenen sizce nedir?*

İnsan, yaratılışının amacını daima merak etmiştir. Akıl sahibi bir varlık olarak "Nasıl var oldum? Varlığımın ve yaşadığım dünya hayatının anlamı nedir? Nasıl bir hayat yaşamalıyım? Öldükten sonra bana ne olacak?" gibi sorulara cevaplar aramıştır.

Evrendeki tüm varlıklar belli bir amaçla yaratılmıştır ve bu amaca uygun şekilde hareket eder. Gök cisimleri belirlenmiş yörüngelerinde akarken gözle göremediğimiz nesneler de kendi âlemlerinde varlıklarını devam ettirir. Yerde ve gökte ne varsa hepsi yaratılış amacına uygun davranırken Allah'ı (cc) hamt ile tespih eder.[2] Yüce Allah, evrendeki her şeyin bir yaratılış gayesi ve hikmeti olduğunu Kur'an-ı Kerim'de **"Onlar ayakta dururken, otururken, yanları üzerine yatarken hep Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler. 'Rabbimiz! Bunu boş yere yaratmadın, seni eksikliklerden uzak tutarız. Bizi ateş azabından koru.' derler."**[3] ayetiyle bildirmiş ve akıl sahibi insanlardan yaratılış amacı üzerine düşünmelerini istemiştir.

KONUŞALIM

"Görmez misin göklerde ve yeryüzünde bulunanlar; Güneş, Ay, yıldızlar, dağlar, ağaçlar, hayvanlar ve insanların birçoğu hep O'na secde etmektedir!.."

(Hac suresi 18. ayet)

Yukarıdaki ayetten hareketle insan dışındaki varlıkların da Yüce Allah'a secde etmesini ibadetin kapsamı açısından arkadaşlarınızla tartışınız.

İnsanın, Allah (cc) katında diğer varlıklardan farklı bir yeri vardır. Çünkü insan akıl ve irade ile donatılmış ve kendisine bu iradesini doğru kullanması yönünde sorumluluk yüklenmiştir. Dünya hayatı da insanın bu iradesini kullanabileceği bir denge ve uygunlukta yaratılmıştır. Kur'an-ı Kerim'e baktığımızda evrenin yaratılış amacının insana hizmet etmek olduğu mesajını görürüz. Güneşin doğması ve batmasında, Dünya'nın dönmesinde, mevsimlerin birbiri ardınca gelmesinde, yağmurun yağmasında da hep aynı amaç vardır.

Bir ayette **"Ayrıca O, göklerdeki ve yerdeki her şeyi kendi katından (bir nimet olarak) sizin hizmetinize verendir. Elbette bunda düşünen bir toplum için deliller vardır."**[4] buyrularak her şeyin insan için yaratıldığı ifade edilmiştir. Dolayısıyla evren, insanın varlığı ile değer ve anlam kazanmaktadır.

1 Enbiya suresi 16. ayet.
2 bk. İsra suresi 44. ayet.
3 Al-i İmran suresi 191. ayet.
4 Casiye suresi 13. ayet.

Yine Kur'an-ı Kerim'de **"Biz; yeryüzünü bir döşek, dağları da (yeri tutan) kazıklar yapmadık mı? Sizi çifter çifter yarattık. Uykunuzu, sakinleşip dinlenme vesilesi kıldık. Geceyi de bir örtü yaptık. Gündüzü de çalışıp kazanma zamanı kıldık. Üstünüze yedi kat sağlam gök bina ettik. Parlak ışık veren Güneş'i var ettik. Size taneler, bitkiler, sarmaş dolaş bahçeler çıkaralım diye yağmur yüklü yoğun bulutlardan şarıl şarıl yağmur yağdırdık."**[5] buyurularak evrendeki varlıkların insanın hizmetine sunulduğu detaylı bir şekilde anlatılmaktadır.

Her varlık gibi insanın da bir yaratılış amacı vardır. Bu amaç insanın, Rabbini bilmesi, O'na ibadet etmesi ve salih amel işlemesidir. Yüce Allah, Asr suresinde iman edip salih amel işleyenlerin, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenlerin kurtuluşa ereceğini müjdelemiştir.[6] Yüce Rabbimiz, insanın yaratılış amacının ibadet etmek olduğunu **"Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım."**[7] ayetiyle açık bir şekilde bildirmiştir.

Yaratılış amacının şuurunda olan bir Müslüman için hayatın her anı kulluk hâlidir. Bu şuura sahip olan kimse Yüce Allah'a gönülden bağlılık gösterir. İbadet ve salih amellerle Rabbinin rızasını kazanmaya çalışır. Varlığa şükreder, zorluklara sabır gösterir. Amacı, ömrünü Yüce Allah'ın dilediği şekilde yaşamaktır. Bu şuur hâlinin en güzel ifadesi Peygamber Efendimizin şu hadisinde ortaya konmuştur: *"Yüzümü, hanif olarak gökleri ve yeri yaratan Allah'a döndürdüm. Ben müşriklerden değilim. Şüphesiz benim namazım da, diğer ibadetlerim de, yaşamam da, ölümüm de âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben böyle (söylemek ve yaşamakla) emrolundum ve ben Müslümanlardanım. Allah'ım! Sen gerçek hükümdarsın. Senden başka ilah yoktur. Seni her türlü eksiklikten tenzih ederim. Sen benim Rabbimsin. Ben senin kulunum..."*[8]

Görsel 2.1. *İnsanın yaratılış amacı, Yüce Allah'ın verdiği nimetlere şükrederek O'na ibadet etmektir.*

DEĞERLENDİRELİM

Aşağıdaki ayetleri, insanın yaratılış amacını düşünerek değerlendiriniz.

"Ant olsun zamana ki insan gerçekten ziyan içindedir. Ancak iman edip de salih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler başka."

(Asr suresi 1-3. ayetler)

"(Rabbimiz!) Ancak sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz. Bizi dosdoğru yola ilet!"

(Fatiha suresi 5-6. ayetler)

5 Nebe suresi 6-16. ayetler.

6 bk. Asr suresi 1-3. ayetler.

7 Zariyat suresi 56. ayet.

8 Tirmizi, "Deavat", 32.

DİKKAT EDELİM

"O hâlde Rabbini hamt ile tespih et (yücelt) ve secde edenlerden ol. Sana ölüm gelinceye kadar Rabbine ibadet et."

(Hicr suresi 98-99. ayetler)

1.1. İbadet Kavramı ve Amacı

Sizce insanlar Yüce Allah'a niçin ibadet ederler?

İbadet; Yüce Allah'a gönülden yönelmek, saygı duymak, tapmak, boyun eğmek, itaat etmek ve kulluk yapmak, O'nu övmek ve yüceltmek anlamlarına gelir.[9] Dinin özü olan iman esaslarından sonra dinde ikinci önemli halkayı oluşturan ibadetler; Allah'ın (cc) insanlara emrettiği davranışları yerine getirme yükümlülüğüdür.

İbadetler sadece Allah'ın (cc) rızası gözetilerek yerine getirilmelidir. Bütün varlıkları yaratan, her canlıya rızkını veren Yüce Allah'tır. Dolayısıyla O'ndan başka, kulluk etmeye layık hiçbir varlık yoktur. Allah'ın (cc) üzerimizdeki en büyük hakkı O'nu tanımamız ve O'nun tekliğini kabul etmemizdir. Bir ayette **"İşte bu Allah, sizin Rabbinizdir. O'ndan başka ilah yoktur. O her şeyin yaratıcısıdır. Öyleyse O'na kulluk edin. O her şeye vekildir, (güvenilip dayanılacak tek varlık O'dur)."**[10] buyrularak bu hususa dikkat çekilmiştir. Allah'a (cc) hiçbir şeyi ortak koşmadan kulluk etmek ve bunun karşılığını yalnızca O'ndan beklemek tevhit ilkesinin esasıdır. İbadetler, yaratıcımızın rızasını kazanmak dışında bir amaç taşımamalıdır. Kulluğun en temel ifadesi olan ibadetler, bizi Allah'a (cc) yaklaştırır.

Görsel 2.2. *Secde, insanın Allah'a (cc) en yakın olduğu andır.*

İslam'da ibadetlerin genel ve özel olmak üzere iki anlamı vardır. Allah'ın (cc) rızasına ulaşıp sevap kazanma amacı, genel ve özel ibadetlerin ortak özelliğini oluşturur.[11]

Genel anlamda ibadetler

Allah'ı (cc) yüceltmek, O'na karşı sevgi, saygı ve bağlılık göstermek için iyi niyetle yapılan ve karşılığında sevap umulan davranışlardır. Bu niyetle birey ve toplum yararına yapılan bütün olumlu davranışlar manevi bir anlam kazanır. Bu davranışlara bazı örnekler şunlardır:

- Selamlaşmak
- İlim öğrenmek
- Sadaka vermek
- Anne babaya iyi davranmak
- Bedeni ve çevreyi temiz tutmak
- İnsanlara karşı güler yüzlü olmak
- Canlılara merhametle davranmak
- Allah'ın (cc) yasakladığı kötülüklerden sakınmak

9 "ibadet", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 153.

10 Enam suresi 102. ayet.

11 Koca, "İbadet", 19/240.

Özel anlamda ibadetler

Özel anlamda ibadetler, Allah'ın (cc) emirleri doğrultusunda Hz. Peygamber'in uygulamalarını esas alarak belirli zamanlarda ve şekillerde yapılan davranışlardır. Bu davranışlara bazı örnekler şunlardır:

- Namaz kılmak
- Oruç tutmak
- Zekât vermek
- Hacca gitmek
- Kurban kesmek
- İtikâfa girmek

Görsel 2.3. *Kur'an-ı Kerim'i okumak bir ibadettir.*

İslam'da sorumluluk, akıl sağlığına sahip kimselerin büluğ çağına girmesiyle başlar. Allah (cc) katında insanı yükselteceği konum ve ona kazandıracağı faydalar düşünüldüğünde ibadetler kolaylıkla uygulanacak amellerdir. Ayet ve hadislerde dinde kolaylığın esas alındığı ve insana gücünün üzerinde bir sorumluluk yüklenmediği vurgulanır. İbadetlerde devamlılık esastır ve Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de insandan hayatı boyunca kendisine kulluk etmesini istemiştir.[12]

Bu karekodla ibadetlerin geçerli olma şartlarıyla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

1.2. İbadetlerin Geçerli Olma Şartları

İnsanlar Yüce Allah'a karşı sevgi, saygı ve bağlılıklarını ne şekilde gösterir?

İbadetlerin Allah (cc) katında geçerli olabilmesi için taşıması gereken bazı şartlar vardır. Bunlar niyet, ihlas ve sünnete uygunluktur. İbadetlerde niyet; Allah'a (cc) kulluk bilinciyle yönelmek, O'nun rızasını gözetmektir. İbadetler ihlasla yani gösterişten uzak ve samimiyetle yapılmalıdır. İhlas kulluğun özünü oluşturur. Bu temel esasın yanında ibadetlerin Allah (cc) katında geçerli olabilmesi için belli fiiller ve şekiller bulunur. Bunları Allah Resulü bize öğretmiştir. İbadetler ancak Kur'an ve sünnetin istediği belli şekillerde yapılabilir.

Her ibadetin birbirinden farklı şekil ve şartları vardır. Ancak ibadetlerin Allah (cc) katında geçerli olabilmeleri için hepsinde niyet, ihlas ve sünnete uygunluk ilkelerinin yerine getirilmesi gerekir.

BİLGİ KUTUSU

İbadetlerin şart ve ilkeleri, bizzat Yüce Allah tarafından Kur'an-ı Kerim'de belirlenmiş, ne şekilde yapılacağını ise Peygamber Efendimiz ayrıntılı ve uygulamalı olarak bize göstermiştir. Bu sebeple Hz. Peygamber tarafından açıklanıp gösterilen şeklin dışındaki ibadet tarzları dinde bidat olarak nitelendirilir ve kınanır.

12 bk. Hicr suresi 98-99. ayetler.

1.2.1. Niyet

Niyet; "kastetme, yönelme, meyletme" anlamlarına gelir. Mükellefin, hangi ibadeti yapacağına kalben karar verip Allah (cc) rızasını gözeterek O'na yönelmesidir. İslam'da, yapılan ibadetlerin değeri niyetlere bağlıdır.[13]

NOT EDELİM

Aşağıdaki hadisi defterinize not ediniz.

"Ameller niyetlere göredir. Herkes sadece niyetinin karşılığını alır..."

(Buhari, "Bedü'l'vahy", 1)

Kur'an-ı Kerim'de ibadetlerin yalnızca Allah (cc) için yapılması gerektiğiyle ilgili birçok ayet bulunur. Fatiha suresinde biz kullarından **"Yalnız sana ibadet ederiz ve yalnız senden yardım dileriz."**[14] dememizi isteyen Yüce Rabbimiz amellerde niyetin önemini bildirmiştir. Başka bir ayette de **"... Her secde ettiğinizde yüzlerinizi O'na çevirin, kendisine içten bir inanç ve bağlılıkla O'na yalvarın!.."**[15] buyurarak kullukta ve ibadette sadece kendisine yönelmemizi istemiştir. Peygamber Efendimiz de *"... Allah sadece samimi bir şekilde ve kendi rızası gözetilerek yapılan amelleri kabul eder."*[16] sözüyle ibadetlerde niyetin önemini belirtmiştir.

DİKKAT EDELİM

İnsanların Allah (cc) katındaki kıymeti, dış görünüşlerine ve mal varlıklarına göre değil niyetlerinin samimiyetine ve işledikleri amellere göredir. Bu konuda Allah Resulü şöyle buyurmaktadır: "Allah, sizin suretlerinize ve mallarınıza bakmaz ancak kalplerinize ve amellerinize bakar."

(Müslim, "Birr", 34)

1.2.2. İhlas

İhlas; sözlükte "samimiyet, içtenlik, kalpten ve karşılıksız sevgi, samimi bağlılık, doğruluk, temizlik, saflık" gibi anlamlara gelir. Terim olarak ise insanın bütün davranışlarında, sözlerinde, inançlarında ve ibadetlerinde yalnızca Allah'ın (cc) rızasını gözetmesini ifade eder.[17]

Bir şeyi, içine karışmış ve değerini düşürmüş olan başka şeylerden temizleyip arındırmak anlamını da barındıran ihlas; İslam'da ibadetleri ve bütün amelleri kötü duygulardan, çıkar hesaplarından ve gösteriş arzusundan uzak bir şekilde yapmak demektir.

İhlas, Kur'an'a göre peygamberlerin başlıca özelliklerindendir. Ayetlerde ihlaslı kimselerden övgüyle söz edilmiş, bu niteliğe sahip olanları şeytanın kötü amellere yönlendiremeyeceği bildirilmiştir.[18]

13 "niyet", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 284.

14 Fatiha suresi 5. ayet.

15 Araf suresi 29. ayet.

16 Nesai, "Cihat", 24.

17 "ihlas", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 160.

18 bk. Nisa suresi 146. ayet; Sad suresi 46 ve 83. ayetler.

Görsel 2.4. İbadetler yalnız Allah (cc) için yapılmalıdır.

Kur'an-ı Kerim'de ihlas kavramı, tevhit inancının saflığını batıl itikatlarla zedelemekten sakınma şeklinde hem şirke hem de riyaya zıt bir anlamda kullanılmıştır.[19] Yüce Allah, **"Halbuki onlara, Allah'a kulluk etmeleri, hanifler olarak O'na yürekten inanıp boyun eğmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emredilmişti. Doğru din de işte budur."**[20] ayetiyle kulluğun şirkten ve gösterişten arındırılması gerektiğini bildirmiştir.

Hz. Peygamber, İslam'ın özünün samimiyet olduğunu ifade etmiştir. Kime karşı samimi olunması gerektiği sorulduğunda ise samimiyetin "Allah'a (cc), kitabına, resulüne, Müslümanların idarecilerine ve bütün Müslümanlara" gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir.[21] İbadetlerimizi değerli kılan ihlasımızdır. Mümin yaptığı bütün iş ve ibadetlerinde samimi olmalı ve her zaman Allah'ın (cc) hoşnutluğunu aramalıdır.

DEĞERLENDİRELİM

"De ki: İçinizdekileri gizleseniz de açığa vursanız da Allah onu bilir, göklerde olanları da yerde olanları da bilir. Allah her şeye kadirdir."

(Al-i İmran suresi 29. ayet)

"Kim hiçbir ortağı olmayan, tek olan Allah'a ihlasla ibadet ederek, namazı dosdoğru kılarak, zekâtı vererek dünyadan ayrılırsa Allah kendisinden razı olduğu hâlde ölmüş olur."

(İbni Mace, "Sünnet", 9)

Yukarıdaki ayet ve hadise göre ihlasın ibadetlerdeki önemini değerlendiriniz.

1.2.3. Sünnete Uygunluk

Sünnet; Hz. Peygamber'in farz ve vacibin dışındaki söz, fiil ve onaylamalarını içeren örnek davranışlara ve tavsiye ettiği öğütlere denir.[22] Kur'an-ı Kerim'de namaz, oruç, hac, zekât ve diğer ibadetlerin yerine getirilmesi emredilir. Fakat bu emirler, ibadetlerin nasıl yapılacağına dair ayrıntılardan çok o ibadetin özünü ifade eder. İbadetlerin şartları, şekilleri ve nasıl ifa edileceği Allah Resulü tarafından açıklanmış ve sünnetiyle bize aktarılmıştır.

19 Ateş, "İhlas", 21/536.

20 Beyyine suresi 5. ayet.

21 bk. Müslim, "İman", 95.

22 "sünnet", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 334.

İbadetler, yalnızca Kur'an'da ve sünnette yer aldığı tarzda yapılabilir. İbadetlere ilişkin hükümler Allah (cc) ve Resulü tarafından belirlenmiştir. Bu konuda insanlar yorum yaparak kendilerince kural belirleyemez, mevcut ibadet şekillerinde artırma veya eksiltme yapamaz.

İslam inancının temelinde Hz. Peygamber'e inanma, itaat etme ve ona tabi olma vardır. Hayatın bütün yönlerinde onun fiilleri, tutum ve davranışları Müslümanlar için örnektir. Kur'an'a göre müminler onun sünnetine uymakla ve onu örnek almakla yükümlüdürler. Bu konuyla ilgili olarak Yüce Allah, **"Ant olsun ki Resulullah, sizin için Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar ve Allah'ı çok zikredenler için güzel bir örnektir.**[23] buyurmaktadır.

Hayatın her alanında olduğu gibi ibadetlerin yerine getirilmesinde de Hz. Peygamber'in sünneti bizim için bir kılavuzdur. Allah Resulü nasıl ibadet ettiyse bizim de o şekilde ibadet etmemiz gerekir. Hz. Peygamber; *"Benim nasıl namaz kıldığımı gördüyseniz siz de öyle namaz kılın."*[24], *"Hac ibadetinin gereklerini benden öğrenin."*[25] hadisleriyle müminlerin ibadetlerini yaparken kendisine uymalarını istemiştir.

Görsel 2.5. *Mescid-i Nebevi'nin günümüzdeki hâlinden bir görünüş*

Bu karekodla ibadetin bireysel ve toplumsal yönüyle ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

1.3. İbadetin Bireysel ve Toplumsal Yönü

İbadetlerimizin bize ve çevremize ne gibi faydaları vardır?

İbadetlerin dünya ve ahirete ilişkin neticeleri olduğu gibi hem bireysel hem de toplumsal yönden birçok faydası vardır. Yüce Allah'la yakınlık kurduğumuz ibadetlerimiz, kalplerimize O'nun sevgisini ve saygısını yerleştirir. Bu yakınlık sebebiyle çeşitli üzüntülerin tesirinden korunur ve kullukta huzur buluruz. Bizi Allah'a (cc) yaklaştıran ibadetlerle iyiliğe yönelerek ruhen olgunlaşır, kötülüklerden uzaklaşarak ahlaken yükseliriz.

23 Ahzab suresi 21. ayet.

24 Buhari, "Ezan", 18.

25 Müslim, "Hac", 51.

Namazı özenle kılan bir Müslüman, her defasında Rabbinin huzuruna durarak dünya meşguliyeti sebebiyle yaratıcısını unutmadığını ifade eder. Namaz ibadetiyle ruhen arınmış olur. Oruç tutarak sabrı öğrenir, nefsin sınırsız isteklerini denetim altında tutar. Malının bir kısmını zekât ve sadaka niyetiyle vererek dünyalıklara olan düşkünlüğünü dizginler. Hac ibadetine mal ve bedeniyle yani bütün varlığıyla katılarak teslimiyetin zirvesine ulaşır.

BİLGİ KUTUSU

"Onlar, inananlar ve kalpleri Allah'ı anmakla huzura kavuşanlardır. Biliniz ki kalpler ancak Allah'ı anmakla huzur bulur."

(Rad suresi 28. ayet)

Din duygusu gibi ibadet ihtiyacı da insan fıtratının bir gereğidir. Bu sebeple ibadet insanın manevi ihtiyaçlarının başında gelir. İnsan ruhu ancak Rabbini anarak huzura kavuşabilir.[26] Zor ve sıkıntılı zamanlar yaşayan insan için ibadet, manevi anlamda bir sığınak olur. Bu sıkıntıların Allah'tan (cc) gelen bir imtihan vesilesi olduğunu bilir ve O'na yönelir. Dua ile acziyetini ve sıkıntısını sonsuz kudret sahibine arz eder, sevgi ve saygı duygularıyla O'nun lütuf ve yardımını diler. Yüce Allah, bir ayette **"Kullarım beni senden sorarlarsa bilsinler ki gerçekten ben onlara çok yakınım. Bana dua edince dua edenin duasına cevap veririm. O hâlde, doğru yolu bulmaları için benim davetime uysunlar, bana iman etsinler."**[27] buyurarak kendisine yönelen kullarına karşılık vereceğini bildirmiştir.

İbadetler insanın kendine güven duymasını sağlar. Kulluk görevini hakkıyla yerine getiren bir Müslüman; ibadetleri sayesinde Rabbinin kendisini gördüğünü, işittiğini, ihtiyaçlarını bildiğini ve kendisine değer verdiğini daha fazla hisseder. Yaratıcısından güç alarak aşırı istek ve zararlı eğilimler karşısında dirençli hâle gelir. Kendine güvenen insanların iç dünyası dengeli olur ve bu insanlar çevrelerinde de emin kimseler olarak tanınır.

Görsel 2.6. *İnsan, dua ile Yüce Allah'ın lütuf ve yardımını diler.*

Kulluğun özü samimiyettir. İbadetle kötülük bir arada bulunamaz. Rabbinin huzuruna duran kimsenin O'nun yasakladığı eylemlerde bulunması samimiyetle bağdaşmaz. Dolayısıyla ibadetlerin insana kazandırdığı faydalardan biri de onu kötülük yapmaktan alıkoymasıdır. İbadetlerine bilinçle devam eden kimse, maneviyatını kuvvetlendirerek varsa kötü davranışlarından uzaklaşmaya gayret eder. Yüce Allah, **"Kitaptan sana vahyolunanı oku, namazı da dosdoğru kıl. Çünkü namaz, insanı hayâsızlıktan ve kötülükten alıkoyar. Allah'ı anmak elbette en büyük ibadettir. Allah yaptıklarınızı bilir."**[28] buyurarak ibadetin insanı kötülükten muhafaza edeceğini bildirmiştir.

26 bk. Rad suresi 28. ayet.

27 Bakara suresi 186. ayet.

28 Ankebut suresi 45. ayet.

KOMPOZİSYON YAZALIM

"Namaz müminin miracıdır." başlıklı bir kompozisyon yazınız. Yazdığınız kompozisyonu sınıfta arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

İbadetlerine düzenli devam eden bir Müslüman, zamanını planlayarak yaşamaya alışır. İbadet sayesinde öncelikle Rabbine karşı sorumluluk bilinci kazanır. İyi veya kötü bütün yaptıklarından bir gün hesaba çekileceğini bilir. Başta namaz olmak üzere ibadetlerini ihmal etmemeye ve özenle yerine getirmeye gayret eder. Toplumsal yönü bulunan zekât, sadaka, kurban ve hac ibadetleriyle de çevresindekilere karşı sorumluluk duymayı ve başkalarını düşünmeyi öğrenir. Toplum içindeki tutum ve davranışlarında ölçülü ve düzenli olur. Haksızlıklardan ve başkalarına zarar vermekten sakınır. Karşılığını yalnızca Allah'tan (cc) bekleyerek çevresindekilere elinden geldiğince iyilik yapar. Cömertlik, diğerkâmlık, merhamet ve müsamaha gibi güzel niteliklere sahip olur.

Görsel 2.7. *İbadetler sayesinde Müslümanlar birbiriyle yakınlaşır.*

Sonuçları itibarıyla ibadetlerin bireysel faydalarının yanında birçok toplumsal faydaları da vardır. İbadetler, toplumu oluşturan bireylerin yakınlaşmasında etkilidir. İbadet sayesinde insanlar arasındaki sevgi bağları güçlenerek birlikte yaşama kültürü gelişir. Camilerde kılınan beş vakit namaz, teravih, bayram namazları ve diğer faaliyetlerle sevinçler ve kederler paylaşılır. Müslümanlar, bu ibadetler aracılığıyla birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye eder ve böylece aralarında din kardeşliği gelişir. Müslümanlar camiden yenilenmiş olarak ayrılırlar. Yüce Allah, bir ayette **"Müminler ancak kardeştirler..."**[29] buyurarak birlik ve beraberliğe vurgu yapmıştır. Hz. Peygamber de "... *Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun!*"[30] *tavsiyesiyle* toplumsal dayanışmanın gerekliliğine değinmiştir.

Sabır ve samimiyetle yapılan ibadetlerin, toplumdaki huzurun ve sükûnetin oluşmasında büyük katkısı vardır. Sabır gerektiren ibadetlerden biri olan oruç, insanı aşırılıklardan korur. Peygamber Efendimiz "*Oruç bir kalkandır. Oruçlu, saygısızlık yapmasın, ahlaksızca konuşmasın. Eğer biri kendisine sataşmaya kalkışırsa iki defa, 'Ben oruçluyum.' desin...*"[31] buyurmuştur. Hz. Peygamber bu hadisi ile orucun insan davranışlarını dolayısıyla sosyal hayatı düzenleyen toplumsal yönüne işaret etmiştir. Oruç ibadetinin insana kazandırdığı başkalarıyla güzel geçinme kuralı; toplumsal hayatta güven, barış ve kardeşliğin yayılmasına vesile olur.

29 Hucurat suresi 10. ayet.

30 Müslim, "Birr", 28.

31 Buhari, "Savm", 2.

İslam'da hac ibadeti, çeşitli manevi eğitimleri barındıran uygulama ve davranışlardan oluşur. Hac; dünyanın farklı yerlerinden gelen Müslümanların aynı zaman diliminde, aynı mekânda ve aynı amaçla toplandıkları benzersiz bir ibadettir. Hem bireysel olarak büyük bir tecrübe hem de bütün dünya Müslümanları için bir toplantı mahiyetindedir. Bu ibadetle Müslümanlar evrensel anlamda bir ittifak anlayışına ulaşırlar. Farklı dil ve ırklardan insanlar; sosyal konum ve ekonomik durumlarını bir kenara bırakır, yeryüzünde tek bir cemaat oluşturarak ihrama girerler. Böylece yeryüzündeki bütün Müslümanlarla kardeşliğin ortak şuuruna ererler.

Toplumda huzurun sağlanması için belli bir dengenin kurulması gerekir. Zekât, kurban ve infak bu dengenin kurulmasına katkıda bulunur. Ekonomik yönü bulunan bu ibadetlerin insana kazandırdığı diğerkâmlık, merhamet ve dayanışma duyguları, toplumda yardımlaşmayı ve sosyal adaleti temin eder. Bu ibadetler, Allah'ın (cc) varlıklı Müslümanlardan istediği yükümlülüklerdir. Böyle olmakla beraber bunlar, sosyal hayatı ilgilendiren yönleriyle zenginlerin topluma karşı sorumluluklarının da bir parçasıdır. Kur'an-ı Kerim'de **"Onlar mallarında isteyenler ve (isteyemeyip) mahrum kalanlar için belli bir hak ayıran kimselerdir."**[32] ayetleriyle bu sorumluluğa işaret edilir. Bu ibadetleri varlıklı Müslümanlar, mükâfatını yalnızca Allah'tan (cc) bekleyerek yerine getirirler. Böylece toplumda oluşabilecek kıskançlık ve bencillik duyguları azalarak yerini olumlu duygulara bırakır.

Kurban ibadeti de gerek birey gerekse toplum açısından çeşitli yararlar taşıyan mali bir ibadettir. Müslüman, bu ibadetle Rabbinin emrine boyun eğerek O'na bağlılığını gösterir. Yüce Allah, **"Bu hayvanların etleri de kanları da Allah'a ulaşmaz. Allah'a ulaşacak olan ancak sizin takvanızdır..."**[33] ayetiyle kurban ibadetindeki asıl amacın takva olduğunu bize bildirmiştir. Kurban; toplumda yardımlaşma, dayanışma ve kardeşlik ruhunu canlı tutar. İbadet şuuruyla hareket eden bir Müslüman, kestiği kurbanını Allah (cc) rızası için yoksullarla ve komşularla paylaşır. Böylece Rabbine ve topluma olan borcunu ödeyerek kalp huzuruna kavuşur.

İbadetlerin Bireysel ve Toplumsal Faydalarına Örnekler

	NAMAZ	ORUÇ	ZEKÂT	HAC
Bireyin	Kötülüklerden uzak durmasını sağlar.	Sabırlı olmasını sağlar.	Başkalarını düşünmesini sağlar.	Tevhit inancını pekiştirir.
Toplumda	Birlik duygusunu geliştirir.	Merhamet duygusunu yaygınlaştırır.	Sosyal adaleti temin eder.	Beraberlik duygusunu artırır.

32 Mearic suresi 24-25. ayetler.

33 Hac suresi 37. ayet.

Bu karekodla Hz. Peygamber'in ibadet hayatıyla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

1.4. Hz. Peygamber'in İbadet Hayatı

Peygamber Efendimiz'in namaz için "gözümün nuru"[34] demesi sizce ne anlam ifade eder?

Hz. Peygamber'de ibadet, hayatın her anını kuşatan yüksek bir bilinç hâlidir. Peygamber Efendimiz'in sünneti incelendiğinde ibadetler, yalnız belli zamanlara tahsis edilen davranışlar olarak görülmez. O, bütün davranışlarını kulluk bilinci ile yapmıştır. Bu sebeple sadece belirli ibadetleri değil, Allah (cc) rızasını gözeten tüm davranışları da ibadet olarak nitelemiştir. Bir kimseye işinde yardım etmek, güler yüzlü olmak gibi davranışlar da ibadet değeri kazanabilir.

Görsel 2.8. *Ayasofya-i Kebir Cami-i Şerifi'nde bulunan Hz. Muhammed (sav) levhası*

Hz. Peygamber, ibadetlerinde ihsanın en güzel örneğini göstermiştir. Kendisine ihsanın ne olduğu sorulduğunda da "... ***İhsan,*** *Allah'a O'nu görüyormuşsun gibi kulluk etmendir. Sen O'nu görmüyorsan da O, seni mutlaka görüyor..."*[35] cevabını vermiştir. Nitekim Yüce Allah, **"Bilakis, kim güzel niyet ve davranış sahibi olarak kendini Allah'a teslim ederse Rabbinin katında onun mükâfatı vardır. Öylelerine korku yoktur, onlar üzülmeyecekler de.**[36] buyurarak ihsanın kendi katındaki değerini bildirmiştir.

Peygamber Efendimiz, ibadetlerde devamlılık ve dengeyi gözeterek aşırılıklardan uzak durulmasını öğütlemiştir. *"... Allah katında amellerin en sevimlisi, az da olsa devamlı olanıdır."*[37] hadisiyle insanın ibadetlerde dengeli ve ölçülü bir yol tutmasının daha hayırlı olacağını bildirmiştir.

OKUYALIM

Hz. Peygamber'in eşlerine gelerek onun ibadetleri hakkında bilgi almak isteyen üç kişi, anlatılanlardan sonra kendi ibadetlerini azımsayarak "Biz kim, Peygamber kim! Allah onun geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlamıştır." demişlerdi. Sonra kendi aralarında sözleşerek biri gece boyu sürekli namaz kılmaya, diğeri sürekli oruç tutmaya, üçüncüsü de evlenmemeye karar vermişti. Onların söylediklerinden haberdar olan Allah Resulü, "Şöyle şöyle diyen sizler misiniz? Şunu iyi bilin ki vallahi, aranızda Allah'tan en çok korkanınız ve O'na karşı en çok takva sahibi olanınız benim. Bununla birlikte ben (ramazan dışında) bazen oruç tutar, bazen tutmam. Namaz kılarım, uyurum, evlenirim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir!" buyurmuştur.

(Buhari, "Nikâh", 1)

34 Nesai, "İşratü'n-Nisa", 1.

35 Müslim, "İman", 1; Buhari, "İman", 37.

36 Bakara suresi 112. ayet.

37 Ebu Davud, "Tatavvu", 27.

Hz. Peygamber, *"Din kolaylıktır. Bir kişi, takatinin üstünde ibadete kalkışırsa din karşısında âciz kalır..."*[38] buyurarak her işte olduğu gibi ibadetlerde de kolaylık ilkesini benimsemiştir. İki şey arasında seçim yapacağı zaman günah olmadığı sürece onlardan kolay olanını seçmiştir. *"Kolaylaştırın, zorlaştırmayın; sevdirin, nefret ettirmeyin!"*[39] ilkesini öğütlemiştir.

Peygamber Efendimiz'in ibadet hayatında *"gözümün nuru"*[40] dediği namazın özel bir yeri vardır. O, namazlarını huşu içinde kılmış ve ashabını bu konuda uyarmıştır. Huşu; namaz kılan müminin Rabbinin huzurunda O'nun yüceliğine yaraşır bir saygı, kulluk ve itaat duygusu ile tevazu gösterip boyun eğmesidir. Yüce Allah, **"Müminler kesinlikle kurtuluşa ermiştir. Ki onlar, namazlarında huşu içindedirler."**[41] buyurarak namaz ibadetine özen gösteren müminleri müjdelemiştir. Peygamber Efendimiz, namazların gereğinden fazla uzatılmasını hoş karşılamaz ve tadilierkâna uyulmasını isterdi. Bir defasında namazını hızlıca kılan bir sahabiye namazda her rüknün hakkını vermesini yani namazda tadilierkâna riayet etmesini söylemiştir.[42]

Bu karekodla namaz kılmanın önemiyle ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

2. Namaz Kılmanın Önemi

Sizce namaz ibadetinin bir Müslümanın hayatındaki olumlu etkileri nelerdir?

Kulluğun en üstün ifadesi olan namaz, insanoğlunun yaratılışından itibaren bütün peygamberlere ve ümmetlerine emredilen bir ibadettir.[43] Yüce Allah, Kur'an'da **"Müminler ancak o kimselerdir ki Allah anıldığı zaman kalpleri ürperir... Onlar, namazlarını özenle kılarlar, kendilerine verdiğimiz şeylerden bir kısmını Allah yolunda harcarlar. İşte onlar gerçekten müminlerdir. Onlara Rableri katında yüksek mertebeler, bağışlanma ve cömertçe verilmiş rızık vardır."**[44] buyurarak namaz ibadetini müminlerin niteliklerinden saymış ve namazın kurtuluşa vesile olacağını bildirmiştir.

BİLGİ KUTUSU

Salat kelimesi, Kur'an-ı Kerim'de namaz için kullanılan kavramlardan biridir. Sözlükte "dua etmek, ibadet etmek, bağışlanma dilemek, yalvarmak" anlamlarına gelir. Terim olarak tekbirle başlayıp selamla son bulan, belirli hareket ve sözlerden oluşan namaz ibadetini ifade eder.

(Yaşaroğlu, "Namaz", 32/350)

38 Buhari, "İman", 29.
39 Buhari, "İlim", 11.
40 Nesai, "İşratü'n-Nisa", 1.
41 Müminun suresi 1-2. ayetler.
42 bk. Buhari, "Ezan", 122.
43 bk. Enbiya suresi 73. ayet; Maide suresi 12. ayet; Hud suresi 87. ayet; İbrahim suresi 40. ayet; Taha suresi 132. ayet.
44 Enfal suresi 2-4. ayetler.

Namaz, hata ve günah kirlerinden arınmanın bir yoludur. Peygamber Efendimiz beş vakit namazı bir insanın kapısının önünden akan ırmağa benzetmiştir. Namaz kılan Müslümanı da bu ırmakta günde beş defa yıkanan kimseye benzeterek o kimsede günah kirlerinden eser kalmayacağını ifade etmiştir.[45] Günde beş vakit namaz sayesinde Müslüman, kendisini denetleyip hesaba çeker ve ahiret yurduna hazırlık yapmış olur. Böylece yaratıcısına karşı salih bir kul, topluma da faydalı bir insan olur.

Namaz ibadeti, İslam'ın temel şartlarından biridir. Akıl sahibi ve ergenlik çağına gelmiş her Müslümanın günde beş vakit Rabbinin huzuruna durmasının, hâlini Allah'a (cc) arz etmesinin aracısız bir yoludur. Namaz; insanın, Rabbiyle irtibatını sürekli ve canlı tutar. Peygamber Efendimiz bir hadisinde *"Kulun Rabbine en yakın olduğu an, secde hâlidir. Öyleyse secdede iken çokça dua ediniz."*[46] buyurarak bu yakınlığa işaret etmiştir. Namaz, hayatın tam merkezinde yer alır. Dünya meşguliyetlerinin ortasında Müslümana, Rabbini hatırlama, türlü sıkıntılarla bunalan ruhuna manevi bir soluklanma fırsatı sunar.

Bir şeyi oluşturan asıl parçalardan her birine **rükün** adı verilir.[47] Yerine getirilmediğinde namazın geçersiz sayılmasına sebep olan unsurlara da namazın rükünleri denir.

İslam dininde mükelleflerden yapılması kesinlikle istenen ve terk edilmesi günah olan fiillere **farz**,[48] yapılması farz seviyesinde olmayan fakat sünnetten daha kuvvetli olan dinî hükümlere **vacip**,[49] Hz. Peygamber'in sözleri, davranışları ve sahabilerinin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylamasına ise **sünnet** denir.[50] Namazın sahih ve eksiksiz bir şekilde kılınabilmesi için farzları, vacipleri ve sünnetleri bulunmaktadır.

Namaz kılmaya başlamadan önce yerine getirilmesi gereken farzlara "namazın hazırlık şartları", namaz kılarken yerine getirilmesi gereken farzlara ise "namazın rükünleri" denir.

BİLGİ KUTUSU

Namazın farzlarından birinin yapılmaması, namazın bozulmasına yol açar. Farzlardan birini unutarak geciktirmek sehiv secdesi yapmayı gerektirir. Vaciplerinden birinin unutulması sehiv secdesi yapmayı, bilerek terk edilmesi namazı yeniden kılmayı gerektirir. Sünnetin yapılmasına sevap, terkedilmesine kınama vardır. Namazın adapları ise yüce yaratıcının huzurunda durulduğunun farkında olunarak namaz kılmaktır.

(bk. Lütfi Şentürk - Seyfettin Yazıcı, *İslam İlmihali*, 249-256, 339-351)

45 Müslim, "Mesacid", 282.
46 Müslim, "Salat", 215.
47 "rükün", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 312.
48 "farz", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 85.
49 "vacip", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 375.
50 "sünnet", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 334.

Namazın Hazırlık Şartları

1. Hadesten taharet
2. Necasetten taharet
3. Setriavret
4. İstikbalikıble
5. Vakit
6. Niyet

Namazın Rükünleri

1. İftitah tekbiri
2. Kıyam
3. Kıraat
4. Rükû
5. Sücûd
6. Kadeiahire

Namazın Vaciplerinden Bazıları

- Namazların her rekâtında Fatiha suresini okumak
- Farzların ilk iki rekâtında, sünnetlerin her rekâtında zammı sure okumak
- Fatiha suresini zammı sureden önce okumak
- Üç ve dört rekâtlı namazlarda ilk oturuşu yapmak
- Namazın sonunda sağ ve sol tarafa selam vermek
- Farzların sırasına uymak ve farzı geciktirmemek

Namazın Sünnetlerinden Bazıları

- Sübhanekeyi okumak
- Fatiha'dan önce euzübesmele çekmek ve içinden okumak
- Rükûdan doğrulurken "Semiallahü limen hamideh" demek
- Beş vakit namaz ve cuma namazı için ezan okumak ve kamet getirmek
- Rükûda ve secdede söylenen tespih sözlerini en az üçer kere tekrarlamak
- Salli ve Barik duaları okunan oturuşlarda Rabbena dualarını da okumak

Namazın Adaplarından Bazıları

- Namaz kılarken sükûnet ve huzur içinde bulunmaya gayret etmek
- Namaza kalben niyet ederken dil ile de söylemek
- Namazda bakışları sağa sola çevirmemek

Namazın kılınışıyla ilgili mezhepler arasında bazı farklılıklar bulunabilmektedir. Bunlar namazın özüyle ilgili değil daha ziyade kılınışıyla ilgili farklılıklardır. Örneğin Şafii mezhebi, namazın kılınışındaki bazı hususları Hanefi mezhebinden farklı olarak rükün kabul etmiştir.

Şafii Mezhebine Göre Namazın Diğer Rükünleri:

- Fatiha suresini besmeleyle birlikte okumak
- Rükûdan sonra ayakta kısa bir süre beklemek
- Secdeler arasında kısa bir süre oturmak
- Son oturuş bitiminde Hz. Peygamber'e salavat getirmek
- Tertibe uymak
- Tadilierkâna riayet etmek

3. Namazların Kılınışı

Bu karekodla namazların kılınışıyla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Namazların kılınışı ile ilgili neler biliyorsunuz?

3.1. Beş Vakit Namaz

Görsel 2.9. *Namaz ibadetiyle Yüce Allah'a yöneliriz.*

Namaz, Yüce Allah ile kul arasındaki ilişkiyi devam ettiren, insanın, davranışlarını ahlaki yönden olgunlaştırmasına yardımcı olan bir ibadettir. Yüce Allah, **"Kuşkusuz ben, yalnız ben Allah'ım. Benden başka ilah yoktur. O hâlde bana kulluk et, beni hatırında tutmak için namazı kıl."**[51] ve **"Ey iman edenler! Sabır ve namaz ile Allah'tan yardım isteyin. Çünkü Allah muhakkak sabredenlerle beraberdir."**[52] buyurarak sabır ve namazla kendisine yönelmenin gerekliliğini bildirmiştir. Peygamber Efendimiz de *"Yüce Allah şöyle buyurdu: 'Senin ümmetine beş vakit namazı farz kıldım. Vaktinde kılanları cennete koyacağımı kendi katımda vadettim...'"*[53] hadisiyle beş vakit namazın önemine dikkat çekmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de namaz, müminlere belirli vakitlere bağlı olarak farz kılınmıştır.[54] Bu namazların hangi vakitlerde ve nasıl kılınacağını ise Hz. Peygamber uygulayarak göstermiştir. Namazın her bir bölümüne rekât adı verilir. İki rekâtlık namazın kılınışını öğrenen kişi, bütün namazları kılabilecek bilgiye sahip olur.

BİLGİ KUTUSU

Hz. Peygamber; namazın kılınışını tarif ederken secde, kıyam ve rükû gibi her bölümün edasında "azalar mutmain oluncaya kadar" ifadesini kullanarak tadilierkâna vurgu yapmıştır. Tadilierkân; mutmain olmak, hareketi net bir şekilde gerçekleştirip her rükünde en az "sübhanallah" diyecek kadar durmaktır. Peygamber Efendimiz; "En kötü hırsızlık namazdan çalmadır." (Muvatta, "Kasru's-Salat", 23) buyurmuş, namazda rükû ve secdelerin hakkını vermeyerek acele etmenin yanlış olduğunu dile getirmiştir.

(Abdullah Karaman, "Ta'dîl-i Erkan". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 39/366)

51 Taha suresi 14. ayet.
52 Bakara suresi 153. ayet.
53 Ebu Davud, "Salat", 9.
54 bk. Nisa suresi 103. ayet.

Beş Vakit Namaz ve Rekât Sayıları

Namazlar	İlk Sünnet	Farz	Son Sünnet	Vacip	Toplam
Sabah Namazı	2	2			4
Öğle Namazı	4	4	2		10
İkindi Namazı	4	4			8
Akşam Namazı		3	2		5
Yatsı Namazı	4	4	2	3	13

İki Rekâtlık Bir Namazın Kılınışı

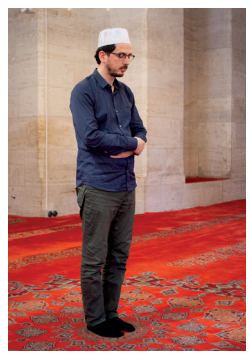
Başlama: Namaz için kıbleye dönülür. Namaza niyet edilir. Niyetten sonra erkekler; ellerini kulak hizasına, kadınlar ise omuz hizasına kaldırır. **"Allahüekber"** denilerek namaza başlanır. Bu tekbire "başlama tekbiri" anlamında **"iftitah tekbiri"** adı verilir. (Allahüekber: Allah en büyüktür.)

Görsel 2.10.

Görsel 2.11.

Kıyam-Kıraat: Erkekler, sağ ellerini, sol bileği kavrayacak şekilde göbek altında tutar. Kadınlar ise sağ ellerini sol ellerinin üzerine koyarak göğüs üstünde tutar. Bu hâlde ayakta durmaya **"kıyam"** adı verilir. Kıyamda **"Sübhaneke duası"**, ardından **"euzübesmele"**, **"Fatiha suresi** ve ardından **kısa bir sure** veya **Kur'an'dan birkaç ayet"** okunur. Ayaktaki bu okumaya **"kıraat"** adı verilir. Fatiha suresinden sonra okunan sure veya ayetlere **"zammı sure"** adı verilir.

Görsel 2.12.

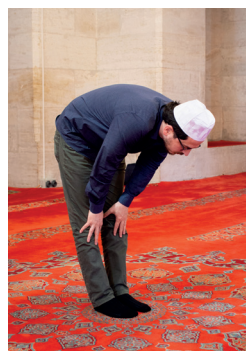

Görsel 2.13.

Rükû: Kıyam ve kıraatten sonra **"Allahüekber"** denir ve **"rükû"** yapılır.

Erkekler, rükûda sırtları yere paralel olacak şekilde eğilir ve ellerini diz kapaklarına dayar. Kadınlar ise rükû yaparken erkekler kadar eğilmez. Bu hâlde üç defa "**Sübhâne rabbiye'l-azîm"** denir.

(Sübhâne rabbiye'l-azîm: Büyük Rabbim her türlü eksiklikten uzaktır.)

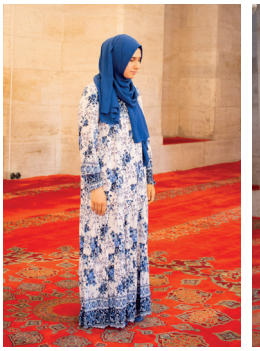

Görsel 2.14.

Görsel 2.15.

Rükûdan sonra **"Semiallâhü limen hamideh"** denilerek ayağa kalkılır ve ayakta **"Rabbena leke'l-hamd"** denir.

(Semiallâhu limen hamideh: Allah kendisine hamdedenleri duyar.)

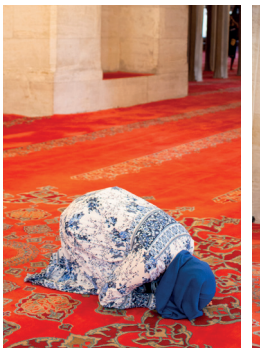
(Rabbena leke'l-hamd: Rabbimiz hamt senin içindir.)

Görsel 2.16.

Görsel 2.17.

Secde: "Allahüekber" denilerek secde edilir. Erkekler, secde ederken ellerinin içini yere koyar ve dirseklerini yere yapıştırmaz. Kadınlar ise secde ederken ellerini ve dirseklerini yere koyar. Erkekler secdede ayak parmak uçlarını kıbleye dönük bir şekilde yere değdirirler. Kadınlar ise ayaklarının üstlerini yere gelecek şekilde tutarlar. Bu hâlde üç kez "**Sübhâne rabbiye'l a'lâ"** denir. Allahüekber, denilerek oturulur ve tekrar Allahüekber, denilerek ikinci secde edilir.

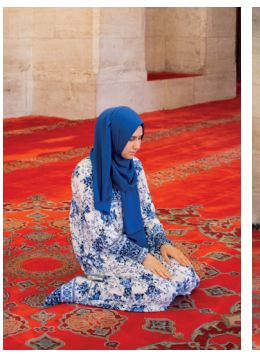
(Sübhâne rabbiye'l-a'lâ: Yüce Rabbim her türlü eksiklikten uzaktır.)

Görsel 2.18.

Görsel 2.19.

Secdeler bittikten sonra birinci rekât tamamlanmış olur. İkinci rekât için ayağa kalkılır. Önce **"Besmele"**, **"Fatiha suresi** ve **kısa bir sure** veya **Kur'an'dan birkaç ayet"** okunur. Kıyam ve kıraatten sonra rükû ve secdeler tamamlanır. İkinci rekâtta secdelerden sonra ayağa kalkılmadan oturulur.

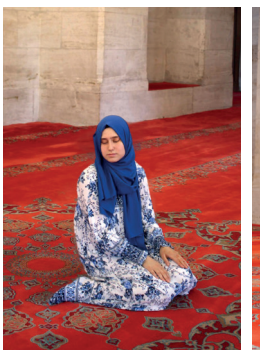
Oturuş: Son oturuşa **"Kâde-i ahîre"** adı verilir. Namazdaki oturuşlarda erkekler sol ayaklarını yan yatırır, sağ ayaklarını dikip parmaklarını kıbleye doğru yönelterek otururlar. Kadınlar ise her iki ayaklarını sağa doğru yatırarak otururlar. Bu oturuşta **"Tahiyyat", "Allahümme salli", "Allahümme barik"** ve **"Rabbena"** duaları sırasıyla okunur.

Görsel 2.20.

Görsel 2.21.

Selam: Namazdan çıkmak için son oturuşta yüz; önce sağa, sonra sola çevrilir ve her defasında **"Esselâmü aleyküm ve rahmetullah"** denir. Böylece iki rekâtlık namaz tamamlanmış olur.

(Esselâmu aleyküm ve rahmetullah: Allah'ın selamı ve rahmeti üzerinize olsun.)

Görsel 2.22.

Görsel 2.23.

DİKKAT EDELİM

Namaz, iki rekâttan fazla ise
Birinci oturuşta Tahiyyat duasından sonra "Allahüekber" denilerek ayağa kalkılır. Besmele ile birlikte Fatiha suresi okunur. Farz namaz kılınıyorsa üçüncü ve dördüncü rekâtlarda Fatiha'dan sonra hiçbir şey okunmadan rükû yapılır.

Eğer namaz, ikindi ve yatsı namazlarının ilk sünnetleri veya bir nafile namaz ise
Birinci oturuşta Tahiyyat duasından sonra Salli-Barik duaları okunarak ayağa kalkılır ve Sübhaneke duasının ardından euzübesmele ile birlikte Fatiha ve ardından zammı sure okunur. Rükû ve secdeden sonra ayağa kalkılır. Ayakta Besmele ile Fatiha suresi ve zammı sure okunur. Rükû ve secdelerden sonra son oturuş yapılır ve selam verilerek namaz tamamlanır.

Günlük Namazların Kılınışları

SABAH NAMAZI

Sabah namazı; iki rekât sünnet, iki rekât farz olmak üzere toplam dört rekâttır.

	1. Rekât	2. Rekât
FARZ	Niyet İftitah tekbiri Sübhaneke Euzübesmele Fatiha suresi Zammı sure Rükû Secde	Besmele Fatiha suresi Zammı sure Rükû Secde Son oturuş (Tahiyyat, Salli-Barik, Rabbena duaları) Selam

Sabah namazının iki rekâtlık sünnetinin kılınışı da farzı gibidir. Sadece niyet farklıdır.

ÖĞLE NAMAZI

Öğle namazı; dört rekât ilk sünnet, dört rekât farz ve iki rekât son sünnet olmak üzere toplam on rekâttır.

	1. Rekât	2. Rekât	3. Rekât	4. Rekât
FARZ	Niyet İftitah tekbiri Sübhaneke Euzübesmele Fatiha suresi Zammı sure Rükû Secde	Besmele Fatiha suresi Zammı sure Rükû Secde İlk oturuş (Tahiyyat)	Besmele Fatiha suresi Rükû Secde	Besmele Fatiha suresi Rükû Secde Son oturuş (Tahiyyat, Salli-Barik, Rabbena duaları) Selam

Öğle namazının ilk sünneti, farzı gibi kılınır ancak niyet farklıdır. Ayrıca sünnetin üçüncü ve dördüncü rekâtlarında zammı sure okunur. Öğle namazının son sünneti, sabah namazının sünneti gibi kılınır. Yalnızca niyet farklıdır.

İKİNDİ NAMAZI

İkindi namazı; dört rekât ilk sünnet, dört rekât farz olmak üzere toplam sekiz rekâttır.

	1. Rekât	2. Rekât	3. Rekât	4. Rekât
FARZ	Niyet İftitah tekbiri Sübhaneke Euzübesmele Fatiha suresi Zammı sure Rükû Secde	Besmele Fatiha suresi Zammı sure Rükû Secde İlk oturuş (Tahiyyat)	Besmele Fatiha suresi Rükû Secde	Besmele Fatiha suresi Rükû Secde Son oturuş (Tahiyyat, Salli-Barik, Rabbena duaları) Selam

İkindi namazının sünneti, farzı gibi kılınır ancak niyet farklıdır. Ayrıca ilk oturuşunda Tahiyyat duasından sonra Salli ve Barik duaları, üçüncü rekâta başlarken Sübhaneke ve euzübesmele, dördüncü rekâtlarda ise Fatiha suresinden sonra zammı sure okunur.

AKŞAM NAMAZI

Akşam namazı; üç rekât farz, iki rekât sünnet olmak üzere toplam beş rekâttır.

	1. Rekât	2. Rekât	3. Rekât
FARZ	Niyet İftitah tekbiri Sübhaneke Euzübesmele Fatiha suresi Zammı sure Rükû Secde	Besmele Fatiha suresi Zammı sure Rükû Secde İlk oturuş (Tahiyyat)	Besmele Fatiha suresi Rükû Secde Son oturuş (Tahiyyat, Salli-Barik, Rabbena duaları) Selam

Akşam namazının sünnetinin kılınışı, sabah namazının sünneti gibidir. Yalnızca niyet farklıdır.

YATSI NAMAZI

Yatsı namazı; dört rekât ilk sünnet, dört rekât farz, iki rekât son sünnet olmak üzere toplam on rekâttır. Ayrıca yatsı namazından sonra üç rekâtlık vitir namazı da kılınır.

	1. Rekât	2. Rekât	3. Rekât	4. Rekât
FARZ	Niyet İftitah tekbiri Sübhaneke Euzübesmele Fatiha suresi Zammı sure Rükû Secde	Besmele Fatiha suresi Zammı sure Rükû Secde İlk oturuş (Tahiyyat)	Besmele Fatiha suresi Rükû Secde	Besmele Fatiha suresi Rükû Secde Son oturuş (Tahiyyat, Salli-Barik, Rabbena duaları) Selam

Yatsı namazının ilk sünneti, ikindi namazının sünneti gibi kılınır. Yatsı namazının iki rekâtlık son sünneti, sabah namazının sünneti gibi kılınır.

VİTİR NAMAZI

Vitir namazı üç rekâtlık vacip bir namazdır.

VACİP	1. Rekât	2. Rekât	3. Rekât
	Niyet İftitah tekbiri Sübhaneke Euzübesmele Fatiha suresi Zammı sure Rükû Secde	Besmele Fatiha suresi Zammı sure Rükû Secde İlk oturuş (Tahiyyat)	Besmele Fatiha suresi Zammı sure Ara tekbir Kunut duaları Rükû Secde Son oturuş (Tahiyyat, Sal-li-Barik, Rabbena duaları) Selam

3.2. Cemaatle Namaz

Sizce namazları cemaatle kılmanın birey ve topluma kazandırdıkları nelerdir?

Görsel 2.24. *Cemaatle namaz kılmak Yüce Allah'a birlikte yönelmektir.*

İslam dininde toplumsal dayanışmanın gerçekleşmesi için bazı ibadetlerin cemaatle yapılması teşvik edilmiştir. Hatta cuma ve bayram namazlarının cemaat hâlinde kılınması şarttır. Kur'an-ı Kerim'de Hz. Peygamber'e, düşmanın saldırısı altında dahi namazı cemaatle kıldırmasının emredilmesi bu konunun önemini ortaya koymaktadır.[55] Cemaatle kılınan namaz, Müslümanlar arasındaki bağın en önemli göstergelerinden biridir. Bir araya gelen Müslümanlar; birbirleriyle görüşür, bilgi alışverişinde bulunur ve aralarında oluşan muhabbetle ibadetlerini sevgiyle yaparlar.

YORUMLAYALIM

"Cemaatle kılınan namaz, tek başına kılınan namazdan yirmi yedi kat daha faziletlidir."

(Buhari, "Ezan", 30)

"Bir kimse evinde güzelce temizlenir, sonra Allah'ın farzlarından bir farzı yerine getirmek için Allah'ın evlerinden birine giderse attığı adımlardan her biri bir günahı silip yok eder, diğer bir adımı da onu bir derece yükseltir."

(Müslim, "Mesacid", 282)

Yukarıdaki hadisleri, cemaatle namazın faziletleri açısından yorumlayınız.

55 bk. Nisa suresi 102. ayet.

Cemaate katılmak için bazı hususlara dikkat etmek gerekir. Camiye gidecek bir Müslüman, Yüce Allah'ın huzuruna duracağı bilinciyle hareket etmelidir. Namaza koşarak ve telaşlı bir hâlde gitmemelidir. Kıyafetlerinin temiz olmasına özen göstermeli, insanların rahatsız olacağı kötü kokulardan temizlenmelidir. Cuma ve bayram namazlarında hutbeyi dinlemeli, başka şeylerle meşgul olmamalıdır.

BİLGİ KUTUSU

Bir kimse doğup büyüdüğü, yerleştiği veya işi gereği yaşamını sürdürdüğü bir yerden en az doksan kilometre uzaklıktaki bir yere on beş günden az kalmak üzere giderse seferî kabul edilir. Seferî olan kişi, dört rekâtlı farz namazlarını ikişer rekât olarak kılar.

("seferi", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 326)

Allah Resulü, hayatı boyunca vakit namazlarını cemaatle kılmış ve namazlarda ashabına imamlık yapmıştır. Cemaatle kılınan namazlarda saf düzenine özen göstermiş ve *"Saflarınızı düz tutun, omuzlarınızı bir hizaya getirin, boşlukları kapatın, kardeşlerinize yumuşak davranın..."*[56] şeklinde tavsiyelerde bulunmuştur.

3.3. Cuma Namazı

Sizce cuma günü Müslümanlar için neden bayram sayılmıştır?

Görsel 2.25. *Cuma namazı Müslümanların haftalık buluşmasıdır.*

Cuma günü öğle namazı vaktinde Müslümanların bir araya gelerek cemaat hâlinde kıldıkları farz namaza cuma namazı denir. Bu günde Müslümanlar, bayram neşesiyle camide bir araya gelerek dünya ve ahiretle ilgili çeşitli meselelerini istişare ederler. Top-

56 Ebu Davud, "Salat", 93.

DEĞERLENDİRELİM

"Güneş'in doğduğu en hayırlı gün, cuma günüdür..."

(Müslim, "Cuma", 18)

Bu hadisten hareketle cuma gününün önemini araştırarak ulaştığınız sonuçları arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

luca yapılan bir ibadet olarak cuma namazında Müslümanlar, omuz omuza namaza durarak kardeşlik şuuru edinirler. Vaaz ve hutbeyi dinleyerek dinî bilgilerini yeniler ve verilen öğütlerden istifade ederler. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Ey iman edenler! Cuma günü namaz için çağrı yapıldığında Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilirseniz bu sizin için çok hayırlıdır."**[57] buyurarak cuma namazının kılınmasını emretmiştir. Hz. Peygamber de *"Her kim gusleder, sonra cumaya gelip belirlenen namazı kılar, sonra hutbesini bitirinceye kadar sessizce (imamı) dinler, sonra onunla beraber namazını kılarsa o cuma ile sonraki cuma arasındaki (küçük) günahları bağışlanır..."*[58] buyurarak Müslümanlara cuma namazının bağışlanma fırsatı olduğunu müjdelemiştir.

Cuma namazı; dört rekât ilk sünnet, iki rekât farz ve dört rekât son sünnet olmak üzere on rekâttır.[59] Dört rekâtlık ilk sünnetten sonra iç ezan okunur ve imam minbere çıkarak hutbe okur. Hutbe sonrasında kamet getirilir ve cuma namazının farzı kılınır. Ardından son sünnet kılınarak namaz tamamlanır. Bir mazeret sebebiyle vakti içinde kılınamayan cuma namazının sonradan kazası yapılamaz, onun yerine öğle namazı kılınır.

HATIRLAYALIM

Cuma gününde sünnet kabul edilen bazı davranışlar

- Boy abdesti almak
- Güzel elbise giymek
- Güzel koku sürmek
- Kişisel temizlikleri yapmak
- Camiye erkenden gitmek
- Çokça dua ve zikir yapmak
- Hz. Peygamber'e salavat getirmek

3.4. Bayram Namazı

Sizce bayramlarda cemaatle namaz kılmanın hikmetleri neler olabilir?

Bayram namazı, Ramazan ve Kurban Bayramlarında kılınan iki rekâtlık vacip bir namazdır. Bayram günlerinde güneş doğduktan ve kerahet vakti olarak isimlendirilen yaklaşık kırk beş dakikalık zaman dilimi geçtikten sonra cemaatle kılınır. Bu namazlar Müslümanlar açısından çok önemlidir. Çünkü bir Müslüman için bayram, namazla başlar. Peygamber Efendimiz de bir bayram hutbesinde *"Bugün ilk işimiz, (bayram) namazı kılmaktır..."*[60] buyurarak buna işaret etmiştir. Bayram namazlarında diğer namazlardan farklı olarak fazladan tekbirler vardır.

57 Cuma suresi 9. ayet.

58 Müslim, "Cuma", 26.

59 Algül vd., *İlmihal*, 1/302.

60 Buhari, "İdeyn", 3.

Bayram Namazının Kılınışı

- İmamın arkasında saf düzeni alınır.
- Bayram namazı kılmaya niyet edilir.
- İmama uyarak iftitah tekbiri alınır.
- Sessizce Sübhaneke duası okunur.
- İmam öncülüğünde fazladan üç tekbir getirilir.
- Birinci ve ikinci tekbirlerde eller kulak hizasına kaldırılarak yana bırakılır, üçüncüde bağlanır.
- Üçüncü tekbirden sonra imam, sesli bir şekilde Fatiha suresi ve kısa bir sure veya Kur'an'dan birkaç ayet okur.
- Rükû ve secdeler yapılarak ikinci rekâta kalkılır.
- İkinci rekâtta imam tarafından sesli bir şekilde Fatiha suresi ve zammı sure okunduktan sonra rükûya gidilmeyerek yine üç defa tekbir alınır. Her tekbirde eller kulak hizasına kaldırılır ve yana bırakılır. Dördüncü tekbir ile rükûya varılır. Devamında secdeler ve son oturuş yapılır. Selam verilerek namaz tamamlanır. Namazın ardından imam, minbere çıkarak hutbe okur. Hutbede bayramın ruhuna uygun mesajlar verilir. Cemaate bayramların birlik, beraberlik ve dayanışma günü olduğu anlatılır.

ARAŞTIRALIM

Farklı ülkelerdeki Müslümanların nasıl bayram yaptıklarını araştırarak ulaştığınız sonuçları arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bayramlar kardeşlik, birlik ve beraberlik zamanlarıdır. Bu günlerde akraba, komşu ve arkadaş ziyaretleri yapılmalıdır. Büyüklerimiz mümkünse bizzat yanlarına gidilerek ziyaret edilmeli, elleri öpülerek onlara saygı ve hürmet gösterilmelidir. Özellikle çocuklar sevindirilmeli ve onlara bayram sevinci yaşatılmalıdır. Kimsesizler, yoksullar ve yetimler unutulmamalıdır. Peygamber Efendimiz'in, bayramlarda yapılmasını tavsiye ettiği ibadetler ve dualar da ihmal edilmemelidir.

BİLGİ KUTUSU

Kerahet vakti; içerisinde kaza namazının, vacip veya nafile namazların kılınması mekruh olan vakitlere denir. Resulullah'ın hadislerinden yola çıkan âlimler şu üç vakti kerahet vakti saymışlardır:

1. Güneşin doğuşundan itibaren kırk-kırk beş dakikalık zaman
2. Güneşin tam tepe noktasında bulunduğu zaman
3. Güneşin gözleri kamaştıramaz hâle gelmesinden, batmasına kadar olan zaman

("kerahet", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 201)

3.5. Cenaze Namazı

Sizce vefat eden bir kimsenin ardından dua edilmeli midir? Neden?

Görsel 2.26. *Cenaze namazı, ölen kimse için bir duadır.*

Yüce Allah'ın üstün vasıflarla yarattığı insan, yaşarken olduğu gibi vefat ettiğinde de saygıya layıktır. Çünkü İslam inancına göre ölüm bir son değil, yeni bir hayatın başlangıcıdır. Vefat eden bir Müslüman için cenaze namazı kılıp dua etmek, diğer Müslümanlar tarafından bir görev olarak yerine getirilir.

Cenaze namazı; rükû ve secdesi olmayan, ayakta kılınan farzıkifaye bir namazdır. Müslümanların bir kısmı bu görevi yaptığında herkes bu borcu ödemiş sayılır. Ancak bir Müslümanın cenaze namazını kimse kılmazsa o civarda yaşayan herkes, Allah (cc) katında sorumlu tutulur.

Cenaze namazının kılınışı

- Cenaze yıkanıp kefenlendikten sonra musalla taşına veya cemaatin önünde uygun bir yere konur.
- Cenaze namazı için Müslümanlar kıbleye yönelerek saf tutarlar.
- İmam ve cemaat; vefat eden kimsenin kadın, erkek veya çocuk oluşuna göre cenaze namazı için niyet eder.
- İmamın "Allahüekber" demesiyle birlikte eller kulak hizasına kaldırılarak tekbir alınır ve bağlanır.
- İmam ve cemaat; sessizce Sübhaneke duasını "vecelle senâük" (Allah'ım senin şanın yücedir.) ifadesini de ekleyerek okur.
- İmam sesli bir şekilde ikinci tekbiri alır. Cemaat de beraber tekbir alır. Bu tekbirde eller kaldırılmaz.
- Herkes sessizce Allahümme Salli ve Allahümme Barik dualarını okur.
- İmam ellerini kaldırmadan üçüncü tekbiri alır, cemaat de aynı şekilde tekbir alır.
- Herkes sessizce cenaze duasını okur. Bu duayı bilmeyenler, Rabbena dualarını veya bildikleri başka bir duayı okur.
- İmam ellerini kaldırmadan dördüncü kez tekbir alır. Cemaat de aynı şekilde tekbir alır. Önce sağa, sonra sola selam verilerek namaz tamamlanır.

KONUŞALIM

Peygamber Efendimiz, "Ölülerinizin güzel işlerini yâd edin, kötü taraflarını dile getirmeyin." (Tirmizi, "Cenaiz", 34) buyurarak vefat eden kimseleri hayırla anmamızı istemiştir.

Sizce ölülerimizi neden hayırla yâd etmeliyiz? Arkadaşlarınızla konuşunuz.

3.6. Kaza Namazları

Vaktinde yapılamayan bir ibadet, sizce nasıl telafi edilmelidir?

Bir namazın vaktinde kılınmasına **eda**, çeşitli nedenlerle vakti geçtikten sonra kılınmasına **kaza** denir.[61] Namaz, belli vakitler içinde yerine getirilmesi gereken farz bir ibadettir. Müslüman bir kimse namazını bile bile terk etmez. Tembellik veya ihmal gibi bir sebeple bu namazları vaktinde kılmayan kimse günahkâr olur. Bu günahı işleyen bir Müslüman, tövbe ederek namazlarını kaza etmeli ve Allah'tan (cc) bağışlanma dilemelidir.

İslam'da unutma ve uyuyakalma mazeret olarak kabul edilmiştir. Bu sebeplerle bir namazın vaktinde kılınamaması hâlinde ilk fırsatta kaza edilmesi istenmiştir. Hz. Peygamber'in bu konudaki bir hadisi şöyledir: *"Biriniz uyuyakalır veya unutur da bir namazı vaktinde kılamaz ise hatırladığı vakit o namazı kılsın..."*[62]

Vaktinde kılınamayan beş vakit namazın kazaları farz, vitir namazının kazası ise vacip olur. Sünnet namazlar ise kaza edilmez. Fakat sabah namazının sünneti, vaktinde kılınmamışsa aynı gün öğle namazı vakti girmeden önce farz ile birlikte kaza edilir.

Kazaya kalmış bir namazın farzı, vakti içinde kaç rekâtsa kazası da aynı şekilde kılınır. Kaza namazı kılacak kimse, içinden önce ezan ve ardından kamet okur ve kaza namazı için niyet eder. Birden fazla kaza namazı borcu olan kimse, geçmiş namazlarını kaza ederken "Niyet ettim Allah (cc) rızası için kılamadığım ilk sabah / ilk öğle / ilk ikindi / ilk akşam / ilk yatsı namazını kılmaya." şeklinde niyet edebileceği gibi "Niyet ettim Allah (cc) rızası için kılamadığım son ... namazını kılmaya." şeklinde de niyet edebilir.

3.7. Nafile Namazlar

Farz olanlardan başka hangi namazları biliyorsunuz?

Farz ve vacip dışında sevap kazanmak amacıyla yapılan ve Hz. Peygamber'in de yapmış olduğu ibadetlere, **nafile** ibadetler denir.[63] Bir kutsi hadiste şöyle buyurulmuştur: *"(Kıyamet günü) kulun ilk hesaba çekileceği şey namazıdır. Eğer bunu tam olarak yapmışsa ne âlâ! Ama farz namazları tamam değilse Yüce Allah, 'Kulumun nafilelerine bakın.' Eğer nafile namazı bulunursa onunla farzları tamamlayın.' buyurur."*[64]

Allah Resulü'nün farz ve vacip namazlar dışında kıldığı sünnet namazlar iki kısımda değerlendirilir. Bunlar, revâtib sünnet namazlar ile diğer nafile namazlardır. **Revâtib** sünnetler, beş vakit namazın farzından önce veya sonra kılınan nafile namazlardır. Revâtib sünnetler de sünnetimüekkede ve sünneti gayrimüekkede olarak iki kısımdır. **Sünnetimüekkede;** farz ve vacibin dışında Hz. Peygamber'in devamlı olarak yaptığı, çok az terk ettiği ibadetlere denir. **Sünneti gayrimüekkede** ise Hz. Peygamber tarafından bazen yapılıp bazen yapılmayan ibadetlerdir.[65]

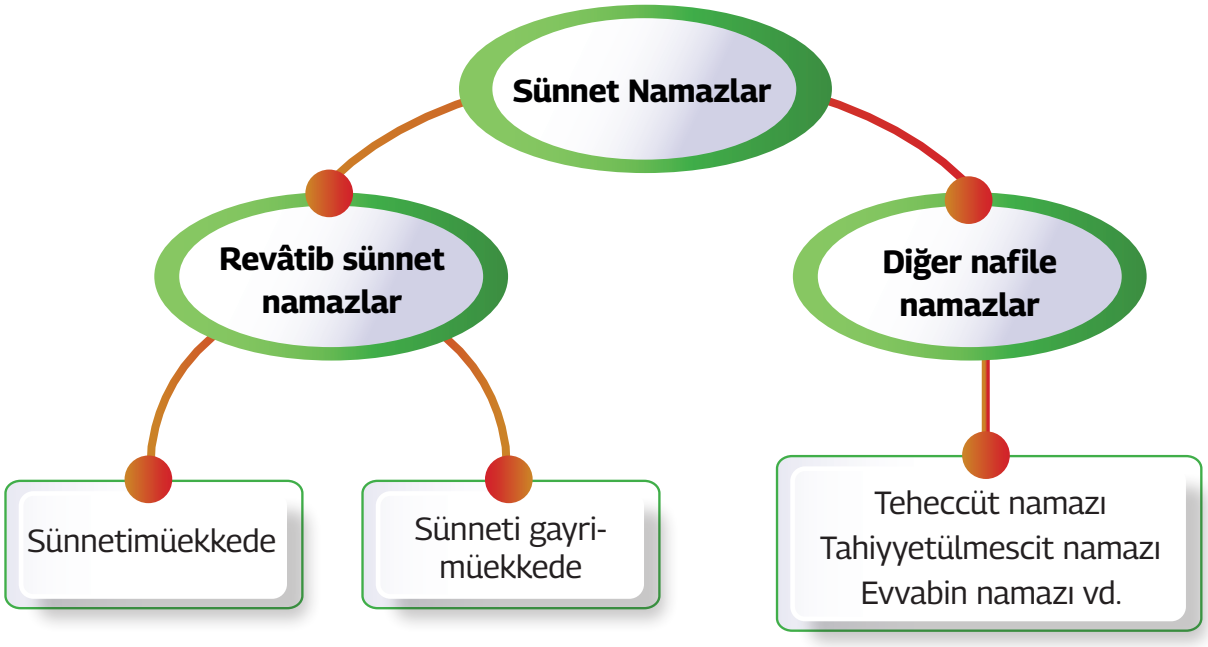
61 "kaza", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 197.

62 Müslim, "Mesacid", 314.

63 "nafile", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 271.

64 Nesai, "Salat", 9.

65 "sünnetigayrimüekkede-sünnetimüekkede", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 334.

Sünnetimüekkedeler; sabah, öğle, akşam ve cuma namazının sünnetleri ile yatsının son sünnetidir. Bu namazlar belirli bir vakte bağlı olarak kılınır. Ramazan ayında, yatsı namazından sonra ve vitirden önce kılınan yirmi rekâtlık teravih namazı da sünnetimüekkedelerdendir. Peygamber Efendimiz bu namazları devamlı kılmaya özen göstermiş, çok az terk etmiştir.

Şafii mezhebine göre sünnetimüekkede namazlar; sabahın farzından önce iki, öğlenin farzından önce ve sonra ikişer, akşamın farzından sonra iki ve yatsının farzından sonra iki olmak üzere toplam on rekâttır. Cuma namazının farzından önce ve sonra kılınan ikişer rekât sünnet de sünnetimüekkededir.[66]

Sünneti gayrimüekkedeler, ikindi namazının dört rekâtlık sünneti ve yatsı namazının dört rekâtlık ilk sünnetidir. Peygamber Efendimiz bu namazları bazen kılmış, bazen terk etmiştir.

Diğer nafile namazlardan bazıları

Teheccüt namazı, gece kılınan bir namazdır. Peygamber Efendimiz; teheccüt namazı kılmış, bize de *"Gece namazını kılın; çünkü bu sizden önceki salih kulların devam ettiği, Allah'a yaklaşmaya vesile olan, günahları örten ve engelleyen bir ibadettir."*[67] sözleriyle tavsiye etmiştir.

Teheccüt namazı Hz. Peygamber'e farz, biz ümmeti için nafile ibadet hükmündedir. İki, dört veya sekiz rekât olarak kılınabilir.

Tahiyyetülmescit namazı, mescidi selamlamak niyetiyle kılınan bir namazdır. Bu namaz, mescitlerin sahibi olan Yüce Allah'a saygı anlamını içermektedir. Peygamber Efendimiz,

66 Algül vd., *İlmihal*, 1/309.

67 Tirmizi, "Deavat", 101.

"Sizden biriniz mescide girdiği vakit iki rekât namaz kılmadıkça oturmasın."[68] buyurmuştur. Nafile namaz kılmanın mekruh olduğu vakitlerde ve ezan okunurken mescide girilmişse bu esnada tahiyyetülmescit namazının kılınması mekruhtur. Şafii mezhebine göre ise bu vakitlerde de kılmak müstehaptır.

Evvabin namazı, akşam namazından sonra kılınır. Altı rekât olan bu namaz, tek selamla kılınabileceği gibi ikişer rekâtlar hâlinde de kılınabilir.

Bu namazların dışında güneşin doğmasından sonra kılınan kuşluk, günahlardan bağışlanmak için kılınan tövbe, Yüce Allah'a bir ihtiyacımızı arz ettiğimizde kılınan hacet namazları vardır. Ayrıca Güneş tutulması sırasında kılınan küsuf ve Ay tutulması sırasında kılınan husuf namazları, yolculuğa çıkarken ve yolculuktan dönünce kılınan, abdest ve gusülden sonra kılınan namazlar, istihare, şükür, tespih ve yağmur namazları da nafile namazlardandır.

Şafii Mezhebine Göre Namazla İlgili Bazı Hükümler:

- Fatiha suresinin besmeleyle birlikte okunması farzdır.
- Namazda rükünleri düzgün, yerli yerinde ve düzenli yapmak farzdır.
- Akşamın farzından önce iki rekât namaz kılmak sünneti gayrimüekkededir.
- Vitir namazı sünnetimüekkededir; ayrı ayrı olmak üzere önce iki, sonra bir rekât olarak kılınır.
- Bayram namazları sünnetimüekkededir.
- Teravih dâhil bütün nafile namazlar ikişer rekât hâlinde kılınır.
- Cemaatle namaz kılmak farzıkifayedir.
- Cemaatle kılınan namazlarda cemaat de besmele ile birlikte Fatiha'yı okumakla mükelleftir.
- Bir yerde cuma namazı kılınabilmesi için cemaatin en az kırk kişi olması şarttır.
- Bozulan nafile namazın kaza edilmesi gerekmez.

(bk. Aybakan, *"Şâfiî Mezhebi"*, 38/233-247; Algül vd., *İlmihal*, 1/227-310)

BİLİYOR MUSUNUZ?

Nafile namazlar:

- Müslümanlar için özel bir ibadet ve münacat hâlidir.
- Evde kılınması, camide kılınmasından daha faziletlidir.
- Başlanmış nafile bir namaz herhangi bir nedenle bozulacak olursa kaza edilmesi vaciptir.

(Algül vd., *İlmihal*, 1/308-311)

68 Buhari, "Salat", 60.

2. ÜNİTE
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Daha fazlası için karekodu okutabilirsiniz.

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" harfini yazınız.

1. (.....) İbadetler ihlasla yapılmalıdır.

2. (.....) Sabah ile akşam namazlarının sünnetlerinin kılınışları aynıdır.

3. (.....) Allah'a (cc) hiçbir şeyi ortak koşmadan kulluk etmek tevhit ilkesinin esasıdır.

4. (.....) İslam'da namazların topluca değil, tek başına kılınması teşvik edilmiştir.

5. (.....) Yatsı namazının ilk sünnetinde birinci oturuşta Tahiyyat duasından hemen sonra ayağa kalkılır.

(bidat, ibadet, ihlas, ihsan, rükün, sünnete uygunluk)

B. Yukarıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

1. Allah'a (cc) O'nu görüyormuş gibi kulluk etmeye ..... denir.

2. İbadetlerin Hz. Peygamber'in bize öğrettiği şekilde yapılmasına ..... denir.

3. .....; Allah'a (cc) gönülden isteyerek yönelmek, tapmak, boyun eğmek ve itaat etmek anlamlarına gelir.

4. Hz. Peygamber tarafından açıklanıp gösterilen şeklin dışında sonradan ortaya çıkmış ibadet tarzları dinde ..... olarak nitelendirilir.

5. Tutum ve davranışlarda sadece Allah'ın (cc) hoşnutluğunu gözetme, sözün öze uyması anlamlarına gelen .....; ibadetleri gösterişten uzak bir şekilde yapmak demektir.

C. Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. "Yüzümü, hanif olarak gökleri ve yeri yaratan Allah'a döndürdüm. Ben müşriklerden değilim. Şüphesiz benim namazım, ibadetlerim, yaşamam ve ölümüm âlemlerin Rabbi Allah içindir. O'nun hiçbir ortağı yoktur. Ben böyle (söylemek ve yaşamakla) emrolundum ve ben Müslümanlardanım. Allah'ım! Sen gerçek hükümdarsın. Senden başka ilah yoktur. Seni her türlü eksiklikten tenzih ederim. Sen benim Rabbimsin. Ben senin kulunum..." (Tirmizi, "Deavat", 32)

Yukarıdaki hadisten hareketle Hz. Peygamber'le ilgili

I. İhsan kavramını açıklamıştır.
II. Tevhit inancına vurgu yapmıştır.
III. İnsanın yaratılış amacına açıklık getirmiştir.
IV. İbadetlerin geçerli olmasının şartlarını belirlemiştir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) I ve II.
B) I ve III.
C) II ve III.
D) I, II ve IV.
E) II, III ve IV.

2. Aşağıdakilerden hangisi ibadetin amaç ve hikmetlerinden biri değildir?

A) Bidatleri toplumda yaygınlaştırmak
B) Toplumda sosyal adaleti temin etmek
C) Nimetlere karşı şükür vazifesini ifa etmek
D) Nefsin aşırı isteklerini kontrol altına almak
E) Allah'ın (cc) rızasına ulaşıp sevap kazanmak

3.

İbadetin Bireysel Yönü		İbadetin Toplumsal Yönü	
I	Allah (cc) ile olan bağı güçlendirir.	A	Sosyal dayanışmayı teşvik eder.
II	Eşitlik, hak ve adaleti sağlar.	B	Birlik ve beraberliği sağlar.
III	Zorluklarla baş etme gücü verir.	C	Yardımlaşma ve dayanışmayı artırır.
IV	Sorumluluk bilinci kazandırır.	D	İç huzuru sağlar.
V	Nefsin aşırı isteklerini kontrol altına alır.	E	Güven ortamı oluşturur.

Tablolardaki ifadelerden hangileri yer değiştirmelidir?

A) I ile E
B) II ile D
C) III ile C
D) IV ile B
E) V ile A

4. "Namaz kılacağın zaman (önce) tekbir getir. Sonra Kur'an'dan kolayına gelen yerlerden oku. Ardından rükûya git ve yeterli olduğuna kanaat getirinceye kadar bekle. Sonra tam olarak doğrul. Peşinden secdeye git ve yeterli olduğuna kanaat getirinceye kadar bekle. Secdeden kalktığında belini iyice doğrult ve yeterli olduğuna kanaat getirinceye kadar bekle. Sonra tekrar secdeye var ve yeterli olduğuna kanaat getirinceye kadar bekle. Sonra namazın tamamını bu şekilde kıl." (Buhari, "Ezan", 122)

Verilen hadiste "yeterli olduğuna kanaat getirinceye kadar bekle" ifadesiyle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

A) Kıyamda durmak
B) İftitah tekbiri almak
C) Kadeiahirede bulunmak
D) Tadilierkâna riayet etmek
E) Sünnetimüekkedelere dikkat etmek

5.
- "Şüphesiz iman edip salih ameller işleyen, namazı dosdoğru kılan ve zekâtı verenlerin mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur, onlar üzüntü de çekmezler." (Bakara suresi 277. ayet)
- "Onlar öyle kimselerdir ki Allah anıldığında kalpleri titrer, başlarına gelen musibetlere sabrederler, namazlarını dosdoğru kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan Allah yolunda harcarlar." (Hac suresi 35. ayet)

Verilen ayetlerdeki ortak konu aşağıdakilerden hangisidir?

A) Ahirete iman edip salih ameller işlemek
B) Namazla Allah'tan (cc) yardım istemek
C) Sıkıntılar karşısında sabırlı olmak
D) İbadetlerde dengeyi gözetmek
E) Namazı özenle kılmak

6. Namazın rükünleri ile ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Kıyam: Ayakta durmak
B) Sücûd: Boyun eğerek alnı yere koymak
C) Rükû: Eğilerek elleri diz kapaklarına dayamak
D) Kadeiahire: Başlarken "Allahüekber" demek
E) Kıraat: Kur'an-ı Kerim'den yeterli miktarda sure veya ayetler okumak

7. Cuma namazıyla ilgili aşağıdaki ifadelerden hangisi yanlıştır?

A) Farzı iki rekâttır.
B) Erkeklere farzıayndır.
C) Hutbe sonrasında kamet getirilir ve farzı kılınır.
D) O günün öğle namazının yerine kılınır.
E) Vakti içinde kılınamazsa sonradan kazası yapılır.

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. İnsanın yaratılış amacını bir ayetle açıklayınız.

2. İbadetlerde sünnete uygunluk ne demektir? Açıklayınız.

3. "Dinde samimi olmak" ifadesinden anladıklarınızı yazınız.

4. İbadetlerin kişiye sağladığı faydalar nelerdir? Açıklayınız.

5. Hz. Peygamber'in "ibadetlerde kolaylık" ilkesini örneklerle açıklayınız.

E.

1	İhlas	11	Kadeiahire	21	Vitir namazı
2	Beş vakit namaz	12	Kıraat	22	Huşu
3	Kıyam	13	Cenaze namazı	23	Şükür namazı
4	İstikbalikıble	14	Kuşluk namazı	24	Sünnete uygunluk
5	Evvabin namazı	15	Sünnetimüekkede	25	Sücûd
6	Sünneti gayrimüekkede	16	Rükû	26	Teheccüt namazı
7	Cuma namazı	17	Niyet	27	Vakit
8	İftitah tekbiri	18	Revatib	28	Tespih namazı
9	Bayram namazı	19	İhsan	29	Setriavret
10	Hadesten taharet	20	Necasetten taharet	30	Tahiyyetülmescit namazı

Aşağıdaki soruları tabloya göre cevaplayınız. Doğru seçeneğin numarasını örnekteki gibi kutucuğa yazınız.

1. Hangileri farz namazlardandır?

2	7	13

2. Hangileri vacip namazlardandır?

3. Hangileri nafile namazlardandır?

4. Hangisi farzıkifaye bir namazdır?

5. **Hangileri sünnetin çeşitlerine verilen isimlerdendir?**

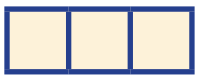
6. **Hangileri namazın rükünlerindendir?**

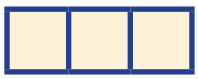
7. **Hangileri namazın hazırlık şartlarındandır?**

8. **Hangileri ibadette samimi olmayı ifade eden kavramlardandır?**

9. **Hangileri ibadetlerin geçerli olma şartlarındandır?**

10. **Hangisi haftada bir kez kılınan namazdır?**

Ünite özet sunusu için karekodu okutabilirsiniz.

3.
ÜNİTE

Ünite PDF Dosyası

ORUÇ VE ZEKÂT

Neler Öğreneceğiz?

1. Sabır ve İrade Eğitimi: Oruç
2. Malın Bereketlenmesi: Zekât
3. İnfak ve Sadaka

Ünitemize Hazırlanalım

1. İmsak, sahur, iftar, teravih, mukabele, itikâf, fidye, fitre, infak, sadaka ve öşür kavramlarını sözlükten bularak anlamlarını defterinize yazınız.
2. Hicri takvim hakkında araştırma yapınız ve hicri ayları defterinize yazınız.
3. Ramazan ayının Müslümanlar için önemini gösteren uygulamalar nelerdir? Gözlemlerinizi sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.
4. Tevbe suresinin 60. ayetinin mealini https://kuran.diyanet.gov.tr/mushaf adresinden okuyarak defterinize yazınız.
5. İslam'ın gelir dağılımındaki adaleti sağlamaya yönelik uygulamaları hakkında büyüklerinizle konuşunuz. Edindiğiniz bilgileri sınıfta arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kavramlar: imsak, sahur, iftar, teravih, mukabele, itikâf, fidye, fitre, infak, sadaka, öşür

1. Sabır ve İrade Eğitimi: Oruç

"Sabrın sonu selamettir." atasözünden ne anlıyorsunuz?

Oruç; Yüce Allah'a ibadet maksadıyla tan yerinin ağarmasından, güneşin batışına kadarki süre içerisinde yeme, içme ve cinsel ilişki gibi bedensel ihtiyaçlardan uzak durmaktır.[1] Hicret'in ikinci yılında farz kılınan ramazan orucu İslam'ın beş şartından biridir. Akıllı ve ergenlik çağına ulaşmış her Müslümana bu orucu tutmak farzdır. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı."**[2] buyurmuştur. Sevgili Peygamberimiz de *"İslam beş esas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şahitlik etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekât vermek, Kâbe'yi haccetmek ve ramazan orucunu tutmak."*[3] buyurarak orucun İslam dinindeki yeri ve önemini açıklamıştır.

BİLGİ NOTU

Oruç kelimesi, Farsçadan dilimize geçmiş olup aslı Arapça "savm" ve "sıyam"dır. Savm, sözlükte "bir şeyden uzak durmak, bir şeye karşı kendini tutmak" gibi anlamlara gelir.

(Ali İhsan Yitik, "Oruç". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 33/414)

Oruç ibadeti; imsak ile başlar, akşam vakti iftarla sona erer. Sözlükte "kendini tutmak, el çekmek, sakınmak" gibi anlamlara gelen **imsak**; tan yerinin ağardığı ve oruç yasaklarının başladığı vakittir.[4] Kur'an-ı Kerim'de bu vakte işaret edilerek **"... Sabahın beyaz ipliği (aydınlığı), siyah ipliğinden (karanlığından) ayırt edilinceye kadar yiyin, için, sonra akşama kadar orucu tamamlayın..."**[5] buyrulmuştur.

Orucun açılması anlamına gelen **iftar**, güneşin batmasıyla birlikte akşam namazının girdiği vakittir.[6] İftarla birlikte oruç yasakları sona erer. Peygamber Efendimiz, *"İnsanlar vakti girince iftar etmekte acele ettikleri sürece hayır üzere olurlar."*[7] hadisiyle iftar vakti gelince orucu açmada gecikmemeyi tavsiye etmiştir. Ayrıca oruçlulara iftar yaptırmanın faziletini anlatmak için şöyle buyurmuştur: *"Her kim bir oruçluya iftar yemeği yedirirse kendisine onun sevabı kadar sevap verilir, oruçlunun ecrinden de hiçbir şey eksiltilmez."*[8]

Görsel 3.1. *Yüce Allah'ın verdiği nimetlerle orucumuzu açarız.*

1 "oruç", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 290.
2 Bakara suresi 183. ayet.
3 Müslim, "İman", 21.
4 "imsak", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 168.
5 Bakara suresi 187. ayet.
6 "iftar", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 159.
7 Buhari, "Savm", 45.
8 Tirmizi, "Savm", 82.

Peygamberimiz iftar davetlerine katılmış, ashabıyla iftar ederken şu duayı okumuştur: *"Yanınızda oruçlular iftar etsin, yemeğinizi iyiler yesin ve melekler size rahmet dilesin."*[9] Peygamberimizin oruç açma duası ise şu şekildedir: *"Allah'ım! Senin rızan için oruç tuttum ve senin rızkınla orucumu açtım."*[10]

PAYLAŞALIM

"... Oruçlunun iki sevinci vardır: Biri, iftar vaktinde orucunu açtığı andaki sevinci, diğeri Rabbine kavuştuğu zaman orucunun (mükâfatını almasının) sevincidir."

(Buhari, "Savm", 9)

İftar anında yaşadığınız duyguları arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sahur, imsakten önceki vakittir. Müslümanların oruca hazırlık amacıyla imsak vaktinden önce yedikleri yemeğe de sahur yemeği ya da kısaca sahur denir.[11] Peygamber Efendimiz, *"Sahur yemeği yiyin, çünkü sahur yemeğinde bereket vardır."*[12] buyurarak sahur yemeğinin önemini açıklamış ve sahur yapmayı tavsiye etmiştir.

Oruç ibadetinin Yüce Allah'ın rızasına uygun şekilde yerine getirilebilmesi için bazı şartlar vardır. Oruç akıllı ve ergenliğe erişmiş her Müslümana farz olmakla birlikte oruç tutacak kişinin yolculuk, hastalık ve yaşlılık gibi bir mazeretinin de olmaması gerekir. Böyle durumlarda kişi, farz orucunu tutamadığında daha sonra kaza eder. Tutulacak oruca niyet etmek, orucu belirlenen vakitlerde tutmak, orucu bozan şeylerden sakınmak gibi hususlar ise orucun geçerli sayılabilmesi için gereken şartlardır.

9 Ebu Davud, "Etıme", 54; Darimi, "Savm", 51.

10 Ebu Davud, "Sıyam", 22.

11 "sahur", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 320.

12 Müslim, "Sıyam", 45; Buhari, "Savm", 20.

Oruç Çeşitleri

Oruç ibadetinin farz, vacip ve nafile gibi çeşitleri vardır. İslam'da farz olan oruç, ramazan orucudur. Akıllı ve ergenlik çağına ulaşmış Müslümanların ramazanda oruç tutması farzdır. Hastalık, yolculuk ve ileri derecede yaşlılık gibi geçerli bir mazeret olmaksızın ramazan orucunu tutmamak, bir farzı yerine getirmemek olduğu için günahtır. Özürsüz olarak bozulan farz orucun kazası ve kefareti gerekir.

Adak (nezir) orucu ve bozulan bir nafile orucun kazasını tutmak vacip oruçlardandır. Adak orucu, bir Müslümanın şarta bağlı olsun ya da olmasın tutmaya söz verdiği oruçtur.

Nafile oruçlar, farz olmayan ancak sevap kazanmak amacıyla tutulan oruçlardır. Sevgili Peygamberimizin sıklıkla oruç tuttuğu ve tutulmasını tavsiye ettiği günleri oruçlu geçirenler bu güzel ibadetten ramazan ayı dışında da istifade etmiş olurlar.

Nafile oruçlardan bazıları şunlardır:

- Muharrem ayının 9-10 veya 10-11. günlerinde tutulan oruç[13] (Aşure orucu)
- Şevval ayında altı gün tutulan oruç[14]
- Kamerî ayların 13, 14 ve 15. günlerinde tutulan oruç[15]
- Pazartesi ve perşembe günleri tutulan oruç[16]
- Zilhicce ayının ilk dokuz günü tutulan oruç[17]

DEĞERLENDİRELİM

"Ramazan ayından sonra en faziletli oruç, muharrem ayında tutulan oruçtur..."

(Müslim, "Sıyam", 202)

"Her kim ramazan orucunu tutar, sonra buna şevval ayında altı gün daha eklerse bütün yıl oruç tutmuş gibi olur."

(Müslim, "Sıyam", 204)

"Ameller pazartesi ve perşembe günleri Allah'a arz olunur. Ben amelimin arzı sırasında oruçlu olmayı isterim."

(Tirmizi, "Savm", 44)

Peygamberimizin yukarıdaki hadislerini nafile oruç tutmanın fazileti açısından değerlendiriniz.

13 bk. Tirmizi, "Savm", 50.
14 bk. Müslim, "Sıyam", 204.
15 bk. Nesai, "Sıyam", 84.
16 bk. Tirmizi, "Savm", 44; Müslim, "Birr", 36.
17 bk. Ebu Davud, "Sıyam", 61.

Görsel 3.2. Oruçluyken Kur'an okumaya daha fazla gayret ederiz.

Oruç ibadetini eda ederken Peygamber Efendimiz'in sünnetine riayet etmek gerekir. Sahura kalkmak,[18] orucu açarken dua etmek,[19] iftarı geciktirmemek,[20] iftar yemeği ikram etmek[21] gibi davranışlar orucun sünnetlerindedir. Sahuru imsak vaktine yakın yapmak, şüpheli şeylerden uzak durmak, Kur'an okumak, ilimle meşgul olmak, bol bol sadaka vermek gibi hususlar da oruçluyken yapılması müstehap olan davranışlardır.[22]

1.1. Kur'an Ayı Ramazan

Sizce ramazan ayına niçin "Kur'an ayı" denmektedir?

Hicri takvimin dokuzuncu ayı olan ramazan, Müslümanlar için mübarek bir zamandır. Kur'an-ı Kerim ilk defa bu ayda, Kadir Gecesi'nde indirilmeye başlanmıştır. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de "**(O sayılı günler); insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği ramazan ayıdır. Öyle ise içinizden kim bu aya ulaşırsa onu oruçla geçirsin."**[23] buyurmuştur. Sevgili Peygamberimiz de *"Allah'ım! Recep ve şaban aylarını hakkımızda mübarek eyle, bizi ramazan ayına ulaştır."*[24] diye dua etmiş ve ramazan ayı gelince *"Mübarek ramazan ayı size geldi. Yüce Allah bu ayda size oruç tutmayı farz kıldı. Bu ayda sema (cennet) kapıları açılır, cehennem kapıları ise kapanır ve şeytanların azgınları bağlanır..."*[25] buyurarak ramazan ayının önemini açıklamıştır.

Müslümanlar ramazan ayının gelişini büyük bir sevinçle karşılar. Bu aya özel olarak çevremizde pek çok değişikliğe şahit oluruz. Camiler ışıklandırılır, minarelere mahyalar asılır. Birlikte iftar yapabilmek için pek çok yere iftar çadırları kurulur. Tüm bunlar ramazanın toplumsal açıdan önemini gösteren uygulamalardır.

---

18 bk. Müslim, "Sıyam", 45; bk. Buhari, "Savm", 20.

19 bk. Ebu Davud, "Sıyam", 22.

20 bk. Buhari, "Savm", 45.

21 bk. Tirmizi, "Savm", 82.

22 Algül vd., *İlmihal*, 1/403-404.

23 Bakara suresi 185. ayet.

24 Taberani, *el-Mucemu'l-Evsat*, 4/189.

25 Nesai, "Sıyam", 5.

Kur'an-ı Kerim'de "bin aydan daha hayırlı" olarak tanımlanan Kadir Gecesi, ramazan ayındadır. Kadir Gecesi'nin önemiyle ilgili Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: **"Biz onu (Kur'an'ı) Kadir Gecesi'nde indirdik. Kadir Gecesi nedir bilir misin? Kadir Gecesi bin aydan daha hayırlıdır. O gece melekler ve ruh, Rablerinin izniyle her bir iş için iner dururlar. O gece tan yeri ağarıncaya kadar esenlik doludur."**[26]

Görsel 3.3. *Ramazanın gelişiyle birlikte camilere mahyalar asılır.*

BİLGİ NOTU

Hicri takvim, Ay'ın Dünya etrafındaki hareketlerine göre düzenlenen bir takvimdir. Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicreti bu takvimin başlangıcı kabul edilir. Bir yılı 354/355 gün olan Hicri takvim, on iki aydan oluşur. Bu aylar şunlardır: Muharrem, safer, rebiyülevvel, rebiyülahir, cemaziyelevvel, cemaziyelahir, recep, şaban, ramazan, şevval, zilkade, zilhicce.

("hicri", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 136)

Görsel 3.4. *Kadir Gecesi'ni dua ve ibadetle ihya etmeye çalışırız.*

Müslümanlar, Kadir Gecesi'ni dua, ibadet ve tövbe ile ihya ederler. Peygamber Efendimiz, Kadir Gecesi'nin fazileti hakkında *"Her kim inanarak ve sevabını Allah'tan umarak Kadir Gecesi'ni ibadetle geçirirse geçmiş günahları bağışlanır..."*[27] buyurmuş ve bu gecede nasıl dua edilmesi gerektiğini soran Hz. Âişe'ye *"Allah'ım! Sen affedicisin, ikram sahibisin, affetmeyi seversin, beni de affet."*[28] duasını okumayı tavsiye etmiştir.

Ramazanı diğer aylardan farklı kılan hususlardan biri, bu ayda **teravih** namazının kılınmasıdır. Teravih kelimesi "rahatlamak ve dinlendirmek" gibi anlamlara gelir. Rekât aralarında dinlenerek kılındığı için bu namaza teravih ismi verilmiştir. Sünnet bir namaz olan teravih, yatsı namazından sonra genellikle yirmi rekât olarak kılınır.

26 Kadir suresi 1-5. ayetler.

27 Buhari, "Savm", 6.

28 Tirmizi, "Deavat", 84.

Görsel 3.5. *Ülkemizde teravih namazını camide cemaatle kılmak yaygın bir gelenektir.*

Peygamberimiz, *"Yüce Allah ramazan ayında oruç tutmayı size farz kıldı. Ramazan gecelerini namazla geçirmek de benim sünnetimdir. Kim inanarak ve (sevabını yalnızca Allah'tan) umarak ramazan ayında oruç tutup geceleri de namaz kılarsa annesinden doğduğu günkü gibi günahlarından arınmış olur."*[29] buyurmuştur. Bu müjde sebebiyle ramazan ayında gündüzü oruçlu geçiren Müslümanlar, geceyi de teravih namazıyla ihya etmeye çalışırlar.

Her zaman yapılan bir ibadet olmakla birlikte Müslümanlar özellikle ramazan ayında Kur'an okumaya daha fazla önem verirler. Evlerde ve camilerde mukabele ile Kur'an okur ve hatim indirirler. **Mukabele**, Kur'an-ı Kerim'i karşılıklı okumak demektir. Bir kişi Kur'an'ı yüzünden veya ezbere okurken diğerlerinin onu takip etmesine denir.[30] Ramazan ayı boyunca her gün bir cüz (yirmi sayfa) okunarak Kur'an-ı Kerim hatmedilmiş olur. Bu gelenek Peygamberimiz ile Cebrail (as) arasındaki uygulamaya dayanır. Peygamber Efendimiz ile Cebrail (as), her yıl ramazan ayında Kur'an ayetlerini karşılıklı okumuşlardır. Bu mukabele, Peygamberimizin vefat ettiği senenin ramazan ayında iki defa yapılmıştır.[31]

İtikâf, ramazan ayında yapılan önemli ibadetlerden biridir. Kelime olarak "bir yerde durmak, yerleşmek, oradan ayrılmamak" anlamlarına gelen itikâf, ibadet maksadıyla bir mescitte belli bir süre bulunmaktır.[32] İtikâf, sünnet bir ibadettir. Peygamberimiz, ramazanın son on gününde itikâfa çekilirdi. Hz. Âişe bu konuda şöyle demiştir: "Resulullah, ramazanın son on gününde itikâfa girer ve *'Kadir Gecesi'ni ramazanın son on gününde arayın.'* derdi."[33]

Görsel 3.6. *İtikâfa giren Müslümanlar vakitlerini ibadetle geçirirler.*

29 Nesai, "Sıyam", 40.

30 Karagöz - Altuntaş, *Oruç İlmihali*, 23.

31 bk. Buhari, "İstizan", 43.

32 "itikâf", *Dinî Terimler Sözlüğü,* 185.

33 Buhari, "Fadlü Leyleti'l-Kadr", 3.

Peygamberimiz itikâf ibadetini yerine getiren kimse hakkında şöyle buyurmuştur: *"O, günahlardan uzak kalır ve kendisine tüm iyilikleri yapan kimse gibi iyilikler yazılır."*[34] İtikâfa giren bir Müslüman zorunlu hâller dışında mescidi terk etmez. Zamanını oruç, namaz, dua, zikir ve tefekkürle geçirir.

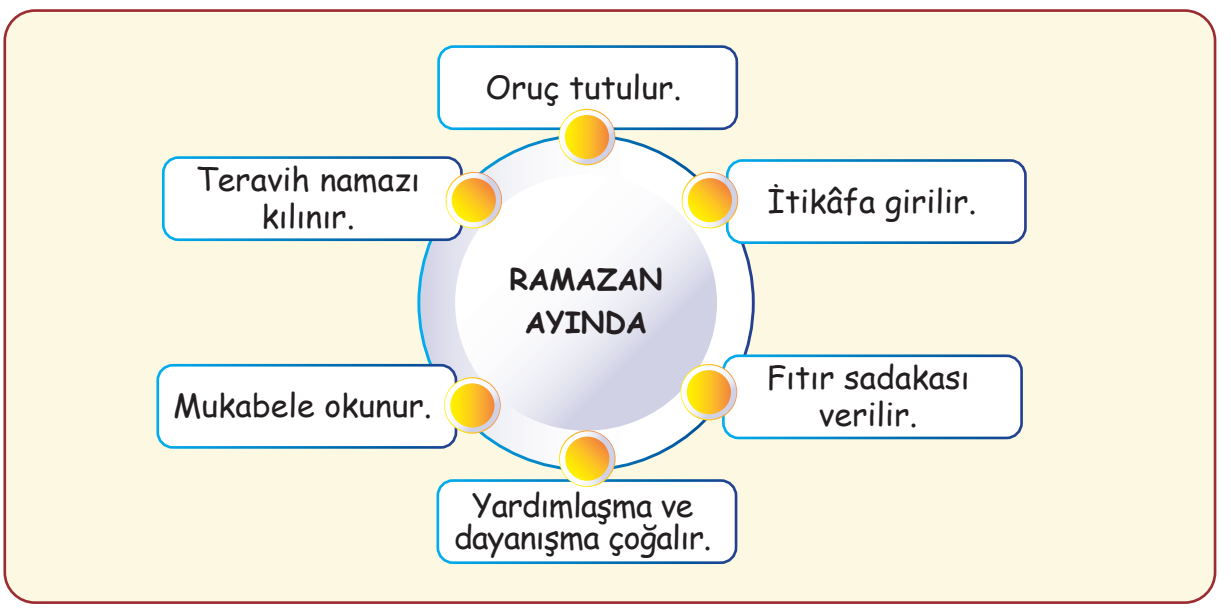

Görsel 3.7. *Müslümanlar ramazan ayında yardımlaşmaya her zamankinden daha fazla önem verirler.*

Ramazan, aynı zamanda toplumsal yardımlaşma ve dayanışma ayıdır. Bu ayda Müslümanlar bol bol sadaka verir, zekâtlarını genelde bu ay içinde ihtiyaç sahiplerine ulaştırırlar. **Fitre** denen fıtır sadakası bu aya özgü bir sadaka çeşididir.[35] Ramazana kavuşmanın, oruç tutmanın, Yüce Allah'ın nimetlerine ermenin bir şükrü olarak verilen fıtır sadakasının miktarı, bir kişinin günlük yiyeceği ya da buna denk paradır. Fitre; Şafii mezhebine göre farz, Hanefi mezhebine göre vacip bir ibadettir. Fitrenin bayramın birinci gününe kadar verilmesi gerekir. Küçük çocukların fitreleri velileri tarafından verilir.[36]

Ramazan ayında ibadet maksadıyla pek çok hayır ve hasenat yapılır. İftarlarda toplumsal bir kaynaşma sağlanır. Zengin ve fakir herkes Yüce Allah'ın kulları olarak bir araya gelir. Ramazan ayı böylece bir rahmet ve bereket ayına dönüşür.

Ramazan ayının bitmesiyle birlikte kutlanan bayram, Yüce Allah'ın Müslümanlara bir hediyesidir. Bir ay boyunca oruç tutan Müslümanlar, bayram yaparak Yüce Allah'ın ihsan ettiği nimetlere şükrederler. Bayramlar küslerin barıştığı, mutlulukların paylaşıldığı, insanların kaynaştığı özel günlerdir.

34 İbni Mace, "Sıyam", 67.

35 "fitre", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 99.

36 Yavuz, "Fitre", 13/160.

1.2. Orucun Önemi

Sizce oruç ibadetinin maddi ve manevi faydaları nelerdir?

Yüce Allah'a kulluğun, O'na duyulan sevgi ve bağlılığın bir göstergesi olan oruç; İslam dininin temel ibadetlerindendir. Bireysel ve toplumsal pek çok hikmeti ve faydası bulunan bu ibadet; Allah'ın (cc) rızasını kazanmaya, bağışlanmaya ve büyük bir mükâfata ermeye vesiledir.[37] Yüce Allah, oruç tutmayı farz kılmış, Sevgili Peygamberimiz pek çok hadisinde orucun önemini ve faziletini açıklamıştır. Her ibadette olduğu gibi oruçta da amaç, insanın Yüce Allah'a kulluk etmesi ve O'na olan bağlılığını göstermesidir. Oruç ibadetini eda eden bir Müslüman, Yüce Allah'ın emrini yerine getirmenin huzur ve mutluluğunu yaşar.

Oruçta nefsin arzu ve istekleri, sadece Allah (cc) rızasını kazanmak için terk edilir. Bu nedenle hakkıyla tutulan orucun sevabı çoktur. Peygamber Efendimiz, bir hadisinde Yüce Allah'ın şöyle buyurduğunu haber vermiştir: *"Oruç hariç âdemoğlunun her ameli kendisi içindir. Oruç ise benim içindir, onun mükâfatını ben vereceğim..."*[38] Bu, oruç tutmanın Yüce Allah katında ne kadar özel ve önemli bir ibadet olduğunun bir ifadesidir.

Görsel 3.8. *Oruç sayesinde Yüce Allah'ın bahşettiği nimetlerin değerini anlarız.*

Oruç günahlara kefaret olan bir ibadettir. Sevgili Peygamberimiz, *"Kim inanarak ve karşılığını Allah'tan bekleyerek ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları bağışlanır."*[39] buyurarak orucun günahların bağışlanmasına vesile olduğunu bildirmiştir. Bir başka hadisinde de Peygamber Efendimiz, orucun tıpkı bir kalkan gibi insanı günahlardan koruduğuna dikkat çekmiştir.[40]

Oruç tutanlar cennete Reyyân adlı kapıdan gireceklerdir. Sevgili Peygamberimiz, bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Cennette Reyyân adında bir kapı vardır ki buradan kıyamet gününde sadece oruç tutanlar cennete girer, onlarla birlikte bu kapıdan başkaları girmez. 'Oruç tutanlar, nerede?' diye seslenilir. (Oruç tutanlar, gelir.) Bu kapıdan cennete girerler. Sonuncuları girdiği zaman kapı kapanır, artık bu kapıdan kimse cennete girmez."*[41]

37 bk. Ahzab suresi 35. ayet.
38 Müslim, "Sıyam", 163.
39 Buhari, "İman", 28.
40 bk. Buhari, "Tevhit", 35.
41 Müslim, "Sıyam", 166.

Oruç, sadece yemekten ve içmekten uzak kalmakla sınırlı değildir. O, aynı zamanda insanı kötü davranışlardan ve haram fiillerden sakındıran bir ibadettir. Oruçlu kimse kötü söz söylemez, gönül kırmaz; yalandan, gıybetten, iftiradan ve diğer günahlardan uzak durur. Yaşadığı olumsuzluklara karşı sabırlı davranır.

Oruç, insanın iradesini güçlendirerek sabrı öğrenmesine vesile olur. Bu sabır ve irade eğitimi sayesinde insan ahlaken olgunlaşır. Sevgili Peygamberimiz, *"Oruç sabrın yarısıdır."*[42] buyurarak oruç ibadetinin sabır erdemiyle olan ilişkisini açıklamıştır.

Oruç, insandaki şefkat ve merhamet duygularını geliştirir. Oruçlu kimse, açlık ve susuzluk çeken insanların yaşadığı zorlukların farkına varır. Bu vesileyle sahip olduğu imkânları ihtiyacı olanlarla paylaşmaya istekli olur. Yüce Allah'ın kendisine verdiği nimetlerin kıymetini daha iyi anlar ve bu nimetlere gereği gibi şükretmeye çalışır.

Oruç ibadetinin sağlık açısından da pek çok faydası vardır. Bir yıl boyunca sürekli çalışan insan vücudu oruç sayesinde dinlenir. Bu dinlenme insanı daha zinde ve sağlıklı yapar.

Oruç, toplumsal faydaları da olan bir ibadettir. Ramazan ayında Müslümanlar, bir ay boyunca aynı ibadeti yerine getirmenin manevi etkisini ve bereketini yaşarlar. Akrabaların birbirlerini iftara davet etmeleri akrabalık ilişkilerini güçlendirir. Hep birlikte yapılan sahurlar ve iftarlar aile fertleri arasındaki sevgi ve bağlılığı artırır. Toplumun farklı kesimlerinden insanların iftarlarda ve teravih namazlarında bir araya gelmesi birlik ve beraberlik duygularını geliştirir. Ramazan ayında bolca verilen sadakalar insanları kaynaştırır. Bütün bunlar toplumda huzur ve güven ortamının oluşmasını sağlar.

YAZALIM

Orucun önemiyle ilgili düşüncelerinizi yazınız.

Oruç insana sabırlı olmayı öğretir.

.....

.....

.....

.....

42 İbni Mace, "Sıyam", 44.

1.3. Oruçluyken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar

Bu karekodla oruçluyken dikkat edilmesi gereken hususlarla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Sizce oruçluyken nelere dikkat edilmelidir?

Oruç ibadetini yerine getirirken dikkat etmemiz gereken hususlar vardır. Bunların başında orucumuzu bozan durumların neler olduğunu bilmek ve bunlardan kaçınmak gelir. Herhangi bir mazeret olmaksızın bilerek yiyip içmek, cinsel ilişkide bulunmak, ilaç kullanmak orucu bozan durumlardır. Misvak kullanmak, yıkanmak, koku sürünmek orucu bozmaz. Oruçlu olduğumuzu unutarak bir şey yemek içmek de orucu bozmaz.

Oruçluyken dikkat etmemiz gereken diğer bir husus da orucun anlamına ters düşen ve sevabını azaltan davranışlardan uzak durmaktır. Oruç ibadetinin temel amaçlarından biri de Yüce Allah'ın razı olacağı şekilde ahlakımızı güzelleştirmektir. Bunun aksi her davranış, bu ibadetimize zarar verir ve orucumuzun amacına ulaşmasını engeller. Yalan ve kötü söz söylemek, kaba ve kırıcı olmak, gıybet etmek gibi durumlar; oruç tutan kişiye yakışmayan hâl ve hareketlerdir. Oruç bir nefis terbiyesi ve ahlak eğitimidir. Orucun bize sağladığı olgunluğu tüm hayatımız boyunca sürdürmemiz gerekir.

DEĞERLENDİRELİM

"Oruç bir kalkandır. Oruçlu; saygısızlık yapmasın, kötü konuşmasın. Eğer biri kendisine sataşır ve münakaşa ederse iki defa, 'Ben oruçluyum.' desin..."

(Buhari, "Savm", 2)

"Yalanı ve yalana göre hareket etmeyi terk etmeyenin yemeyi içmeyi bırakmasına Allah'ın ihtiyacı yoktur!"

(Buhari, "Savm", 8)

"Oruç tutan nice kimseler vardır ki oruçtan nasibi sadece aç kalmaktır..."

(İbni Mace, "Sıyam", 21)

Peygamberimizin yukarıdaki hadislerini orucun anlamı ve amaçları açısından değerlendiriniz.

1.4. Orucun Kazası ve Kefareti

Vaktinde eda edilemeyen ibadetlerin telafisi mümkün müdür?

Oruç Yüce Allah'ın bir emridir. Geçerli bir mazeret olmaksızın oruç tutmamak günahtır. Dinimiz yolculuk, hastalık ve yaşlılık gibi geçerli mazereti olanların oruç tutmamasına müsaade etmiştir. Böyle durumlarda oruç tutamayanlar ile geçerli bir mazeret nedeniyle orucunu yarıda bırakanlar, tutamadıkları gün sayısı kadar oruçlarını daha sonra tutarlar. Buna kaza orucu denir.[43]

43 "kaza", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 197.

Orucu bozan ancak sadece kaza gerektiren bazı durumlar:

- Hata ile bir şey yemek ve içmek
- Yolculuk ve hastalık gibi meşru bir mazerete dayalı olarak yemek ve içmek.
- İftar vaktinin girdiğini zannederek orucu erken açmak

Geçerli bir mazereti olmaksızın orucunu bozanların aralıksız olarak tuttuğu altmış günlük oruca ise kefaret orucu denir.[44] İyileşme umudu kalmamış hastaların veya ileri derecede yaşlılık nedeniyle oruç tutamayanların fidye vermesi gerekir. **Fidye**, oruç tutulamayan her gün için bir ihtiyaç sahibine verilen günlük yiyecek veya bu yiyecek bedeli paradır.[45] Kur'an-ı Kerim'de bu husus şöyle açıklanmıştır: **"Sayılı günlerde olmak üzere (oruç size farz kılındı). Sizden her kim, hasta yahut yolcu olursa (tutamadığı günler kadar) diğer günlerde kaza eder. (İhtiyarlık veya şifa umudu kalmamış hastalık gibi devamlı mazereti olup da) oruç tutmaya güçleri yetmeyenlere bir fakiri doyuracak fidye gerekir..."**[46]

Şafii mezhebinde:

- Nafile orucun bozulması durumunda kazası gerekmez.
- Ramazan, adak ve kaza oruçlarına imsak vaktine kadar niyet etmek gerekir.
- Abdest alırken dikkat edilmesine rağmen boğaza su kaçması orucu bozmaz.
- Yiyip içmek suretiyle bozulan ramazan orucuna sadece kaza gerekir.
- Ramazan orucunun kazasını bir sonraki ramazan ayına kadar yapmak gerekir.

(bk. Keskin, *Şafii Fıkhı*, 1/463, 479, 495, 497, 504)

2. Malın Bereketlenmesi: Zekât

"Allah (cc) bereket versin." duasından ne anlıyorsunuz?

Sözlükte "temizlenme, çoğalma ve bereketlenme" gibi anlamlara gelen zekât; dinen zengin sayılan Müslümanların, mallarının veya paralarının belli bir miktarını Kur'an-ı Kerim'de belirtilen kimselere vermesidir.[47] Zekât İslam'ın temel şartlarından biridir. Akıllı ve ergenlik çağına ulaşmış, dinen zengin sayılan Müslümanların zekât vermesi farzdır. Her ibadet gibi zekât ibadetinin de amacı Yüce Allah'a kulluk etmek ve O'nun rızasını kazanmaya çalışmaktır.

Zekât mal ile yapılan bir ibadettir. Dinimiz bizden toplumdaki ihtiyaç sahiplerini gözetmemizi, hem maddi hem de manevi olarak birbirimize destek olmamızı ve yardımlaşmamızı ister. Bu bilinçle Müslümanlar, zenginliklerini Allah (cc) yolunda harcarlar ve toplumdaki ihtiyaç sahiplerine yardım ederler.

44 "kefaretisavm", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 199.

45 "fidye", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 97.

46 Bakara suresi 184. ayet.

47 "zekât", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 398.

DİKKAT EDELİM

Allah'ın (cc) insanlara mal ve mülk vermesi imtihan içindir. İnsanlar sahip oldukları zenginliklerin gerçek sahibi değil, sadece emanetçileridirler. Bu nedenle Allah'ın (cc) kendilerine verdiği maddi imkânları nasıl kazandıklarından ve nereye harcadıklarından sorumludurlar.

"Göklerin ve yerin mülkü Allah'ındır, dönüş de ancak O'nadır."

(Nur suresi 42. ayet)

"İşte sizler, Allah yolunda harcamaya çağrılıyorsunuz. İçinizden kiminiz cimrilik ediyor. Ama kim cimrilik ederse ancak kendisine cimrilik etmiş olur..."

(Muhammed suresi 38. ayet)

Bir toplumdaki tüm fertlerin ekonomik olarak eşit durumda olmadıkları bilinen bir gerçektir. Zekât, toplumdaki bu gelir dengesizliğinin giderilmesine katkı sağlayan bir ibadettir. Fakirin, zenginin malında Yüce Allah'ın belirlediği ölçüde bir hakkı vardır. Zekât vesilesiyle bu hak, fakirlere geri verilmiş olur.

Yüce Allah'ın verdiği her nimetin bir şükrü vardır. Zekât ibadeti malın, mülkün ve zenginliğin bir şükrüdür. Allah'ın (cc) emrine uyup zekât veren Müslümanlar, bu nimetlerin şükrünü yerine getirmiş olurlar.

DEĞERLENDİRELİM

"Namazı kılın, zekâtı verin, rükû edenlerle birlikte rükû edin."

(Bakara suresi 43. ayet)

"Şüphesiz iman edip salih ameller işleyen, namazı dosdoğru kılan ve zekâtı verenlerin mükâfatları Rableri katındadır. Onlara korku yoktur. Onlar mahzun da olmayacaklardır."

(Bakara suresi 277. ayet)

"Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Resul'e itaat edin ki size merhamet edilsin."

(Nur suresi 56. ayet)

Sizce zekât ibadetinin namazla birlikte zikredilmesinin sebebi ne olabilir? Değerlendiriniz.

Zekât malı azaltmaz bilakis malı bereketlendirerek onun çoğalmasına vesile olur. Bu bilinçle hareket eden Müslümanlar, mallarını Allah (cc) yolunda harcarken cimrilik etmezler. Böylece geçici dünya malına tamah etmediklerini, paranın esiri olmadıklarını göstermiş olurlar. Allah (cc) için yapılan her harcamanın kendilerine bolluk ve bereket getireceğini bilirler.

2.1. Kur'an ve Sünnette Zekât

Sizce dinimizin zekâtı emretmesinin sebepleri neler olabilir?

Zekât, İslam'ın şartları arasında yer alan temel bir ibadettir. Yüce Allah zekâtı emretmiş, Sevgili Peygamberimiz de Müslümanları bu ibadeti yerine getirmeye teşvik etmiştir. Allah'ın (cc) rızasını kazanmak için ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunmak anlamına gelen zekât, sadaka ve infak Kur'an-ı Kerim'de üzerinde en çok durulan ibadetlerdendir. Yüce Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'de **"Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin. Kendiniz için**

her ne iyilik işlemiş olursanız Allah katında onu bulursunuz. Şüphesiz Allah, bütün yaptıklarınızı görür."[48] buyurmuştur. Peygamber Efendimiz de *"İslam beş esas üzerine kurulmuştur: Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in Allah'ın Resulü olduğuna şahitlik etmek, namazı dosdoğru kılmak, zekât vermek, Kâbe'yi haccetmek ve ramazan orucunu tutmak."*[49] buyurarak zekâtın İslam dinindeki yerini ve önemini açıklamıştır.

1. Zekât veren müminler Allah'ın (cc), Peygamber'in ve müminlerin dostudur.

"Sizin dostunuz ancak Allah'tır, Resulü'dür ve Allah'ın emirlerine boyun eğerek namazı kılan, zekâtı veren müminlerdir." (Maide suresi 55. ayet)

2. Yüce Allah, zekâtını verenlere merhametiyle muamele edecektir.

"... Rahmetim ise her şeyi kapsamıştır. Onu, bana karşı gelmekten sakınanlara, zekâtı verenlere ve ayetlerimize inananlara yazacağım." (Araf suresi 156. ayet)

3. Zekât veren müminler Firdevs cennetine girecektir.

"... Onlar ki zekâtlarını verirler... Onlar Firdevs cennetlerine vâris olurlar. Onlar orada ebedî kalacaklardır..." (Müminun suresi 4 ve 11. ayetler)

4. Zekât verenlere büyük bir mükâfat verilecektir.

"... O namazı kılanlar, zekâtı verenler, Allah'a ve ahiret gününe inananlar var ya, işte onlara büyük bir mükâfat vereceğiz." (Nisa suresi 162. ayet)

Zekât; malın arındırılmasını ve böylece bereketlenmesini, sahip olunan zenginliğin tüm topluma yayılmasını sağlayan bir ibadettir. Peygamber Efendimiz; *"Allah, zekâtı ancak mallarınızın kalan kısmını temizlemek için farz kıldı..."*[50] buyurarak zekâtın fakirin hakkı olduğunu, zengin kimselerin zekât vererek mallarını arındırdığını açıklamıştır. Ayrıca o, zekâtın kişinin mallarından bir şey eksiltmediğini şu hadisiyle bildirmiştir: *"Sadaka/zekât vermek, maldan hiçbir şey eksiltmez..."*[51] Peygamberimiz zekâtın hata ve günahlara kefaret olması hakkında da şöyle buyurmuştur: *"Sadaka/zekât vermek, suyun ateşi söndürdüğü gibi hataları yok eder..."*[52]

Zekât ibadetini gösterişten uzak, tevazu ve ibadet şuuruyla yerine getirmek bu ibadetin önemli bir özelliğidir. Zekât ve sadaka verirken karşı tarafı incitmemek, insanların onurunu kırmamak ve yaptığımız iyiliği başa kakmamak gerekir. Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de bu konuyla ilgili şöyle buyurmuştur: **"Ey iman edenler! Allah'a ve ahiret gününe inanmadığı hâlde insanlara gösteriş olsun diye malını harcayan kimse gibi sadakalarınızı başa kakmak ve gönül kırmak suretiyle boşa çıkarmayın..."**[53]

48 Bakara suresi 110. ayet.

49 Müslim, "İman", 21.

50 Ebu Davud, "Zekât", 32.

51 Müslim, "Birr", 69.

52 İbni Mace, "Züht", 22.

53 Bakara suresi 264. ayet.

2.2. Zekâta Tabi Mallar

Zekâtın hangi mallardan verildiğini biliyor musunuz?

Zekât ibadetini Yüce Allah'ın rızasına uygun olarak yerine getirebilmek için bilmemiz gereken bazı konular vardır. Kimlerin zekât vermesi gerektiği, hangi mallardan ne oranda zekât verileceği ve zekâtın kimlere verileceği gibi hususlar bunlardandır.

Zekât; akıllı ve ergenlik çağına ulaşmış, hür, dinen zengin sayılan her Müslümanın yerine getirmesi gereken farz bir ibadettir. Bir Müslümanın dinen zengin sayılabilmesi için malının veya parasının ulaşması gereken miktara nisap denir. Borçları ve temel ihtiyaçları düştükten sonra nisap miktarı mala veya paraya sahip olan Müslümanlar dinen zengin sayılırlar.[54]

Bir Müslüman; en az 80,18 gram altın veya buna denk para ya da ticaret malları, 40 adet küçükbaş hayvan, 30 büyükbaş hayvan, 5 deve gibi bir mala veya daha fazlasına sahip olursa dinin belirlediği ölçülerde yılda bir kez bunların zekâtını verir.[55]

Görsel 3.9.

Görsel 3.12.

Görsel 3.13.

Görsel 3.10.

Görsel 3.11.

Görsel 3.14.

Görsel 3.9-14. *Zekâta tabi mallar nisap miktarına ulaşınca bu malların zekâtını vermek gerekir.*

Nisap miktarını aşan mallara tam olarak malik olunması ve bu malların üzerinden bir kamerî yılın geçmiş olması zekât vermek için gereken diğer şartlardır. Bir Müslüman, zenginliği devam ettiği sürece hicri takvime göre her yıl zekâtını vermekle yükümlüdür.

Toprak ürünlerinden alınan zekâta **öşür** denir.[56] Toprağın yağmur ve akarsu gibi doğal yollarla masrafsız olarak sulanması durumunda zekât oranı 1/10'dur. Sulamak için fazladan masraf yapılıyorsa zekât oranı 1/20'dir.

54 "nisap", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 282.

55 bk. Şentürk - Yazıcı, *İslam İlmihali*, 297-300.

56 "öşür", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 293.

Zekâta Tabi Mallar	Zekât Miktarı	Zekâtın Verileceği Kimseler
• Altın • Gümüş • Nakit para • Ticaret malları • Koyun ve keçi*	• 1/40 (%2,5)	• Fakirler • Miskinler • Zekât memurları • Kalpleri İslam'a ısındırılmak istenenler • Özgürlüğüne kavuşturulmak istenen köleler • Borçlular • Allah (cc) yolunda çalışanlar • Yolda kalmışlar
• Sığır ve manda	• 1/30	
• Deve	• Her 5 deve için bir adet koyun veya keçi	
• Toprak ürünleri	• 1/10 veya 1/20	
*Tabloda hayvanların zekât miktarları için belirli oranlar verilmişse de bu oranlar hayvan sayıları arttıkça değişmektedir. Örnek: 40'tan 120'ye kadar küçükbaş hayvan (koyun veya keçi) için bir adet küçükbaş hayvan verilir. 121'den 200'e kadar küçükbaş hayvan için iki adet verilir. 30'dan 39'a kadar büyükbaş hayvan için bir adet, bir yaşını aşmış buzağı verilir. Ancak 40'tan 59'a kadar büyükbaş hayvan için bir tane, iki yaşını bitirmiş dana verilir.		

Kişi bakmakla yükümlü olduğu için eşine, çocuklarına, torunlarına, anne babasına, büyükanne ve büyükbabasına zekât veremez. Zenginlere, Müslüman olmayanlara, çocuklara, akli dengesi yerinde bulunmayanlara da zekât verilmez. Kişi; zekât vereceği kimseleri araştırmalı, gerçek ihtiyaç sahiplerini bulmalıdır. Zekâtını öncelikle ihtiyaç sahibi yakın akrabalarına, daha sonra komşularına ve yakın çevresindekilere vermelidir. Peygamber Efendimiz bu konuda şöyle buyurmuştur: *"Yoksula verilen sadaka bir, akrabaya verilen ise hem sadaka hem de sılayırahim olmak üzere iki sadaka sayılır."*[57]

Görsel 3.15. *Zekât verirken malların iyilerini seçmek gerekir.*

Zekât malın kendi cinsinden verilebileceği gibi değeri kadar para olarak da verilebilir. Zekât malın kendi cinsinden verilecekse malın kötü, hasarlı, hastalıklı vb. durumda olmamasına dikkat edilmelidir. Bu konuda Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulmuştur: **"Ey iman edenler! Kazandıklarınızın iyilerinden ve rızık olarak yerden size çıkardıklarımızdan hayra harcayın. Size verilse gözünüzü yummadan alamayacağınız kötü malı, hayır diye vermeye kalkışmayın. Biliniz ki Allah zengindir, övgüye layıktır."**[58]

57 Tirmizi, "Zekât", 26.

58 Bakara suresi 267. ayet.

Şafii mezhebinde:

- Dinen zengin olan çocukların ve akli dengesi yerinde olmayanların malları da zekâta tabidir. Bunların zekâtı velileri tarafından verilir.
- Bir malın zekâta tabi olması için borçtan arındırılmış olması şart değildir.
- Altın ve gümüş dışında kalan mücevherler zekâta tabi değildir.
- Bal ve süt zekâta tabi değildir.
- Kadınların takıları zekâta tabi değildir.
- Meyvelerden sadece hurma ve üzüm zekâta tabidir.

(bk. Keskin, *Şafii Fıkhı*, 1/497, 523, 524, 529, 540)

2.3. Zekâtın Bireysel ve Toplumsal Faydaları

Sizce zekât ibadetinin bireysel ve toplumsal faydaları nelerdir?

Zekât vermek Yüce Allah'ın bir emridir. Zekât veren Müslümanlar; her şeyden önce Yüce Allah'ın emrini yerine getirmenin, O'na olan sevgi ve bağlılıklarını göstermenin huzurunu ve mutluluğunu yaşarlar. Bununla birlikte her ibadetin olduğu gibi zekât ibadetinin de bireysel, toplumsal pek çok hikmeti ve faydası vardır.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"(Zenginlerin) mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı isteyemeyip) mahrum olanlar için bir hak vardır."**[59] buyurmuştur. Zekât ibadetiyle fakirin hakkı zenginden alınıp ihtiyaç sahiplerine verilerek zenginin malı temizlenmiş ve arındırılmış olur. Zekât insanın cimrilik, bencillik ve açgözlülük gibi kötü huylardan kurtulmasını sağlar ve onu manevi olarak da temizler.

Zekât, kulluk bilincini diri tutan bir ibadettir. Bir Müslüman her şeyin sahibinin Yüce Allah olduğunu bilir. Zekât vererek O'na olan kulluğunu gösterir. Allah'ın (cc) sevgisini ve rızasını kazanmak, onun için dünya ve mal sevgisinden çok daha yüce ve değerlidir. Mal ve mülk sadece bir araçtır. Asıl amaç onları Allah (cc) için harcamak ve O'nun rızasına erişmektir. Zekât veren kişi ibadetini yerine getirmenin yanında Yüce Allah'a verdiği nimetlerden dolayı şükretmiş olur.

Zekât ibadetinin toplumsal açıdan da pek çok hikmeti ve faydası vardır. Zekât vesilesiyle ihtiyaç sahipleri temel ihtiyaçlarını karşılar. Zengin ve fakir arasında oluşabilecek kin ve düşmanlık duyguları bu şekilde giderilmiş olur. Toplumsal yardımlaşma ve dayanışmanın getireceği birlik duygusu, her kesimden insanda birbirine karşı sevgi ve saygıyı geliştirir.

Zekât, toplumdaki gelir dengesizliğinin giderilmesine katkı sağlar. Sermayenin tek elde toplanmasının önüne geçerek zenginliğin tüm topluma yayılmasına vesile olur. İnsanlar arasındaki gelir adaletsizliğinin en aza indirildiği toplumlarda huzur ve barış ortamı oluşur.

59 Zariyat suresi 19. ayet.

Bu karekodla infak ve sadakayla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

3. İnfak ve Sadaka

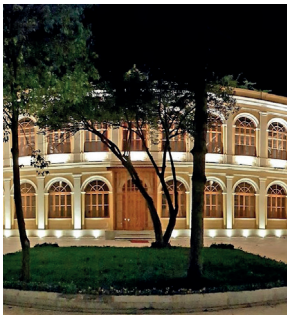
Sizce bir insanın cömert olduğunu gösteren davranışlar nelerdir?

İnfak, Yüce Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla yapılan her türlü harcamayı ifade eden bir kavramdır.[60] İnfak hem farz olan zekât ibadetini hem de her türlü sadaka ve hayır işini kapsar. Yüce Rabbimiz cömerttir ve Müslümanların da cömert olmalarını, sahip oldukları imkânları paylaşmalarını ve yardımlaşmalarını ister. Kur'an-ı Kerim'de **"Onlar gayba inanırlar, namaz kılarlar, kendilerine verdiğimiz mallardan Allah yolunda harcarlar."**[61] buyrularak müminlerin özelliklerinden birinin de mallarını Allah (cc) yolunda harcamaları olduğu açıklanmıştır.

Yüce Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla yapılan ve insanlara fayda sağlayan her türlü yardım, infak kapsamına girer. Bu niyetle okul, hastane, yol, köprü, çeşme gibi eserler inşa etmek; ihtiyaç sahibi insanlara maddi yardımda bulunmak infaktır. Zekât ibadetinde zengin olmak şartı aranırken bu türden infak faaliyetleri için zengin olmaya gerek yoktur. Büyük ya da küçük, az ya da çok her türlü yardımlaşma infak olarak değerlendirilir. Müminlerin yardımlaşma ve paylaşma konusundaki cömertlikleri ve bunu sadece Yüce Allah'ın rızasını kazanmak için yaptıkları Kur'an-ı Kerim'de şöyle anlatılmıştır: **"Onlar; yiyeceği yoksula, yetime ve esire seve seve yedirirler. Yedirdikleri kimselere: 'Biz size sırf Allah rızası için yediriyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz.' derler."**[62]

Görsel 3.16. *Mecidiye Köprüsü / Edirne*

Görsel 3.17. *Zeynep Kamil Hastanesi / İstanbul*

Görsel 3.18. *Süleymaniye Camii / İstanbul*

Görsel 3.19. *Başçarşı Çeşmesi / Saraybosna (Bosna Hersek)*

Görsel 3.16-19. *Atalarımız, Allah (cc) yolunda infak etmişler ve insanların faydalanması için pek çok eser bırakmışlardır.*

60 "infak", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 169-170.

61 Bakara suresi 3. ayet.

62 İnsan suresi 8-9. ayetler.

KONUŞALIM

"Mallarını Allah yolunda harcayan, sonra da harcadıklarının peşinden (bunları) başa kakmayan ve gönül incitmeyenlerin, Rableri katında mükâfatları vardır..."

(Bakara suresi 262. ayet)

"Güzel bir söz ve bağışlama, peşinden gönül kırma gelen bir sadakadan daha hayırlıdır..."

(Bakara suresi 263. ayet)

Verilen ayetlerden hareketle infak ederken nelere dikkat edilmesi gerektiğini arkadaşlarınızla konuşunuz.

Kur'an-ı Kerim'de müminler infak etmeye teşvik edilmiş, mallarını Allah (cc) yolunda harcayanlar övülmüş ve onlara büyük bir mükâfat verileceği açıklanmıştır: **"Allah'a ve Resulüne iman edin; O'nun size emanet olarak verdiklerinden, başkaları için de harcayın. İçinizden iman edip böyle harcamada bulunanlara büyük mükâfat vardır."**[63] Başka bir ayette ise infak etmenin malı bereketlendireceğiyle ilgili **"Mallarını Allah yolunda sarf edenlerin durumu, her başağında yüz tane olmak üzere yedi başak veren tanenin durumu gibidir. Allah dilediğine kat kat verir. Allah'ın lütfu geniştir. O, her şeyi bilendir."**[64] buyrulmuştur.

Bir infak çeşidi olarak **sadaka**, Allah'ın (cc) rızasını kazanmak amacıyla yapılan tüm maddi yardımları ifade eder. Bunun yanında sadaka kavramı her türlü manevi yardımı, güzel davranışı ve iyiliği de kapsar. Bu açıdan sadaka; Yüce Allah'a olan imanımızı, bağlılığımızı ve sadakatimizi gösteren her türlü güzel ameldir. Peygamber Efendimiz, bu hususta *"Her iyilik/güzel iş bir sadakadır."*[65] buyurmuş ve sadakanın ne kadar geniş kapsamlı bir ibadet olduğunu şöyle açıklamıştır: *"Güneşin doğduğu her gün, insanın bütün eklemleri için sadaka vermesi gerekir. İki kişinin arasını düzeltmen sadakadır. Bir kimseyi kaldırarak hayvanına binmesine yardımcı olman veya eşyasını ona yüklemen sadakadır. Güzel söz de sadakadır. Namaza giderken attığın her adım sadakadır. Yoldaki rahatsızlık veren şeyleri kaldırman sadakadır."*[66]

Müslümanları sürekli olarak sadaka vermeye teşvik eden Peygamberimiz, bu ibadetin manevi faydalarına yönelik açıklamalarda da bulunmuştur. *"...Suyun ateşi söndürdüğü gibi sadaka da hataları söndürür (ortadan kaldırır)..."*[67] hadisiyle sadakanın günahlara kefaret olduğunu belirtmiş, *"Yarım hurmayla (sadaka) bile olsa cehennemden korunun. Eğer bunu da bulamazsanız güzel bir sözle korunun."*[68] buyurarak da sadakanın insanı cehennemden koruyan bir ibadet olduğunu bildirmiştir.

Görsel 3.20. *Her türlü iyilik sadakadır.*

63 Hadid suresi 7. ayet.
64 Bakara suresi 261. ayet.
65 Buhari, "Edep", 33.
66 Müslim, "Zekât", 56.
67 Tirmizi, "Cuma", 79.
68 Müslim, "Zekât", 68.

DEĞERLENDİRELİM

Allah Resulü "Her Müslümanın sadaka vermesi gerekir." buyurunca sahabiler ona, "Sadaka verecek mal bulamayan için ne buyurursun?" diye sordular. Allah Resulü "Eliyle emek verir, çalışır. Hem kendisi faydalanır hem de sadaka verir." buyurdu. Sahabe tekrar "Ya buna gücü yetmezse?" diye sordular. Hz. Peygamber "İhtiyaç sahibi, darda kalmış ve mazlum kimselere yardımcı olur." buyurdu. Sahabe tekrar "Ya buna gücü yetmezse?" diye sorunca Resulullah "İyiliği ve hayrı ister." buyurdu. Sahabe "Bunu da yapmazsa?" diye dördüncü kez sorunca Peygamberimiz "Kötülükten uzak durur. Bu da bir sadakadır." buyurdu.

(Müslim, "Zekât", 55)

Verilen hadisten hareketle sadaka ibadetinin neleri kapsadığını değerlendiriniz.

Sadakanın çeşitlerinden biri de sadakayıcariyedir. Sadakayıcariye, insana sürekli olarak sevap kazandıran sadaka demektir. Sevgili Peygamberimiz bu konuda *"İnsan öldüğü zaman, şu üç şey dışında amelleri kesilir: Sadakayıcariye kendisinden yararlanılan ilim ve kendisine dua eden salih evlat."*[69] buyurarak kişi ölse bile geride bıraktığı ve insanların faydalandığı hayırların o kişiye sevap kazandırmaya devam ettiğini söylemiştir. Bu bilinçle hareket eden Müslümanlar yol, hastane, cami, kütüphane gibi pek çok eser meydana getirmiş ve bunları insanların faydasına sunmuşlardır. Bu ibadet şuuru, vakıf denen hayır kurumlarının oluşmasına ve yaygınlaşmasına vesile olmuştur. Müslümanlar; kurdukları vakıflarla iyiliği yaymışlar, ihtiyaç sahibi olan herkesin yardımına koşmuşlardır.

Bir Müslüman, hayır yapmak istediğinde acele etmeli ve bu niyetinden vazgeçmeden hayrını yerine getirmelidir. Hayır ve iyilikte bulunulan kişinin onurunu zedeleyecek davranışlardan kaçınmalı, iyiliği yalnızca Yüce Allah'ın rızasını kazanmak için yapmalıdır.

YAZALIM

İnfak ve Sadakanın Bireysel Faydaları	İnfak ve Sadakanın Toplumsal Faydaları
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....
.....	.....

69 Müslim, "Vasiyye", 14.

3. ÜNİTE
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Daha fazlası için karekodu okutabilirsiniz.

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" harfini yazınız.

1. (.....) Ramazan orucu akıllı ve ergenliğe ulaşmış her Müslümana farzdır.

2. (.....) Orucun başlamasına iftar, orucun açıldığı vakte imsak denir.

3. (.....) Yüce Allah'ın rızasını kazanmak için yapılan tüm harcamalar infak olarak değerlendirilir.

4. (.....) Kişi; zekâtını öncelikle anne babasına, çocuklarına veya torunlarına verebilir.

5. (.....) Zekât, toplumdaki gelir adaletsizliğinin çözümüne katkı sağlayan bir ibadettir.

(fidye, fitre , hicri, kaza, kefaret, sadakayıcariye)

B. Yukarıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

1. ....., kişi vefat etse bile ona sevap kazandırmaya devam eder.

2. İyileşme umudu kalmamış hastaların veya oruç tutamayacak kadar yaşlı kimselerin tutamadıkları oruçları için ihtiyaç sahiplerine ödedikleri bedele ..... denir.

3. Ramazan ayı, ... takvimin dokuzuncu ayıdır.

4. Farz orucu bilerek bozan kimselerin tutması gereken oruca ..... orucu denir.

5. ..... orucu geçerli bir mazereti nedeniyle ramazan orucu tutamayanların sonradan tutması gereken oruçtur.

C. Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1. Ramazan ayı, Kur'an-ı Kerim'in indirilmeye başlandığı ve farz olan oruç ibadetinin eda edildiği mübarek bir aydır. Bu ayda Müslümanlar oruç tutar, sadaka verir, mukabele usulüyle Kur'an okur, teravih namazı kılarlar. İmkân bulanlar itikâfa girerler. Rahmet ve bereket ayı olan ramazanda şefkat ve merhamet duyguları topluma hâkim olur. Toplumda huzur ve güven ortamı oluşur.

Verilen metinden hareketle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Ramazan, Müslümanlar için önemli bir aydır.

B) Ramazan ayı, pek çok ibadetin eda edildiği bir aydır.

C) Ramazan orucunu eda edemeyenler daha sonra kazasını tutarlar.

D) Kur'an-ı Kerim ilk olarak ramazan ayında indirilmeye başlanmıştır.

E) Ramazan ayı Müslümanlar için toplumsal kaynaşmaya vesile olur.

2. I. Oruç yasaklarının başladığı vakittir.
II. Orucun açılması, oruç yasaklarının bitmesidir.
III. Kur'an-ı Kerim'in karşılıklı okunmasıdır.
IV. Ramazan ayında ihtiyaç sahiplerine verilen sadakadır.

Tanımı verilen kavramlar aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak sıralanmıştır?

	I.	II.	III.	IV.
A)	İmsak	İftar	Fitre	Mukabele
B)	İmsak	İftar	Mukabele	Fitre
C)	İftar	İmsak	Mukabele	Fitre
D)	İftar	Mukabele	Fitre	İmsak
E)	Fitre	İmsak	İftar	Mukabele

3. Oruç ibadetiyle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Farz olan ramazan orucunu özürsüz olarak bozmak kaza ve kefaret gerektirir.
B) Farz olan oruç dışında sevap kazanmak amacıyla tutulan nafile oruçlar da vardır.
C) Oruç tutamayacak derecede yaşlı kimseler bunun yerine fidye verirler.
D) İftarda acele etmek, sahur yapmak gibi davranışlar orucun sünnetlerindendir.
E) Oruçlu olduğunu unutarak bir şey yiyip içmek orucu bozar ve kefaret gerektirir.

4. Aşağıdakilerden hangisinde oruç ibadetinin toplumsal yönü vurgulanmıştır?

A) Oruç, insana sabrı ve nefsinin isteklerine karşı koymayı öğretir.
B) Orucun sağlık açısından pek çok faydası vardır.
C) Oruç, nimetlerin değerini anlamamızı sağlayan bir ibadettir.
D) Oruç; rahmet, bereket ve birliğe vesile olur.
E) Oruçla Yüce Allah'ın emrini yerine getirmenin mutluluğu yaşanır.

5. Zekât ibadetiyle ilgili aşağıda verilen bilgilerden hangisi yanlıştır?

A) Zekât, her Müslümana farz olan bir ibadettir.
B) Altın, para ve ticaret mallarının zekât oranı kırkta birdir.
C) Zekât vermek için malın ulaşması gereken miktara nisap denir.
D) Anneye, babaya, çocuklara ve torunlara zekât verilmez.
E) Zekât, asli ihtiyaçlar ve borçlar düşüldükten sonra kalan miktardan verilir.

6. Aşağıdakilerden hangisinde zekât ibadetinin faydalarına değinilmemiştir?

A) İnsanı cimrilik ve bencillik gibi kötü huylardan kurtarır.
B) Toplumdaki gelir dengesizliğinin çözümüne katkı sağlar.
C) İnsanlar arasındaki yardımlaşma ruhunu canlı tutar.
D) Zenginliğin bütün topluma yayılmasına vesile olur.
E) Dinen zengin sayılan her Müslümana farzdır.

7. Aşağıda verilenlerden hangisi sadakayıcariye olarak değerlendirilemez?

A) Canan Hanım'ın hastane yapılması için arazisini bir vakfa bağışlaması
B) Ahmet Bey'in insanların faydasına olacak şekilde ilmî bir çalışma yapması
C) Ali Bey'in her sene ramazan ayında itikâfa girmesi ve zamanını ibadetle geçirmesi
D) Hatice Hanım'ın yaptırdığı kütüphaneyi öğrencilerin faydalanması için vakfetmesi
E) Ali Bey'in bir çeşme yaptırması ve bu çeşmeyi insanların faydasına sunması

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Ramazan ayının Müslümanlar için önemini kısaca açıklayınız.

.....
.....
.....

2. Oruç ibadetinin insana sağladığı faydaları açıklayınız.

.....
.....
.....

3. Zekâtın kimlere verileceğini yazınız.

.....
.....
.....

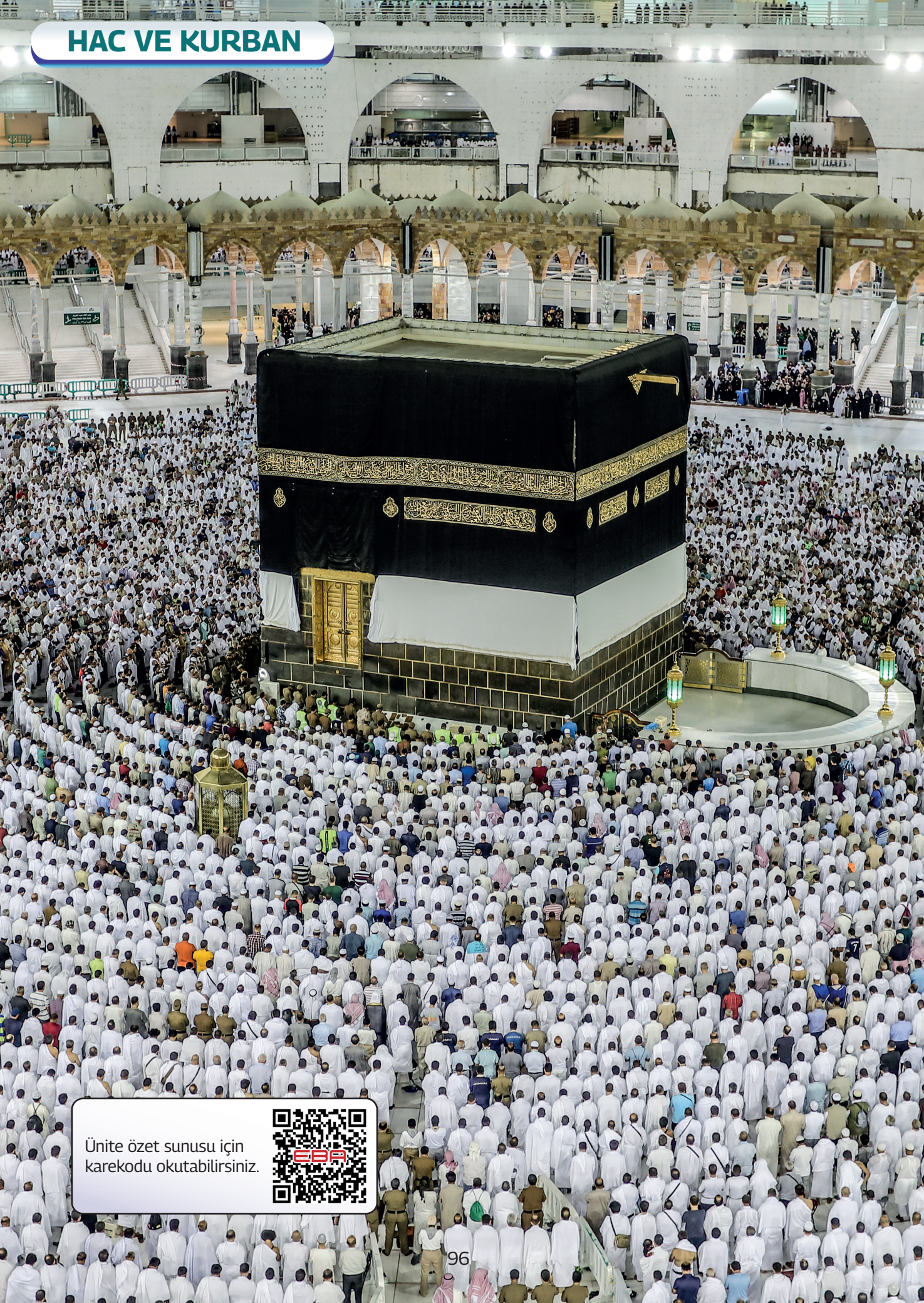
4. Zekât ibadetinin bireysel ve toplumsal faydalarını açıklayınız.

.....
.....
.....

5. İnfak ve sadaka kavramlarını açıklayınız.

.....
.....
.....

HAC VE KURBAN

Ünite özet sunusu için karekodu okutabilirsiniz.

4. ÜNİTE

Ünite PDF Dosyası

HAC VE KURBAN

Neler Öğreneceğiz?

1. Allah'ın Evinde Misafirlik: Hac
2. Umrenin Yapılışı
3. Kurban
4. Cihat

Ünitemize Hazırlanalım

1. Beytullah, vakfe, cihat ve tebliğ kavramlarını sözlükten bularak anlamlarını defterinize yazınız.
2. Bakara suresinin 124-133. ayetlerini mealden okuyarak Hz. İbrahim'in ve ailesinin Yüce Allah'a teslimiyeti hakkında öğrendiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
3. Hacca giden bir tanıdığınıza, Kâbe'yi ilk gördüğünde neler hissettiğini sorup aldığınız cevapları defterinize yazınız.
4. Kurban ibadetinin toplumsal faydaları hakkındaki fikirlerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.
5. Emir bilmaruf nehiy anilmünker kavramını https://islamansiklopedisi.org.tr/ internet adresinden bularak okuyunuz.

Kavramlar: Kâbe, Beytullah, Mescid-i Haram, ihram, tavaf, şavt, vakfe, say, mikat, istilâm, hatim, cihat, davet, tebliğ, emir bilmaruf nehiy anilmünker

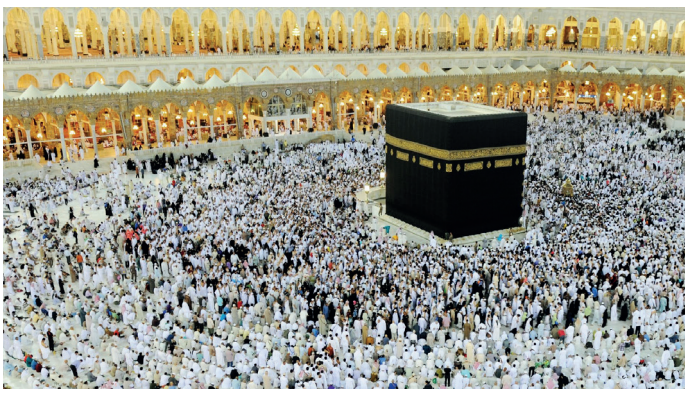
1. Allah'ın Evinde Misafirlik: Hac

Bu karekodlarla hac ibadetiyle ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

Kutsal mekânları ziyaret etmek sizce neden önemlidir?

Hac; sözlükte "gitmek, yönelmek, ziyaret etmek" anlamlarına gelir. Bir ibadet olarak hac Mekke şehrindeki Kâbe'yi ve civarındaki kutsal sayılan özel yerleri, belirlenmiş zaman içinde usulüne uygun olarak ziyaret etmek ve yapılması gereken dinî görevleri yerine getirmektir.[1] İslam'ın beş esasından biri olan hac ibadetinin temel amacı Allah'ın (cc) rızasını kazanmaktır. Hem mal hem de bedenle yapılan hac, Müslümanın her yönüyle Allah'a (cc) teslimiyetinin ve kulluğunun ifadesidir.

Müslümanların kıblesi olan Kâbe, hac ibadetinin yerine getirilmesinde çok önemli bir konumdadır. Hac esnasında yapılan bütün ibadetler Kâbe etrafında şekillenir. Kur'an-ı Kerim'de **"... Tavaf edenler, kendini ibadete verenler, rükû ve secde edenler için evimi tertemiz tutun."**[2] buyuran Rabbimiz, Kâbe'yi kendi evi olarak nitelendirmiştir. Kâbe'ye **Beytullah** (Allah'ın (cc) evi) denmesi, onun Rabbimize ibadet amacıyla inşa edilmesinden dolayıdır. Yüce Allah, Kâbe'ye "evim" diyerek bu mekânın şerefini yüceltmiş ve çevresini de çeşitli davranışların yasaklandığı bir bölge ilan etmiştir. Böyle bir ayrıcalığa sahip olan Kâbe, Mekke şehrinin ve ziyaretçilerinin de ayrıcalıklı kabul edilmesine vesile olmuştur.

Görsel 4.1. *Hac ibadeti için Kâbe'yi ziyaret eden hacılar Yüce Allah'ın misafirleridir.*

Allah Resulü, *"Hacca gidenler ile umreye gidenler, Allah'ın misafirleridir. Allah'a dua ederlerse Allah onların dualarını kabul eder ve Allah'tan günahlarının bağışlanmasını isterlerse Allah onların günahlarını bağışlar."*[3] buyurmuştur. Beytullah'ı ziyaret eden hacılar Rahman'ın misafirleridir. Ev sahibi kendisine misafir olanları himaye eder ve en güzel şekilde ağırlar. Onların dualarına karşılık verir, günahlarını bağışlar. Misafirler de ev sahibinin davetine "Lebbeyk Allahümme! Lebbeyk! / Buyur Allah'ım! Buyur!" diyerek icabet ederler. Yüce Allah'ın evinde misafirlik adabına uygun hareket ederek hem Rablerine hürmetle hem de O'nun konuklarına nezaketle davranırlar. Kâbe'ye kalbini günahlardan arındırmak için gelenler, bunun en önemli şartının diğer kardeşlerinin kalbini kırmamaktan geçtiğini bilirler.

Bütün ibadetlerde olduğu gibi hacda da takva üzere olmak gerekir. Hacılar ibadetlerini ihlasla yerine getirmeye çalışırlar. Dünyalık bütün ünvanlarını ve sosyal statülerini geride bırakarak takva elbisesini kuşanır ve samimi bir kullukla Allah'ın (cc) misafiri olurlar. Rabbimiz, bir ayette şöyle buyurmuştur: **"Hac, bilinen aylardadır. ... Ne hayır işlerseniz Allah onu bilir. Azık edinin, kuşkusuz azığın en hayırlısı takvadır. Ey akıl sahipleri, bana karşı gelmekten sakının!"**[4]

1 Algül vd., *İlmihal*, 1/514.

2 Bakara suresi 125. ayet.

3 İbni Mace, "Menasik", 5.

4 Bakara suresi 197. ayet.

Allah'ın (cc) davetine icabet ederek O'nun evine misafir gelen Müslüman; dünya hayatının geçici, ahiret hayatının ise ebedî olduğunu hatırlar. Tövbe ederek geçmiş hatalarından arınır. Ruhen yenilenerek geleceğini Allah'ın (cc) rızasına uygun bir şekilde inşa etme imkânı bulur.

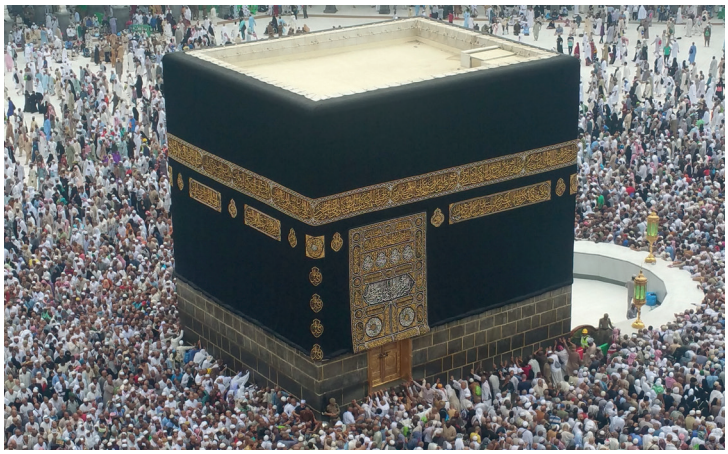
1.1. Kâbe ve Haccın Tarihi

Sizce hac ibadeti ilk kez ne zaman yapılmıştır?

Kâbe Mekke şehrinde bulunan Mescid-i Haram'ın ortasında yer alan bir yapıdır. Kur'an-ı Kerim'de **"Şüphesiz âlemlere bereket ve hidayet kaynağı olarak insanlar için kurulan ilk ev, Mekke'deki Kâbe'dir."**[5] buyrularak Kâbe'nin yeryüzünde Allah (cc) için yapılan ilk mabet olduğu bildirilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerde yeryüzünde yapılan bu ilk mabedin daha sonra Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail tarafından yeniden inşa edildiği bildirilmektedir.[6] Hac ibadetinde yerine getirilen görevlerin büyük bir kısmı Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği tevhit inancına, onun ve ailesinin aziz hatıralarına dayanmaktadır. Bu sebeple hac ibadetinin hikmetlerini anlamak için Hz. İbrahim ve ailesi ile tevhit ilkesini birlikte düşünmek gerekir.

Hz. İbrahim, Filistin topraklarında insanlara tevhit inancını tebliğ etmek üzere seçilmiş bir peygamberdi.[7] Rabbinden aldığı emirle eşi Hz. Hacer ile oğlu Hz. İsmail'i henüz yerleşim yeri olmayan Mekke topraklarına getirdi. Allah'a (cc) **"Rabbimiz! Ben çocuklarımdan kimini, namaz kılabilmeleri için senin kutsal evinin yanında, ziraata elverişsiz bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! İnsanların gönüllerini onlara meylettir, şükretmeleri için onları ürünlerle rızıklandır."**[8] diye niyazda bulundu.

Görsel 4.2. *Kur'an-ı Kerim'de Kâbe'nin, Hz. İbrahim ve oğlu Hz. İsmail tarafından inşa edildiği bildirilmektedir.*

Yıllar sonra Yüce Allah, Hz. İbrahim'e Mekke topraklarında bir mabet yapmasını emretti. Hz. İbrahim, oğlundan kendisine yardım etmesini istedi. Hz. İsmail bu teklifi tereddütsüz kabul etti. Baba oğul birlikte Allah'ın (cc) kendilerine belirttiği yerde Kâbe'yi inşa etmeye başladılar. Bu durum Kur'an-ı Kerim'de şu ayetlerle ifade edilmiştir: **"Bir zamanlar İbrahim, İsmail'le beraber Beytullah'ın temellerini yükseltiyor, (şöyle diyorlardı): Ey Rabbimiz! Bunu bizden kabul buyur. Şüphesiz ki sen çok iyi işiten ve çok iyi bilensin. Rabbimiz! Bizi sana teslim olmuş kimseler kıl. Soyumuzdan da sana teslim olan bir ümmet meydana getir. Bize ibadet usullerimizi göster. Tövbemizi kabul et. Şüphesiz sen, tövbeleri çok kabul eden ve çok merhamet edensin.**

5 Al-i İmran suresi 96. ayet.

6 Ünal, "Kâbe", 24/16.

7 Harman, "İbrâhim", 21/269-270.

8 İbrahim suresi 37. ayet.

Ey Rabbimiz! Soyumuzdan onlara senin ayetlerini okuyacak, kitabı ve hikmeti öğretecek, onları arındıracak bir elçi çıkar! Şüphesiz, sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin."[9]

Hz. İbrahim, Kâbe'nin inşası tamamlandığında Yüce Allah'a **"Rabbim! Burayı güvenli bir şehir yap, halkından Allah'a ve ahiret gününe inananları da çeşitli ürünlerle rızıklandır..."**[10] diye dua etti. Yüce Allah, Hz. İbrahim'e insanları buraya ibadet etmek için çağırmasını **"İnsanlara hac ibadetini duyur, gerek yaya olarak gerekse uzak yollardan gelen çeşitli vasıtalarla sana ulaşsınlar."**[11] emriyle bildirdi.

Hz. İbrahim, insanları Kâbe'yi ziyarete davet etmiş ve onlara haccın nasıl yapılacağını öğretmiştir. Bu tarihten itibaren hac, her yıl yapılan bir ibadet hâline gelmiştir.[12] Ancak zaman içinde putperestlik yayılmış, müşrikler Kâbe ve çevresine çeşitli putlar dikmiş, bu putlar adına kurbanlar kesmeye başlamışlardır. İslam'ın doğuşu öncesinde Kâbe'yi tavaf, kurban kesme gibi âdetler devam etmekle beraber bütün hac uygulamalarına şirk karışmıştır. Yüce Allah, müşriklerin Kâbe'nin çevresindeki dualarının ıslık çalıp el çırpmaktan ibaret olduğunu bildirmektedir.[13] Bütün bu olumsuzluklara rağmen tevhit itikadına bağlı kalan bazı hanifler, Kâbe'yi putperest anlayışın dışında ziyarete devam etmiştir. Peygamber Efendimiz, Mekke'yi fethedince Kâbe'nin içinde ve etrafında bulunan bütün putları kırdırmıştır. Hac görevleri, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in uygulamasıyla yeniden asıl hâline döndürülmüştür.

BİLİYOR MUSUNUZ?

Rabbimiz tarafından mübarek kılınan Kâbe; Hz. İbrahim'in inşa etmesinden sonra zaman içinde yıpranmış, doğal afetler sebebiyle ağır hasarlar almış, farklı dönemlerde tadilat görmüş veya yeniden yapılmıştır. Kur'an-ı Kerim'de, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'e hitaben "... Evimi tertemiz tutun!" (Bakara suresi, 125. ayet.) denerek Kâbe hizmetlerine de değinilmiştir. Kâbe; inşa edildiği andan itibaren insanlar arasında çok özel bir yere sahip olmuş, bu sebeple kendisine hizmet edenler de toplum içinde saygınlık ve birtakım ayrıcalıklar kazanmıştır. Kâbe'nin bakım ve onarımı, örtüsüyle ilgilenme, anahtarlarını elinde bulundurma, hacıların su ihtiyacının karşılanması, yoksul hacılara gıda temini gibi şeref ve saygınlık ifade eden hizmetler; zaman içinde Peygamber Efendimizin de mensubu olduğu Kureyş kabilesine geçmiştir.

(Sadettin Ünal, "Kâbe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 24/14-21)

9 Bakara suresi 127-129. ayetler.

10 Bakara suresi 126. ayet.

11 Hac suresi 27. ayet.

12 bk. Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 1/232.

13 bk. Enfal suresi 35. ayet.

1.2. Haccın Önemi

"Hac ibadeti, Allah'ın kulları üzerindeki hakkıdır."[14] *ifadesinden ne anlıyorsunuz?*

BİLİYOR MUSUNUZ?

"... (Allah tarafından) kabul edilmiş haccın karşılığı ancak cennettir."

(Buhari, "Umre", 1)

İslam dininin beş şartından biri olan hac, belirli ibadet şekillerini kendisinde toplar ve sadece Allah (cc) rızası için yapılır. Hac ibadeti, Al-i İmran suresindeki **"Gerçek şu ki insanlar için yapılmış olan ilk ev, âlemlere bir hidayet ve bir bereket kaynağı olan Mekke'deki evdir. Orada apaçık deliller, Makam-ı İbrahim vardır. Oraya giren emniyette olur. Gitmeye gücü yetenin o evi ziyaret etmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hakkıdır. Kim inkâr ederse bilmelidir ki Allah bütün âlemlerden müstağnidir. (O, kimseye muhtaç değildir, her şey ona muhtaçtır.)"**[15] ayetleriyle farz kılınmıştır. Hz. Peygamber de *"Ey insanlar! Hac size farz kılındı, haccedin!"*[16] buyurmuştur. O, bir kimsenin imkân bulduğunda Allah'ın (cc) evini haccetmesi gerektiğini, İslam'ın beş esas üzerine bina edildiği diğer ibadetlerle birlikte zikretmiştir.[17] Peygamber Efendimiz, *"Kim, Allah için hacceder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsa annesinden doğduğu günkü gibi günahlarından arınmış bir şekilde hacdan döner."*[18] hadisiyle bu ibadetin takva üzere yapıldığında insanı günahlarından arındıracağına işaret etmiştir.

Yeterli imkâna sahip olan Müslümanların, geciktirmeden hac ibadetini yerine getirmeleri gerekir. Allah Resulü, *"Haccetmek isteyen kimse acele etsin! Olur ki hastalanır veya binek hayvanı kaybolur ya da (hacca gitmesini engelleyen) bir durum ortaya çıkar."*[19] buyurarak hac ibadetinin önemine dikkat çekmiş ve haccın ihmal edilmemesi gerektiğini bildirmiştir. Ömründe bir kez hac yapmış olan Müslüman, bu sorumluluğu yerine getirmiş olur.

Haccın bir Müslümana farz olması için gerekli şartlar:

- Haccetmeye engel bir hastalığının veya özrünün bulunmaması
- Akıl sağlığının yerinde olması
- Ergenlik çağına girmiş olması
- Haccetmeye yetecek maddi imkâna sahip olması
- Yol güvenliğinin olması
- Özgür olması

Haccın geçerli olabilmesi için ayrıca şu dört şartın gerçekleşmesi gerekir:

- Müslüman ve akıllı olmak
- Haccın farzlarını Zilhicce ayının 8, 9, 10, 11 ve 12. günlerinde yerine getirmek
- Haccın farzlarını belirlenmiş mekânlarda (vakfeyi Arafat sınırları içerisinde, tavafı Kâbe'nin etrafında) yapmak
- Hac yapmak niyetiyle ihrama girmek

14 Al-i İmran suresi 97. ayet.

15 Al-i İmran suresi 96-97. ayetler.

16 Müslim, "Hac", 412.

17 bk. Müslim, "İman", 21.

18 Buhari, "Hac", 4.

19 Ebu Davud, "Menasik", 5.

1.3. Hac ile İlgili Kavramlar

Bu karekodla hac ile ilgili kavramlar e-içeriğine ulaşabilirsiniz.

Hac yolculuğuna çıkanlar sizce hangi mekânda hac ibadetine fiilen başlamış olurlar?

Hac; dinî ölçülere göre imkân sahibi Müslümanların zilhicce ayında ihram elbisesi giyip, Arafat'ta vakfe yapıp Kâbe'yi tavaf ederek yerine getirdikleri farz ibadettir.[20]

İhram

İhram kelimesi, sözlükte "haram kılmak, haram aylarına veya Harem bölgesine girmek" anlamlarına gelir. Terim olarak ise hac veya umreye niyet eden kimseye diğer zamanlarda yapılması helal olan bazı davranışların, hac ve umrenin rükünleri tamamlanıncaya kadar haram kılınmasını ifade eder. İhramlı iken güzel koku sürünmek, tıraş olmak, avlanmak, bitki koparmak, tartışmak gibi bazı davranışlar yasaklanmıştır. İhramın niyet ve telbiye olmak üzere iki rüknü vardır. Bunlardan birini terk eden ihrama girmiş sayılmaz. Şafii mezhebinde ise ihrama girmiş olmak için sadece niyet yeterlidir.[21]

İhram, Yüce Allah'ın huzurunda bulunmayı simgeler. Bütün ibadetlerde belli kısıtlamalar olduğu gibi hacda da ihramlı kimse için belli kısıtlamalar vardır. İhrama giren kimseden, çevresini rahatsız edecek ve huzuru bozabilecek her türlü söz ve davranıştan uzak durması istenmiştir.

Görsel 4.3. *Erkekler için ihram elbisesi.*

Hacılar ihrama girerek bir anlamda takva elbisesine bürünmüş, kulluğun ve insanlığın gereği olan sorumluluk şuuruna ermiş olurlar. Böylece ihramlı Müslümanların, birini diğerinden üstün gösteren hiçbir belirti kalmaz.

BİLGİ KUTUSU

İhram elbisesi erkekler için iki parça kumaştan oluşur. Kadınlar ise hac ibadetini günlük kıyafetleriyle yaparlar.

20 "hac", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 109.

21 Öğüt, "İhram", 21/539.

UNUTMAYALIM

İtaat etmek, çağrıya karşılık vermek, davete icabet etmek, emri yerine getirmek anlamlarına gelen telbiye; ihrama giren Müslümanların söylemesi gereken bir duadır. Telbiye duası şöyledir:

Okunuşu:

Lebbeyk Allahümme lebbeyk.
Lebbeyk lâ şerîke leke lebbeyk.
İnne'l-hamde ve'n-ni'mete leke ve'l-mülk.
Lâ şerîke lek.

Anlamı:

(Buyur Allah'ım! Davetine icabet ettim, emrine boyun eğdim. Buyur Allah'ım! Senin eşin ve ortağın yoktur. Her zaman emrindeyim Allah'ım! Bütün hamt ve şükürler sanadır, bütün nimetler sendendir ve tüm varlıkların sahibi sensin. Senin asla hiçbir ortağın yoktur!)

(Ebu Davud, "Etime", 54)

"Bir Müslüman telbiye getirdiğinde sağında ve solunda (Hz. Peygamber eliyle işaret ederek) şuradan şuraya kadar yeryüzündeki taş, ağaç, toprak ne varsa hepsi onunla birlikte telbiye getirir."

(Tirmizi, "Hac", 14)

Mikat

Mikat kelimesi "bir iş yapmak için belirlenen zaman ve yer" anlamına gelir. Hac ve umre ibadetlerinde ihrama girilecek günleri ve yerleri ifade eder.[22] Hac ve umre yapacak kimseler, belirlenmiş bu yerlerde veya kendilerine en yakın mikatın hizasını geçmeden niyet ederek ihrama girmelidir. Bu andan itibaren ihram kurallarına uymaları zorunludur. Mikat, hac yolculuğunun ilk aşamasıdır.

Görsel 4.4. Mikat noktalarından biri olan Cuhfe'yi gösteren harita.

Mescid-i Haram

Haram ve harem kelimeleri, "yasaklanmış, korunmuş, dokunulmaz" anlamlarına gelir. Bu terimler, Mekke ve Medine'de sınırları Hz. Peygamber tarafından belirlenen bölgeler için kullanılır. Haram kavramı ile bu bölgelerde bütün davranışların Allah'ın (cc) emir ve yasaklarına uygun şekilde yapılması gerektiğine işaret edilir.

22 Öğüt, "Mîkât", 30/48.

Görsel 4.5. *Hac mevsiminde milyonlarca Müslüman, Mescid-i Haram'da ibadet eder.*

Mescid-i Haram tabiri ise Kâbe ve çevresini kuşatan mescit alanı için kullanılır. Hürmet edilmesi ve saygı gösterilmesi istenen bu mescide Harem-i Şerif de denir. Kâbe, Hacerülesved, Makam-ı İbrahim, Safa ile Merve tepeleri ve zemzem kuyusu bu mescidin birer parçasıdır.[23]

Ayet ve hadislerde Allah'ın (cc) evi kabul edilen Kâbe'nin bulunduğu Mescid-i Haram ve çevresinin güvenli bir yer olduğuna işaret edilmiş ve bu alanla ilgili bazı özel hükümler konmuştur. Mescid-i Haram ve çevresinde canlılara zarar vermek yasaklanmıştır.

Peygamber Efendimiz, Mescid-i Haram'la ilgili olarak *"Mescidimde kılınan bir namaz, Mescid-i Haram hariç, başka mescitlerde kılınan bin namazdan faziletlidir. Mescid-i Haram'da kılınan bir namaz da diğer mescitlerde kılınan yüz bin namazdan faziletlidir."*[24] buyurmuştur.

BİLGİ KUTUSU

Kur'an-ı Kerim'de Kâbe, "Beytülharam"; içinde bulunduğu mescit "Mescid-i Haram"; bu mescidin bulunduğu Mekke şehri de "Harem" şeklinde nitelenerek saygıya layık görülmüş ve dokunulmaz kılınmıştır.

(bk. Maide suresi 2; İsra suresi 1; Ankebut suresi 67. ayet.)

Kâbe

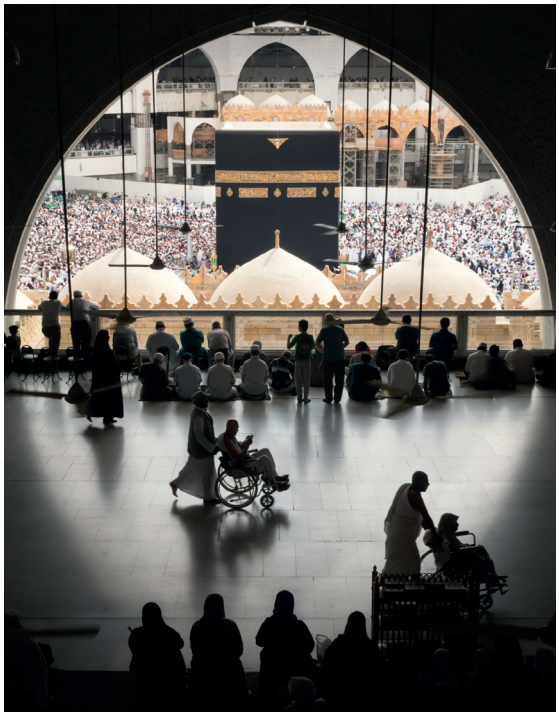
"Allah'ın (cc) evi" anlamında Beytullah olarak da anılan Kâbe, Mescid-i Haram'ın ortasında küp şeklinde inşa edilmiş bir yapıdır. Bütün Müslümanlar namazlarını Kâbe'nin bulunduğu yöne doğru kılarlar. Hac ve umre ibadetlerinde tavaf, Kâbe etrafında yapılır. Peygamber Efendimiz, Kâbe'nin bulunduğu şehirde yaşamış ve tevhit mücadelesi vermiştir. Kur'an-ı Kerim; Kâbe civarında indirilmiş, ilk Müslümanlar Kâbe etrafında müşriklerle mücadele etmiştir. Bu sebeple Kâbe, bütün Müslümanları ortak bir gayede ve istikamette birleştiren sembolik bir anlama sahiptir.

İçi dört köşe bir oda görünümünde olan Kâbe'nin doğu köşesinde tavafın başlangıç ve bitiş noktasını belirleyen Hacerülesved adında bir taş bulunur. Kâbe'nin kuzey tarafında Kâbe duvarına iki metre uzaklıkta, yarım daire şeklinde ve bir buçuk metre yüksekliğinde bir duvar vardır. Bu duvarla Kâbe arasında kalan yere **Hatim** denir.[25] Hatim, Kâbe'nin içinden sayılır ve tavaf bu duvarın dışından dönülerek yapılır. Hatim kısmında namaz kılmak Kâbe'nin içinde namaz kılmak gibidir.

23 bk. Bozkurt - Küçükaşcı, "Mescid-i Harâm", 29/273-277.

24 İbni Mace, "İkame", 195.

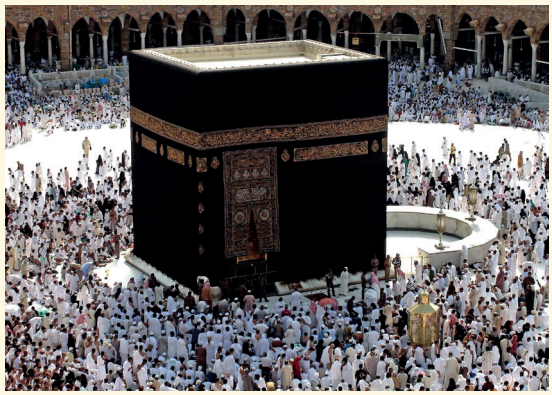
25 "hatîm", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 128.

Görsel 4.6. *Kâbe'yi tavaf etmek haccın farzlarındandır.*

Hacerülesved'i selamlamak suretiyle başlayıp sağdan sola doğru Kâbe'nin etrafında bir kez dönmeye **şavt**, yedi şavta bir **tavaf** denir.[26] Tavafa Kâbe sol tarafa alınarak Hacerülesved hizasından başlanır. Tavaf, istilâm ile başlar. **İstilâm**, Kâbe'yi selamlama demektir. Tavaf sırasında Hacerülesved'in karşısına gelindi ğinde eller yukarı kaldırılır ve "Bismillahi Allahüekber" diyerek Kâbe selamlanır.[27] İstilâm, Hacerülesved'in karşısına her gelindiğinde tekrarlanır. Peygamber Efendimiz, *"Kâbe'yi tavaf etmek, namaz kılmak gibidir ancak tavaf sırasında konuşmanıza izin verilmiştir. Bununla birlikte hiç kimse tavafta hayır dışında bir şey söylemesin."*[28] buyurarak tavafın ibadet değerini vurgulamıştır.

BİLGİ KUTUSU

Görsel 4.7. *Makam-ı İbrahim, Kâbe kapısının karşında yer alır.*

Görsel 4.8. *Makam-ı İbrahim.*

Makam-ı İbrahim; Hz. İbrahim'in Kâbe'yi yaparken iskele olarak ayağını bastığı, daha sonra üzerine çıkarak insanları hacca davet ettiği taştır. Makam-ı İbrahim; günümüzde Kâbe'de, Mescid-i Haram içinde bulunan küçük kubbeli yapıda muhafaza edilmektedir. İki rekâtlık tavaf namazının Makam-ı İbrahim'in arkasında kılınması müstehap kabul edilmiştir.

("makamıibrahim", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 221)

26. "makamıibrahim", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 221.
27 "istilam", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 183.
28 Tirmizi, "Hac", 112.

Vakfe

"Durmak, bir yerde beklemek" anlamına gelen **vakfe**; hac ibadetini yerine getiren kişinin belirli bir zaman diliminde, belirli yerlerde bir süre durmasını ifade eder.[29] Zilhicce ayının dokuzuncu gününe rastlayan Arife Günü zeval vaktinden Kurban Bayramı'nın ilk günü güneş doğuncaya kadar Arafat'ta vakfe yapmak, haccın farzlarından biridir.[30] Arafat, Mekke'nin yirmi bir kilometre doğusunda bulunan bölgenin adıdır.

BİLGİ KUTUSU

Hacda iki vakfe vardır:
1. Farz olan Arafat vakfesi
2. Vacip olan Müzdelife vakfesi

Görsel 4.9. *Arafat'ta vakfe yapmak haccın farzlarındandır.*

Haccın farzlarından olan Arafat vakfesinin önemi **"... Arafat'tan kalabalıklar hâlinde dalga dalga indiğinizde Meşar-ı Haram'da Allah'ı anın..."**[31] ayetiyle ve Peygamber Efendimiz'in *"Hac Arafat(ta bulunmak)tır..."*[32] hadisiyle bildirilmiştir.

Vakfe, bütün Müslümanların kardeşlik duygusuyla birlik içinde olduklarını ifade eden bir duruştur. Binlerce Müslüman aynı anda Allah'a (cc) yönelerek niyazda bulunur, günahları için tövbe edip bağışlanma diler. Arafat vakfesi bize, insanın mahşer günü Allah'ın (cc) huzurunda hesaba çekiliş sahnesini hatırlatır.

Müzdelife

Müzdelife, hacıların vakfe yapmak üzere geceyi geçirdikleri Arafat ile Mina arasındaki bir bölgedir. Müzdelife'de bir süre bekleyip dua etmek haccın vaciplerindendir. Müzdelife'de akşam ile yatsı namazı birleştirilerek peş peşe kılınır. Mina'da şeytan taşlamak için taşlar bu bölgede toplanır.

Mina

Mina, Mekke ile Müzdelife arasında Harem sınırları içinde yer alan bir bölgedir. Şeytan taşlama, kurban kesme, bayram günlerinde toplanma gibi hac ibadetleri burada yapılır. Bayramın birinci günü tan yeri ağardıktan sonra Müzdelife'den Mina'ya gelerek haccın vaciplerinden olan şeytan taşlama vazifesi yapılır. "Şeytan taşlama"; hac görevini yerine getiren Müslümanların, Kurban Bayramı günlerinde Mina'da belirli üç ayrı yerde, yedişer adet taş atmalarıdır.[33]

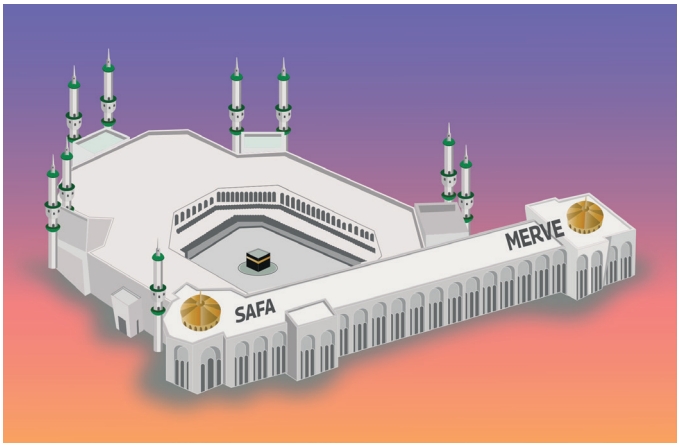
29 Gürkan, "Vakfe", 42/463.

30 "vakfe", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 378.

31 Bakara suresi 198. ayet.

32 Tirmizi, "Hac", 57.

33 "şeytan taşlama", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 341.

Görsel 4.10. Müslümanlar, Safa ve Merve arasında say yaparlar.

BİLGİ KUTUSU

"Kâbe'yi tavaf, Safa ile Merve arasında yapılan say ve şeytan taşlama işi ancak Allah'ın adının anılması içindir."

(Tirmizi, "Hac", 64)

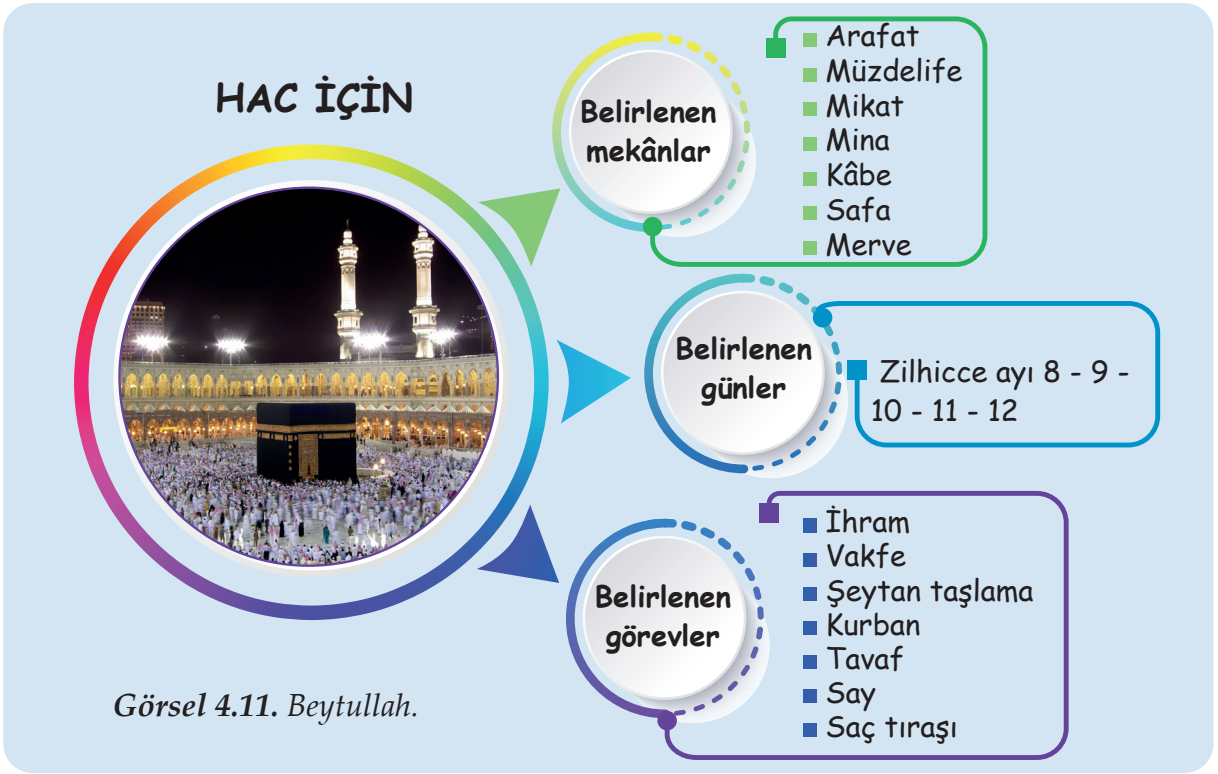
Say

"Çalışmak, yürümek, koşmak" gibi anlamlara gelen **say**; hac ve umre tavaflarından sonra Kâbe yakınındaki Safa Tepesi'nden başlayarak Safa ile Merve tepeleri arasında dördü gidiş, üçü dönüş olmak üzere toplam yedi yürüyüşü ifade eder. Tavafta bir dönüşe şavt dendiği gibi say ibadetinde de Safa ve Merve tepeleri arasında tek yönlü gidişe şavt adı verilir. Bu tepeler arasındaki uzaklık 394 metredir.[34]

Say, oğlu Hz. İsmail'e su bulmak ümidiyle Safa ve Merve tepeleri arasında Hz. Hacer'in koşmasına dayanır. Say, zorluklar karşısında sabır ve tevekkülle çözüm arayışını ve Allah'tan (cc) ümit kesilmemesi gerektiği mesajlarını içerir.

1.4. Haccın Yapılışı

Sizce ibadetlerde belli kurallara uymak niçin önemlidir?

Görsel 4.11. Beytullah.

34 Öğüt, "Sa'y", 36/206.

Haccın Farzları

- İhram
- Arafat vakfesi
- Ziyaret tavafı

Haccın Vacipleri

- Müzdelife'de vakfe
- Şeytan taşlama
- Kurban
- Saç tıraşı
- Veda tavafı
- Say

Allah Resulü, *"Haccın yapılışına ilişkin uygulama ve davranışları benden alın!"*[35] buyurmuştur. Buna göre haccın yapılışı şöyledir:

- Mikat sınırında iki rekât namaz kılınır, hacca niyet edilerek ihrama girilir ve telbiye getirilir. Telbiye ile birlikte ihrama girilmiş ve hac yasakları başlamış olur.
- Mescid-i Haram'a gelinir. Kâbe'de selamlama tavafı yapılır.
- Kurban Bayramı'nın Arife Günü'nde Arafat'ta farz olan vakfe yapılır.
- Güneş battıktan sonra Arafat'tan Müzdelife'ye hareket edilir.
- Müzdelife'de haccın vaciplerinden olan vakfeye durulur.
- Müzdelife'de sabah namazı kılındıktan sonra bayramın birinci günü Mina'ya gelinir.
- Mina'da şeytan taşlama vazifesi yerine getirilir ve kurban kesilir. Tıraş olunarak ihramdan çıkılır.
- Mina'dan Mekke'ye doğru hareket edilir. Kâbe'de ziyaret tavafı ve ardından Safa ile Merve tepeleri arasında say yapılır. Hacılar bayramın diğer günlerinde de Mina'ya gelerek şeytan taşlar.
- Mekke'den ayrılmadan önce veda tavafı yapılarak hac ibadeti tamamlanmış olur.

Şafii Mezhebine Göre Hacla İlgili Bazı Hükümler:

- Saç tıraşı ile Safa ve Merve arasında say etmek haccın rükünlerindendir.
- Haccın rükünleri yerine getirilirken ilk üçünde sıraya riayet etmek farzdır.
- İhram için sadece niyet yeterlidir. Telbiye sünnettir.
- Ziyaret tavafının bayramın ilk üç gününde yapılması sünnettir.

(bk. Algül vd., *İlmihal*, 1/511-542)

1.5. Hac ve Ahlaki Dönüşüm

Hac ibadetinin insan davranışlarına etkileri sizce nelerdir?

Hac ibadetinin birey ve toplum açısından Müslümanlara birçok faydası vardır. Hac, Kâbe'ye yönelerek Allah'ın (cc) rızasını aramaktır. Yüce Allah'a misafir olmak ve evini ziyaret etmek bir Müslüman için büyük bir manevi tecrübedir. Günde beş vakit yöneldiği Kâbe'ye yolculuk yapmak için niyetlenen bir Müslüman, ahlaki açıdan bir dönüşüme girmiş demektir. Hacca niyetlendiği andan itibaren Allah'ın (cc) rızasına uygun bir hayat yaşama iradesini ve kararlılığını göstermiş olur.

Hac, tevhit inancını pekiştiren bir dizi vazifeden oluşur. Memleketinden ayrılarak bu yolculuğa çıkan Müslüman için bu vazifelerin ifası sabırlı olmayı gerektirir. Hac ibadeti, Müslümana takva ve sabır göstermesi karşılığında manevi bir arınma ve olgunlaşma sağlar. Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'de **"... Azık edinin, kuşkusuz azığın en hayırlısı takvadır. Ey akıl sahipleri, bana**

35 bk. Nesai, Menasik, 220.

karşı gelmekten sakının!"[36] buyurur. Dolayısıyla hac yolculuğuna çıkan Müslümanın yanına alacağı en hayırlı azık takva yani Allah'a (cc) karşı duyduğu derin saygı ve sevgi olacaktır.

İhrama giren Müslüman, "Lebbeyk, Allahümme lebbeyk!" diyerek telbiye getirirken kendisini Yüce Allah'ın çağrısına koşmuş ve O'nun huzuruna durmuş hisseder. O'na kayıtsız şartsız teslim olarak haramları terk ettiğini beyan eder. İhrama bürünerek maddi servetle övünmemeyi, gösterişten uzaklaşmayı, kardeşlik hukukunu, eşitlik ilkesini yaşayarak öğrenir. Kefen benzeri örtülerle ölüm ve ötesini yakından hisseder. Arafat meydanında binlerce Müslümanla bir anlamda mahşerin provasını yaşar. Arafat'ta vakfe yapan kimse, hesap günü gelmeden önce kendisini hesaba çekerek günahlarından tövbe etme imkânı bulur.

Peygamber Efendimiz'in talimatı gereği hac esnasında Mekke'nin otu koparılmaz, ağacı kesilmez, av hayvanları ürkütülüp rahatsız edilmez.[37] İhramlıya getirilen bu sınırlamalar, ona, bütün canlılara karşı şefkat ve merhamet etme bilinci kazandırır.

Hac, her yıl yüz binlerce Müslümanı bir araya getiren yeryüzündeki en büyük toplantıdır. Her milletten yaşları, kültürleri, sosyal ve ekonomik durumları farklı Müslümanlar; hacda Allah'ın (cc) davetine icabet ederler. O'nun rızasını kazanmak amacıyla bir araya gelir, tanışır, kaynaşır, dertlerini dile getirir ve ortak çözümler ararlar. Hacılar; farklı kültürlere sahip kardeşler olarak bilgi alışverişinde bulunur, düşünce zenginliğine ulaşır ve aralarındaki farklılıkların Allah (cc) katında önemsiz olduğunu idrak ederler. Kardeşlik, birlik ve beraberlik duyguları içinde yaratılanı Yaradan'dan ötürü sevmeyi öğrenirler.

Hac ibadetini tamamlayıp memleketine dönen Müslüman, bu yolculukta edindiği tecrübeyle ahlaki ve manevi yükselişini hayatı boyunca sürdürmeye gayret göstermelidir. Çevresine karşı sabırlı, merhametli ve bağışlayıcı olmaya devam etmelidir. İhramlıyken sakındığı gibi ömrünün her anında Allah'ın (cc) hoş görmediği davranışlardan sakınmalı ve güzel ahlak sahibi olmaya özen göstermelidir. Hac yolculuğunda yanına aldığı takva azığını Rabbinin huzuruna çıkıncaya kadar yanından ayırmamalıdır.

LİSTELEYELİM

Haccın bireysel ve toplumsal faydalarını listeleyiniz.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

36 bk. Bakara suresi 197. ayet.

37 bk. Buhari, "Cezaü's-Sayd", 9.

Bu karekodla umrenin yapılışıyla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

2. Umrenin Yapılışı

Hac zamanının dışında kutsal mekânları ziyaret etmek mümkün müdür?

"Ziyaret, Kâbe ziyareti" anlamlarına gelen umre; hac zamanının dışında, ihramlı olarak Kâbe'yi tavaf edip Safa ile Merve arasında say yaptıktan sonra tıraş olmak suretiyle ihramdan çıkarak yapılan bir ibadettir.[38] Her Müslümanın hayatında bir defa umre yapması sünnetimüekkededir. Bir kimsenin umre yapmakla yükümlü olması için gerekli şartlar, "belirli zaman" dışında hac için gerekli olan diğer şartlarla aynıdır. Bunlar da akıl sağlığı, bülûğa ermek, özgürlük, sağlık, yol güvenliği ve maddi imkâna sahip olmaktır. Ramazan ayındaki umre diğer zamanlarda yapılanlardan daha faziletlidir.[39]

RÖPORTAJ YAPALIM

Umreye gitmiş biriyle "Umredeki ihram, tavaf ve say görevlerinin insan davranışlarına etkileri" konusunda bir röportaj yapınız. Yaptığınız çalışmayı sınıfta arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Umre ibadeti için mikat sınırında ihrama girmeden önce gusül abdesti alınır. Erkekler iki parçadan oluşan ihram kıyafetleriyle, kadınlar ise gündelik kıyafetleriyle iki rekât ihram namazı kılar. Ardından umreye niyet edilir ve telbiye getirilir. Hacerülesved'i selamlayıp tavafa başlayıncaya kadar çokça telbiye getirmek sünnettir. Niyet ve telbiye ile umre ibadeti ve ihram yasakları da başlamış olur.

Mekke'de Mescid-i Haram'a ulaşınca umre tavafına niyet edilir. Mümkünse Hacerülesved'e yaklaşarak değilse uzaktan istilâm edilir ve tekbir getirilir. Tavafa Hacerülesved hizasından başlanır ve artık telbiye söylenmez. Kâbe'nin etrafında yedi şavt yani bir tavaf yapılır. Tavaf sırasında Yüce Allah'a çokça yakarışta bulunulur. Tavaftan sonra iki rekât tavaf namazı kılınır. Ardından Hacerülesved'e istilâm edilir ve tekbir getirilir.

Tavaf bittikten sonra Safa Tepesi'ne çıkılır, Kâbe'ye yönelip tekbir getirilir ve dua edilir. Safa Tepesi'nden Merve Tepesi'ne doğru ilk şavta başlanır. Merve Tepesi'nde de zikir ve duaya devam edilir. Merve'den tekrar Safa'ya doğru yürünür ve bu şekilde yedi şavt yapılır. Merve Tepesi'nde tamamlanan son şavtın ardından saç tıraş edilir ve ihramdan çıkılır. Bu şekilde say sona ermiş ve umre ibadeti tamamlanmış olur. Mekke'den ayrılmak istendiğinde Kâbe'ye gidilerek veda tavafı yapılır.

Şafii Mezhebine Göre Umreyle İlgili Bazı Hükümler:

- İnsanın, ömründe en az bir kez umre yapması farzdır.
- Umrenin farzları; ihram, tavaf, say ve tıraş olmaktır.

(Algül vd., *İlmihal*, 1/547)

38 "umre", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 372.

39 bk. Buhari, "Umre", 4.

UMRE İLE HAC ARASINDAKİ FARKLAR

HAC	UMRE
Farzdır.	Sünnettir.
Yılda bir kez yapılır.	Yılda birden fazla yapılabilir.
Arafat vakfesi yapılır.	Arafat vakfesi yapılmaz.
Müzdelife vakfesi yapılır.	Müzdelife vakfesi yapılmaz.
Şeytan taşlama yapılır.	Şeytan taşlama yapılmaz.
Kurban kesilir.	Kurban kesilmez.

BİLGİ KUTUSU

Hac ve umre için Mekke'ye gidenler Medine'yi de ziyaret ederler. Mekke'de hac ibadetini yerine getirirler, Medine'de ise Peygamber Efendimiz'in mescidi, kabri ve İslam tarihinde önemli olayların yaşandığı mekânları ziyaret ederler. Mescid-i Nebevi, Mescid-i Haram ve Mescid-i Aksa ile birlikte Hz. Peygamber'in ibadet ve ziyaret maksadıyla yolculuk yapılmasını tavsiye ettiği mescitlerdendir. Hz. Peygamber, Mescid-i Nebevi'de kılınan namazın çok faziletli olduğunu haber vermiştir.

(bk. Buhari, "Fazlü's-Salat fî Mescidi Mekke ve'l-Medine", 1, 6)

Görsel 4.12. *Mescid-i Nebevi, Medine.*

3. Kurban

Sizce insan, Rabbine hangi amellerle yakınlaşır?

Kurban kelimesi, gerek maddi gerekse manevi her türlü yakınlığı kuşatacak bir anlama sahiptir. Terim olarak kendisiyle Allah'a (cc) yakınlık sağlamak için yani ibadet amacıyla belli vakitte, belirli cins ve özelliklerdeki hayvanları usulüne uygun şekilde kesmeyi ve bu amaçla kesilen hayvanı ifade eder.[40]

40 Güç, "Kurban", 26/433.

OKUYALIM

"Doğrusu sana pek çok nimet vermişizdir. Öyleyse Rabbin için namaz kıl, kurban kes. Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir."

(Kevser suresi 1-3. ayetler)

Kevser suresinin açıklamasını ilgili karekoddan ulaşarak okuyunuz. Ulaştığınız bilgileri arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Kurban ibadeti, Kurban Bayramı'nın ilk üç gününde yerine getirilir. Akıllı, büluğa erişmiş ve dinî ölçülere göre varlıklı sayılan Müslümanların bu günlerde kurban kesmesi vaciptir. Kurban edilebilir hayvan türleri; koyun, keçi, sığır, manda ve devedir. Koyun ve keçi, sadece bir kişi tarafından kurban edilebilir. Deve, sığır ve manda yedi kişiyi aşmamak üzere ortaklaşa kurban edilebilir.

Kurban Edilecek Hayvanda Bulunması Gereken Bazı Özellikler:

- Koyun ve keçi, bir yaşını doldurmuş olmalı. (Altı ayını tamamlayan koyun, bir yaşını doldurmuş gibi gösterişli olması hâlinde kurban edilebilir.)
- Sığır ve manda, iki yaşını doldurmuş olmalı.
- Deve, beş yaşını doldurmuş olmalı.
- Kesilecek hayvan sağlıklı olmalı ve organlarında gözle görülür bir kusuru bulunmamalı.

DEĞERLENDİRELİM

Kurban ibadetinin diğer hayvan kesimlerinden farkı nedir? Arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

3.1. Kurban ile İlgili Kavramlar

Sizce kurban ibadetinin Yüce Allah'a teslimiyetle nasıl bir ilgisi vardır?

Udhiyye

İbadet amacıyla kesilen hayvana udhiyye denir. Arapçada kuşluk vaktine duha denmektedir. Dolayısıyla kurban, kuşluk vakti kesilmesi sebebiyle bu şekilde isimlendirilmiştir.[41]

Hedy

"İzinden gitmek, göndermek, hediye etmek" anlamlarına gelen hedy kelimesi, dinî bir terim olarak hac ve umre sırasında Harem sınırları içinde kesilen kurbanlık hayvanları ifade eder.[42]

Görsel 4.13. *Müslüman, kurban ibadetini yerine getirerek Allah'ın (cc) emrine boyun eğmiş olur.*

41 Güç, "Kurban", 26/436.

42 Öğüt, "Hedy", 17/156.

Adak

Adak, bir kimsenin dileğinin gerçekleşmesi için dinen sakıncası bulunmayan bir işi yapacağına dair Allah'a (cc) söz vermesi demektir. Adak, yemin sayılır ve yerine getirilmesi vaciptir.[43] Bir isteğin gerçekleşmesi durumunda kesilmesi adanan kurbana da adak kurbanı denir. Adakta bulunan kimse ve ailesi bu kurbanın etinden yiyemez. Kurbanın tamamı ihtiyacı olanlara dağıtılır.[44]

Akika

Akika, çocuğun doğumunun ilk günlerinde ailenin Allah'a (cc) bir şükür ifadesi olarak kestikleri kurbandır. Kurban olmaya elverişli her hayvan akika kurbanı olabilir. Peygamber Efendimiz, torunu doğduğunda akika kurbanı kesmiş ve Müslümanlara bu güzel davranışı tavsiye etmiştir.[45] Bu kurbanın etleri, ihtiyacı olanlarla paylaşılır. Akika kurbanının etinden aile de yiyebilir.

UNUTMAYALIM

Teşrik tekbiri, Kurban Bayramı'nda Arife Günü sabah namazından itibaren bayramın dördüncü günü ikindi namazı dâhil yirmi üç vakitte her farz namazın ardından söylenmesi vacip olan tekbire denir. Bu tekbirler, Allah'ın (cc) yüceliğini ilan eden övgü cümleleridir. Teşrik tekbiri şöyledir:

Okunuşu:
Allahu ekber. Allahu ekber.
La ilahe illallahu vallahu ekber.
Allahüekber ve lillahil hamd.
Anlamı:
Allah en büyüktür, Allah en büyüktür. Allah'tan başka ilah yoktur. Allah en büyüktür. Bütün hamt ve övgüler Allah'adır.

("teşrik tekbiri", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 363)

Takva

Müslüman, kurban ibadetini yerine getirerek Allah'ın (cc) emrine boyun eğmiş olur. İhlas ile Rabbine yönelir ve takvasını gösterir. Kur'an-ı Kerim'de bu ibadetin temel amacı **"Onların ne etleri Allah'a ulaşır ne de kanları, O'na ulaşacak olan sadece sizin takvanızdır..."**[46] ayetiyle açıklanmıştır. Rabbimiz bir başka ayette de kurbanı ancak takva sahiplerinden kabul edeceğini buyurmuştur.[47]

---

43 "adak", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 4.
44 bk. Bardakoğlu, "Kurban", 26/436-440.
45 bk. Buhari, "Akika", 2.
46 Hac suresi 37. ayet.
47 bk. Maide suresi 27. ayet.

Teslimiyet

Peygamber Efendimiz, kurbanı "Hz. İbrahim'in sünneti" olarak nitelemiştir.[48] Kurban, Hz. İbrahim'in Allah'a (cc) olan sadakatinin bir göstergesidir. Bunun yanında kurban ibadeti; Hz. İbrahim'in, Hz. Hacer'in ve Hz. İsmail'in Allah'ın (cc) buyruğu karşısındaki samimi teslimiyetlerinin de bir ifadesidir.

3.2. Kurban İbadetinin Bireysel ve Toplumsal Faydaları

Sizce kurban ibadeti bireysel ve toplumsal hayatımıza ne gibi katkılarda bulunur?

Kurban, Allah'ın (cc) rızasını kazanma ve O'nun emrine boyun eğme amacıyla yerine getirilen bir ibadettir. Kurban ibadetinin dünya ve ahirete ilişkin neticeleri olduğu gibi hem bireysel hem de toplumsal yönden birçok faydası vardır. Kurban kesen bir Müslüman, manevi anlamda Rabbiyle yakınlık kurar. O'nun isteğine teslim olurken kulluğunda samimi olduğunu beyan eder.

Görsel 4.14. *Bayramlarda büyüklerimizle bayramlaşır ve onların hayır dualarını alırız.*

Kurban, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail'in Yüce Allah için en değerli varlıklarını feda etmelerini temsil eder. Kurban kesen bir Müslüman da gerektiğinde aynı duyarlılığı göstereceğini ifade etmiş olur. Dünyalık nimetlerin Allah (cc) tarafından verildiğini ve O'nun yolunda sarf edilmesinin en güzel davranış biçimi olduğunu kavrar.

Kurban, toplumsal kaynaşmanın gerçekleşmesinde önemli bir yere sahiptir. Müslümanlara kardeşlik ve dayanışma şuuru kazandırır. İhtiyaç sahiplerinin toplumda gözetilmesini sağlar. Varlıklı kimseye paylaşma zevki tattırarak onu dünya malına aşırı bağlanmaktan korur. Yoksul kimseyi de Müslüman toplumun bir üyesi olarak bayram sevincine ortak eder.

YAZALIM

Kurban Bayramı'nda çevrenizde gözlemlediğiniz paylaşma ve yardımlaşma faaliyetleri nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

48 bk. İbni Mace, "Edahi", 3.

DİKKAT EDELİM

- Kurbanlık hayvana eziyet edilmemelidir.
- Kurban etinin bir kısmı muhtaçlara ve komşulara dağıtılabilir, bir kısmı da evde tüketilmek üzere ayrılabilir.
- Kurban, sırf Allah (cc) rızası için kesildiğinden eti ve diğer organları satılamaz. Sadaka niyetiyle başkasına verilebilir.
- Kurban kesiminde sağlık kuralları gözetilmeli, çevre temizliği titizlikle yapılmalıdır.
- Kurban kesmeyip yerine parasının sadaka olarak verilmesinin veya başka bir ibadet yapılmasının dinen geçerli olmadığı bilinmelidir.

Kurban; eti için değil, Allah (cc) rızası için kesilir. Kur'an-ı Kerim'de kurban kesenlerin ancak dinî duyarlılıklarının Allah'a (cc) ulaşacağı belirtilmiştir.[49] Dolayısıyla kurbanın etinden yararlanılması bu ibadetin özüyle ilgili değil, dünyevi boyutuyla ilgilidir. Kurban kesen bir Müslüman, bencillikten kurtularak Yüce Allah'ın vermiş olduğu nimetlere şükretmiş olur. Kestiği kurbanın etini komşularıyla ve yoksullarla paylaşarak Müslüman kardeşleriyle yakınlık kurar. Kurban ibadeti vesilesiyle toplumdaki yardımlaşma ve dayanışma ruhuna katkıda bulunur.

Kurban Bayramı'nda zengin, yoksul, akraba, komşu ve dostlar birbiriyle yakınlaşır, varsa aradaki küslükler sona erer. Bayram namazında bir araya gelen Müslümanlar, peygamberlerin verdikleri başarılı imtihanın hatırasını ve sevincini birlikte yaşar. Kardeşlik bağıyla kenetlenmiş ve birbirine değer veren böyle bir toplum "bütün insanlığın iyiliği için ortaya çıkarılmış hayırlı bir ümmet"[50] olur.

Şafii Mezhebine Göre Kurbanla İlgili Bazı Hükümler:

- Kurban, sünnetimüekkededir.
- Bayram günlerinde teşrik tekbirinin okunması sünnettir.
- Kurban, bayramın dördüncü günü akşamına kadar kesilebilir.

(bk. Apaydın vd., *İlmihal*, 2/2-11)

TARTIŞALIM

Kurban kesmenin, Kurban Bayramı namazını cemaatle kılmanın; büyüklerimizi, akrabalarımızı, kimsesizleri ve yetimleri ziyaret ederek bayramlaşmanın bireysel ve toplumsal sonuçları neler olabilir? Arkadaşlarınızla tartışınız.

49 bk. Hac suresi 37. ayet.

50 bk. Al-i İmran suresi 110. ayet.

Bu karekodla cihatla ilgili e-içeriğe ulaşabilirsiniz.

4. Cihat

Sizce iyiliğin yaygınlaşması ve kötülüğün önlenmesi için neler yapılabilir?

İslam'da en üstün ibadetlerden sayılan cihadın kelime anlamı, sözlü ve fiilî bütün kuvvetini harcayarak çalışmak ve üstün gayret göstermektir. **Cihat**; Allah'ın (cc) adını yüceltmek ve iyiliğin yerleşmesi, kötülüğün ortadan kalkması için düşmanla çarpışma da dâhil maddi ve manevi tüm imkânları kullanmayı kapsar.[51] Bu genel anlamlarıyla ele alındığında cihat, bütün Müslümanlara farz bir ibadettir.

OKUYALIM

İnsanları hac ibadetine teşvik eden Peygamber Efendimiz, kendisine yöneltilen "Hangi amel daha faziletli ve daha hayırlı?" sorusuna "Allah'a ve Resulü'ne iman etmek" diye cevap vermiştir. "Sonra hangisi?" denildiğinde "Amellerin zirvesi olan Allah yolunda cihat." buyurmuş ve "Bundan sonra hangisi?" sorusuna ise "Kabul olunan hac." cevabını vermiştir.

(Buhari, "Hac", 4)

Görsel 4.15. *Din ve vatan uğrunda cihat eden bütün şehitlerimize minnet borcumuz vardır.*

Cihat, "nefsin aşırı arzularına boyun eğmemek, dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve başkalarına öğretmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak, İslam'ı tebliğ etmek, nefse ve dış düşmanlara karşı mücadele vermek" şeklinde genel ve kapsamlı anlamlara sahiptir.[52]

Allah (cc) yolunda cihat eden kimseye mücahit denir. Mücahit; din, can, akıl, mal ve namus emniyetini sağlamak için çalışan, vatanı uğrunda düşmanlarla savaşan, her türlü şirk ve kötülüğün ortadan kalkıp adaletin egemen olması için gayret eden ve tüm bu çalışmalarında yalnızca Allah'ın (cc) rızasını gözeten kimsedir.[53] Cihat kelimesiyle aynı kökten gelen mücahede kavramı ise Müslümanın şeytanla, nefsinin aşırı istekleriyle ve bütün kötülüklerle mücadele etmesi demektir. Allah Resulü, mücahidi *"Allah'a itaat yolunda nefsi ile cihat eden kimse"*[54] şeklinde nitelemiştir.

Allah (cc) ve Resulü, cihat edenleri överek cennetle müjdelemektedir. Kur'an-ı Kerim'de **"Müminler ancak Allah'a ve Resulü'ne iman eden, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda malları ve canlarıyla**

51 "cihat", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 50.

52 Özel, "Cihat", 7/527.

53 "mücahit", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 255.

54 Tirmizi, "Fezailü'l-Cihat", 2.

cihat eden kimselerdir. İşte doğrular ancak onlardır."[55] buyrularak cihat etmek Müslümanların özellikleri arasında sayılır. **"İnanan, hicret eden, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihat edenlerin Allah katındaki mertebeleri pek büyüktür. Muradına erecek olanlar da onlardır."**[56] ayeti ise cihat edenlerin kazanacakları mertebeleri haber verir. Peygamber Efendimiz de *"Allah, yalnızca kendi yolunda cihat etmek ve O'nun sözlerini (Kur'an'ı) doğrulamak üzere cihada çıkan kimseyi cennete sokmaya veya çıktığı evine sevap ve ganimet ile döndürmeye kefil olmuştur."*[57] *buyurur.*

DEĞERLENDİRELİM

"Allah yolunda öldürülenlere 'ölüler' demeyin. Hayır, onlar diridirler. Ancak siz bunu bilemezsiniz."

(Bakara suresi 154. ayet)

Yukarıdaki ayete göre şehitliğin Allah (cc) katındaki yerini arkadaşlarınızla değerlendiriniz.

Hz. Muhammed (sav), peygamberliği süresince Yüce Allah'ın **"(Resul'üm!) Sen, Rabbinin yoluna hikmet ve güzel öğütle çağır ve onlarla en güzel şekilde mücadele et!..."**[58] buyruğu gereği vahyi en güzel şekilde tebliğ etmiştir. Cihadı en faziletli amellerden saymıştır.[59] Peygamber Efendimiz; *"Ellerinizle, dillerinizle ve mallarınızla cihat edin."*[60] ve *"Hiç şüphesiz mümin hem kılıcı hem de dili ile cihat eder."*[61] hadisleriyle bedenen cihadın yanında gerektiğinde servet, söz ve yazıyla da hakkı üstün tutmanın mümkün olduğunu belirtmiştir.

OKUYALIM

Sevgili Peygamberimiz, cihat ibadetine çok önem vermiştir. Biat etmek için kendisine gelenlere bağlılık yemini kapsamında cihat etmeyi de şart koşmuştur. Muhacirlerden olan Beşir bin Hassasiye de biat için Allah Resulü'nün yanına gelenler arasındaydı. Peygamberimiz; ona Allah'tan (cc) başka ilah olmadığına ve Muhammed'in de O'nun kulu ve elçisi olduğuna şehadet etmek, namaz kılıp zekât vermek, hac ibadetini yerine getirmek, ramazan ayında oruç tutmak ve Allah (cc) yolunda cihat etmek şartıyla kendisinden bağlılık yemini alacağını söyledi. Bunu duyan Beşir, "Ey Allah'ın elçisi! Bunlardan ikisine benim gücüm yetmez: Cihada ve zekâta. Çünkü savaşta sırtını dönüp kaçanın Allah'ın (cc) gazabına uğrayacağını söylüyorlar. Ben ise savaş meydanında hazır bulunursam içimi bir korku kaplar ve nefsim ölmeyi istemez. Sadakaya gelince benim malım, küçük bir koyun sürüsü ve on deveden ibarettir. Bunlar da ailemin geçim kaynağı ve bineğidir." karşılığını verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber, onun elini tutup sallayarak "Cihat yok, zekât yok... O hâlde cennete nasıl gireceksin?" buyurdu. Hz. Peygamber'in bu kararlılığını gören Beşir, "Ey Allah'ın Resulü! Sana biat ediyorum." dedi ve Allah Resulü'nün saydığı bütün şartlar üzerine bağlılık yemini etti.

(Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 5/224)

55 Hucurat suresi 15. ayet.
56 Tevbe suresi 20. ayet.
57 Buhari, "Tevhit", 28.
58 Nahl suresi 125. ayet.
59 bk. Buhari, "Itk", 2.
60 Nesai, "Cihat", 48.
61 Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 3/456.

Kur'an-ı Kerim'de ve hadis-i şeriflerde tebliğ, davet, emir bilmaruf nehiy anilmünker gibi mücadele yolları da ibadet sayılmış ve Allah (cc) yolunda yapılan cihat bağlamında ele alınmıştır.

Tebliğ; sözlükte "ulaştırma, duyurma, açıklama" anlamlarına gelir. Terim olarak peygamberlerin Allah'ın (cc) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesidir.[62] Peygamberler; Allah'ın (cc) kendi katından göndermiş olduğu ilahi emirleri inkârcılara duyurur, inkâra düştükleri hususlarda onları ikna etmeye veya inanç alanıyla ilgili şüpheleri varsa şüphelerini gidermeye çalışırlar. Bir ayette peygamberlerin tebliğ vazifesiyle ilgili **"Peygamberin görevi, tebliğ etmekten ibarettir. Allah ise açıkladığınızı da gizlediğinizi de bilir."**[63] buyrulmuştur.

Müslümanlar da yerine göre örnekler vererek, yerine göre nasihat ederek, sözlü ve yazılı bir biçimde insanlara dinî hükümleri ve doğruları açıklayarak tebliğ görevini devam ettirirler. Allah Resulü, Veda Hutbesi'nde Müslümanların tebliğ görevleri hakkında şöyle buyurmuştur: *"Burada hazır bulunanlar, bulunmayanlara tebliğ etsin. Belki burada bulunan kimse, burada olmadığı hâlde bunu daha iyi anlayacak bir kimseye tebliğ etmiş olur."*[64]

Tebliğ faaliyeti; toplumları iyiliğe sevk eder, insanları dünya ve ahiret mutluluğuna kavuşturur. Yüce Allah'ın aydınlatıcı bir kandile benzettiği peygamberler,[65] gönderildikleri toplumlara kendi dilleriyle ilahi buyrukları tebliğ etmiş ve onları bilgilendirerek eğitmişlerdir.[66] İnsanları iyiliğe teşvik ederek kötülükten sakındırmaya çalışmışlardır.[67] İman edip salih amel işleyenleri Allah'ın (cc) rızası ve cennetle müjdelemiş, inkâr edip yüz çevirenleri ise Allah'ın (cc) azabıyla uyarmışlardır.[68]

Davet; "çağırmak, seslenmek, dua etmek, ziyafete çağırmak" gibi anlamlara gelir. Dinî bir terim olarak insanları İslam'a ve İslam esaslarının uygulanmasına çağırmaktır. Genellikle tebliğ kelimesiyle birlikte kullanılan davet, İslam inanç ve değerlerinin kabul edilip uygulanmasını sağlamayı hedeflediğinden hem gayrimüslimlere hem de Müslümanlara yönelik bir faaliyettir.[69]

Yüce Allah, bir ayette **"Ey Peygamber! Biz seni bir şahit, bir müjdeleyici, bir uyarıcı, Allah'ın izniyle kendi yoluna çağıran bir davetçi ve aydınlatıcı bir kandil olarak gönderdik."**[70] buyurarak İslam ilkelerinin insanlara ulaşmasının Hz. Peygamber'in davetiyle gerçekleştiğini bildirmiştir. Allah Resulü, insanları Allah'ın (cc) dinine güzel bir usulle davet etmiş, ashabına da *"Kolaylaştırın, zorlaştırmayın! Müjdeleyin, nefret ettirmeyin!"*[71] sözleriyle bu davet metodunu tavsiye etmiştir.

62 "tebliğ", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 354.

63 Maide suresi 99. ayet.

64 Buhari, "İlim", 9.

65 bk. Ahzab suresi 46. ayet.

66 bk. İbrahim suresi 4. ayet.

67 bk. Hud suresi 57. ayet; Ahkaf suresi 23. ayet; Nahl suresi 36. ayet.

68 bk. Bakara Suresi 25. ayet; Enam suresi 48. ayet.

69 Çağrıcı, "Cihad", 9/16.

70 Ahzab suresi 45-46. ayetler.

71 Buhari, "İlim", 11.

Günümüzde İslam'ın yayılması Müslümanların tebliğ ve davet faaliyetlerine bağlıdır. Yüce Allah, **"İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülüğü men eden bir topluluk bulunsun. İşte onlar kurtuluşa erenlerdir."**[72] ayetiyle Müslümanlara davet ve emir bilmaruf nehiy anilmünker konusunda sorumluluk yüklemektedir.

Emir bilmaruf nehiy anilmünker; iyi, doğru ve güzel olanı yaymak; kötü, yanlış ve çirkin olanı yasaklamak demektir. İslam'ın yapılmasını istediği işleri teşvik etmek, istemediği işleri de engellemeye çalışmaktır.[73] Huzurlu bir toplumun oluşması için iyiliğin yaygınlaştırılması ve kötülüğün önlenmesi gerekir. Bu yönde yapılan bütün faaliyetler, emir bilmaruf nehiy anilmünker kapsamında değerlendirilmiştir.

Yüce Allah, Kur'an-ı Kerim'de **"Mümin erkeklerle mümin kadınlar birbirlerinin velileridir. Onlar emir bilmaruf nehiy anilmünker görevini gereği gibi yaparlar. Namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler, Allah ve Resulü'ne itaat ederler. İşte onlara Allah rahmet edecektir. Allah; her zaman en üstündür, hüküm ve hikmet sahibidir."**[74] buyurarak emir bilmaruf nehiy anilmünker görevini temel ibadetlerle birlikte zikretmiş ve Müslümanların özelliklerinden saymıştır. Hz. Peygamber de *"Bir kötülük gören kişi, eli ile değiştirmeye gücü yetiyorsa onu eli ile değiştirsin. Buna gücü yetmez ise dili ile değiştirsin. Buna da gücü yetmezse kalbi ile o kötülüğe tavır koysun. Ve bu da imanın asgari gereğidir."*[75] hadisiyle Müslümanların bu konudaki sorumluluklarına dikkat çekmiştir. Bir başka hadisinde de *"Aralarında günahlar işlenip durduğu hâlde bu günahları işleyenlerden daha güçlü ve onları engellemeye muktedir iken bunu yapmayan topluluğun hepsine birden Yüce Allah azap verir."*[76] buyurmuş ve iyiliği emredip kötülükten sakındırmanın toplum açısından önemini vurgulamıştır.

İlayıkelimetullah, Allah'ın (cc) dininin ve tevhit inancının yüceltilip yaygınlaştırılması yolunda gösterilen gayret ve faaliyetlere denir. İlayıkelimetullah; Müslümanın Allah'a (cc) kulluk için İslam esaslarını öğrenmesi, öğretmesi, bireysel ve toplumsal planda yaşanmasını sağlamaya çalışmasıdır.[77]

Cihat ibadeti, kıyamete kadar devam edecek olan hak ile batıl mücadelesidir.[78] Vatanımızı düşmana karşı savunmayı cihat kabul eden atalarımız, bu uğurda şehit ve gaziliği en üstün şeref olarak görmüşlerdir. Ecdadımız; vatan savunmasını ve ülkenin bağımsızlığını bir iman meselesi saymış, cepheden cepheye koşarak cihat etmiştir. Bizler de vatanımızı savunmak ve her yönden geliştirmek için bilgimizle, malımızla, canımızla mücadele etmeliyiz. Sahip olduğumuz her türlü imkânla hakkın üstün gelmesi için çalışmalı ve bütün hayatımızı bu bilinçle yaşamalıyız.

---

72 Al-i İmran suresi 104. ayet.

73 bk. Çağrıcı, "Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker", 11/138-141.

74 Tevbe suresi 71. ayet.

75 Ebu Davud, "Salat", 239-242.

76 Ahmed bin Hanbel, *el-Müsned*, 4/366.

77 Yurdagür, "İ'lâ-yi Kelimetullah", 22/62.

78 bk. Ebu Davud, "Cihat", 33.

BİLGİ KUTUSU

ŞEHİT: Şahit olan, tanıklık eden, kesin bir haberi veren, bilen, hazır olan. Allah (cc) yolunda din, vatan, namus, mal ve can güvenliği için cihat ederken öldürülen Müslüman.

Allah (cc) yolunda öldürülen kimselere şehit denmesinin nedeni, Müslümanların, onların cennetlik olduklarına; meleklerin de şehitlerin imanlı bir şekilde öldüklerine şahitlik etmeleridir. Onlar, Allah (cc) katında diridirler. Cennete doğrudan girer ve Allah (cc) tarafından çeşitli nimetlerle rızıklandırılırlar. Peygamberlik makamından sonra en yüce makam, şehitliktir.

GAZİ: Mücahit, gaza yapan, savaşa katılan. İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla savaşa gidip büyük yararlılıklar gösteren ve sağ olarak dönen kişi.

GAZA: Savaş amacıyla düşmana doğru yönelme, sefere çıkma. İslam dinini korumak, yaymak veya davetin önündeki engelleri kaldırmak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan savaş, cihat.

("şehit", *Dinî Terimler Sözlüğü*, 282; "gazi", 106; "gaza", 105)

Görsel 4.16. *Milletimiz, 15 Temmuz 2016 tarihinde vatanımızın bütünlüğüne ve millî egemenliğimize yönelik yapılan darbe girişiminin karşısında kahramanca direnerek bu saldırıyı bütün dünyaya örnek olacak şekilde engellemiştir.*

KONUŞALIM

"Ölürsem şehit, kalırsam gazi." anlayışının vatan savunmasındaki rolünü arkadaşlarınızla konuşunuz.

Vatan savunmasını imanın bir gereği kabul eden milletimiz; bu yolda her türlü fedakârlığı yapmış, şehitlik ve gaziliği en üstün manevi rütbe saymıştır. Ecdadımız; tarih boyunca "cennet vatan" diye andığımız bu toprakları düşman saldırılarından korumaya çalışmış, ilayıkelimetullah uğruna mücadele vermiştir. Bu mücadelenin bir örneği 1. Dünya Savaşı sırasında Çanakkale'de yaşanmıştır. Mehmet Akif Ersoy'un şehitlerimiz için yazdığı aşağıdaki şiiri, bir ölüm kalım mücadelesi olan Çanakkale Cephesi'ndeki bu çetin mücadeleyi gözler önüne sermektedir.

ÇANAKKALE ŞEHİTLERİNE*

...

Asım'ın nesli... diyordum ya... nesilmiş gerçek
İşte çiğnetmedi nâmûsunu, çiğnetmeyecek.
Şühedâ gövdesi, bir baksana dağlar taşlar...
O, rükû olmasa, dünyada eğilmez başlar,
Vurulup tertemiz alnından, uzanmış yatıyor,
Bir hilâl uğruna, yâ Rab, ne güneşler batıyor!
Ey, bu topraklar için toprağa düşmüş asker!
Gökten ecdâd inerek öpse o pâk alnı değer.
Ne büyüksün ki kanın kurtarıyor tevhîdi...
Bedr'in arslanları ancak bu kadar şanlı idi.
Sana dar gelmeyecek makberi kimler kazsın?
"Gömelim gel seni tarihe." desem, sığmazsın.
Herc ü merc ettiğin edvâra da yetmez o kitab...
Seni ancak ebediyyetler eder istîâb.
"Bu, taşındır." diyerek Kâbe'yi diksem başına:
Ruhumun vahyini duysam da geçirsem taşına;
Sonra gök kubbeyi alsam da ridâ namıyle.
Kanayan lâhdine çeksem bütün ecrâmiyle;
Mor bulutlarla açık türbene çatsam da tavan,
Yedi kandilli Süreyya'yı uzatsam oradan;
Sen bu âvîzenin altında, bürünmüş kanına,
Uzanırken, gece mehtâbı getirsem yanına,
Türbedârın gibi tâ fecre kadar bekletsem;
Gündüzün fecr ile âvîzeni lebrîz etsem;
Tüllenen mağribi, akşamları sarsam yarana...
Yine bir şey yapabildim diyemem hatırana.
Sen ki son ehl-i salîbin kırarak savletini,
Şarkın en sevgili sultânı Salâhaddîn'i,
Kılıç Arslan gibi iclâline ettin hayran...
Sen ki İslâm'ı kuşatmış, boğuyorken hüsran,
O demir çemberi göğsünde kırıp parçaladın;
Sen ki rûhunla beraber gezer ecrâmı adın;
Sen ki asâra gömülsen taşacaksın... Heyhât,
Sana gelmez bu ufuklar, seni almaz bu cihât...
Ey şehîd oğlu şehîd, isteme benden makber,
Sana âgûşunu açmış duruyor Peygamber.

(Mehmet Akif Ersoy, *Safahat*, haz. Necmetin Turinay, 790-791)
(Metnin aslına sadık kalınmıştır.)

Şiirin bilinmeyen kelimeleri için karekodu okutunuz.

Görsel 4.17. Çanakkale Şehitler Abidesi, Çanakkale

4. ÜNİTE
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Daha fazlası için karekodu okutabilirsiniz.

A. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" harfini yazınız.

1. (.....) Kâbe'ye, "Allah'ın (cc) evi" anlamına gelen Beytullah da denir.

2. (.....) Haccın farzları; ihrama girmek, Arafat vakfesinde bulunmak ve ziyaret tavafı yapmaktır.

3. (.....) İhram yasaklarının başladığı zaman ve sınırlara mina adı verilir.

4. (.....) Umre, sünnet bir ibadettir.

5. (.....) Emir bilmaruf nehiy anilmünker, hac ve umrede ihram yasaklarına uymak demektir.

(Arafat, hedy, ihram, Mescid-i Haram, tebliğ, telbiye)

B. Yukarıda verilen kelimelerden uygun olanlarıyla cümleleri tamamlayınız.

1. Kâbe ve çevresini kuşatan mescit alanına ..... denir.

2. ....., ihramlı kimsenin lebbeyk şeklinde başlayan zikir ifadelerini söylemesidir.

3. Haccın şartlarından olan vakfe ..... denen yerde yapılmaktadır.

4. Peygamberlerin, Allah'ın (cc) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesine ..... denir.

5. ..... kelimesi, sözlükte "haram kılmak, haram aylarına veya Harem bölgesine girmek" anlamlarına gelir.

C. Aşağıdaki soruları dikkatle okuyunuz ve doğru seçeneği işaretleyiniz.

1.
- İyiliği emredip kötülükten sakındırmaya çalışmak
- Hakkı üstün ve hâkim kılmak için gayret sarf etmek
- Vatan savunmasında düşmanlara karşı mücadele etmek
- Dinî emirleri öğrenip ona göre yaşamak ve bunları başkalarına öğretmek

Bu ifadelerin ilişkili olduğu <u>en uygun</u> kavram aşağıdakilerden hangisidir?

A) Cihat B) Gaza C) Gazi
D) Şehadet E) Takva

2. Hz. İbrahim, oğlu Hz. İsmail ile birlikte Kâbe'yi inşa etmiş ve insanları burayı ziyarete çağırmıştır. Hz. İbrahim, insanlara hac ibadetini öğretmiş ve o tarihten itibaren hac, her yıl yapılmaya başlanmıştır. Tevhit inancına bağlı olarak yapılan Kâbe ziyaretleri, putperestliğin yayılışına kadar devam etmiştir. Zamanla müşrikler Kâbe ve çevresine çeşitli putlar dikmiş, bu putlar adına kurbanlar kesmeye başlamışlardır. İslam'ın doğuşu öncesinde Kâbe'yi tavaf, kurban kesme gibi âdetler devam etmekle beraber bütün hac görevlerine şirk karışmıştır. Peygamber Efendimiz, Mekke'yi fethedince Kâbe'nin içinde ve etrafında bulunan bütün putları kırdırmıştır. Hac görevleri, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in uygulamasıyla yeniden aslına uygun hâle getirilmiştir.

Bu metinden hareketle aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

A) Hz. İbrahim, insanları tevhit inancına davet etmiştir.

B) Hac ibadeti, Kur'an ve sünnetle tekrar gerçek anlamına kavuşmuştur.

C) Kâbe, Hz. İbrahim'in vefatından sonra ibadet merkezi olmaktan uzaklaşmıştır.

D) Hac ibadetinin nasıl yapılması gerektiğini insanlara Hz. İbrahim öğretmiştir.

E) Kâbe ziyaretleri, putperestliğin yaygınlaşmasına rağmen devam etmiştir.

3. Aşağıdaki ayet ve hadislerden hangisi haccın önemiyle ilgili değildir?

A) "... (Allah (cc) tarafından) kabul edilmiş haccın karşılığı ancak cennettir." (Buhari, "Umre", 1)

B) "İnsanlara hac ibadetini duyur, gerek yaya olarak gerekse uzak yollardan gelen çeşitli vasıtalarla sana ulaşsınlar." (Hac suresi 27. ayet)

C) "Kim, Allah (cc) için hacceder ve Allah'a (cc) karşı gelmekten sakınırsa annesinden doğduğu günkü gibi günahlarından arınmış bir şekilde hacdan döner." (Buhari, "Hac", 4)

D) "Orada apaçık deliller, Makam-ı İbrahim vardır. Oraya giren emniyette olur. Gitmeye gücü yetenin o evi ziyaret etmesi, Allah'ın (cc) insanlar üzerinde bir hakkıdır..." (Al-i İmran suresi 97. ayet)

E) "... İşte şimdi kesin olarak seni memnun olacağın kıbleye döndürüyoruz. Artık yüzünü Mescid-i Haram tarafına çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun yüzünüzü o yöne çevirin..." (Bakara suresi 144. ayet)

4.

Telbiye	İhrama giren Müslümanların söylemesi gereken zikir.
Vakfe	Hac sırasında Arafat ve Müzdelife'de belirli bir süre bekleme.
Davet	İslam dinini yayma ve Müslümanları dinî görevlerini yerine getirmeye çağırma.
Say	Hac ve umre ibadetlerinde Safa ile Merve tepeleri arasında yedi defa gidip gelme.
İstilâm	Kurban Bayramı'nda Arife Günü sabah namazından itibaren bayramın dördüncü günü ikindi namazı dâhil farz namazların ardından söylenen tekbir.

Yukarıdaki tabloda bir kavramın tanımı hatalı yapılmıştır. Bu kavramın doğru tanımı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Çocuğun doğumunun ilk günlerinde ailenin, Allah'a (cc) bir şükür ifadesi olarak kestikleri kurbana verilen isim.

B) İslam'ın yapılmasını istediği işleri emir ve teşvik etmek, istemediği işleri de engellemeye çalışmak.

C) Tavafta Hacerülesved'in hizasına gelindiğinde elle dokunma, öpme ya da elleri havaya kaldırıp tekbir getirerek onu uzaktan selamlama.

D) Hacerülesved'den başlayıp yine aynı yere gelinceye kadar Kâbe'nin etrafını bir defa dolaşma ve Safa Tepesi'yle Merve Tepesi arasında gidiş gelişten her biri.

E) Dinen mükellef tutulmadığı hâlde bir kimsenin, dileğinin gerçekleşmesi için dinen sakıncası bulunmayan bir işi yapacağına dair Allah'a (cc) söz vermesi.

5.

I. İki rekât namaz kılınır, hacca niyet edilerek ihrama girilir.
II. Kâbe'de sünnet olan selamlama tavafı yapılır.
III. Müzdelife'ye gelinir ve vakfe yapılır.
IV. Arife Günü Arafat'ta farz olan vakfe yapılır.
V. Sabah namazı kılındıktan sonra Mina'ya gelinir.
VI. Şeytan taşlama vazifesi yerine getirilir ve kurban kesilir.

Haccın yapılışıyla ilgili numaralanmış ifadelerin doğru sıralanışı aşağıdakilerden hangisidir?

A) I – II – III – IV – VI – V

B) I – II – IV – III – V – VI

C) I – III – II – V – IV – VI

D) I – VI – IV – III – II – V

E) I – V – IV – III – VI – II

6. Aşağıdaki ifadelerden hangileri hac ibadetinin bireysel ve toplumsal faydalarıyla ilişkili değildir?

A) Hac, ölüm sonrası hayatı hatırlatarak insana günahlarından tövbe etme imkânı sunar.

B) Hacda ihrama giren kimse maddi servetle övünmemeyi, gösterişten uzaklaşmayı, kardeşlik hukukunu ve eşitlik ilkesini yaşayarak öğrenir.

C) Hac ibadeti sırasında getirilen bazı sınırlamalar, insana, bütün canlılara karşı şefkat gösterme ve merhamet etme duygusu kazandırır.

D) Hac yapabilmesi için bir kişide bulunması gereken şartlar; akıl sağlığı, büluğa ermek, özgürlük, sağlık, yol güvenliği ve maddi imkâna sahip olmaktır.

E) Hac ibadetinde bir araya gelen Müslümanlar; birbirleriyle tanışır, kaynaşır, dertlerini dile getirir ve bunlara ortak çözümler ararlar.

7. Aşağıdakilerin hangisinde kurban edilecek hayvanda bulunması gereken şartlar doğru verilmiştir?

A) Koyun, bir yaşını doldurmuş olmalıdır.

B) Keçi, iki yaşını doldurmuş olmalıdır.

C) Sığır, üç yaşını doldurmuş olmalıdır.

D) Deve, dört yaşını doldurmuş olmalıdır.

E) Manda, beş yaşını doldurmuş olmalıdır.

D. Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Hac ibadetinin dinimizdeki yerini ayet ve hadislerle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

.....

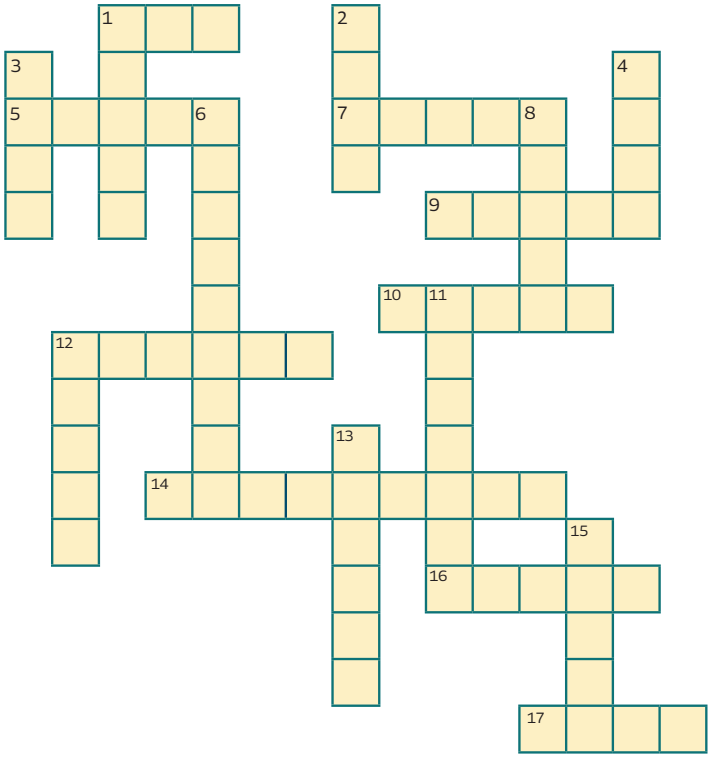
2. **Umre ile hac arasındaki farklar nelerdir? Yazınız.**

3. **Hac ibadetinin insan davranışları üzerindeki etkilerini açıklayınız.**

4. **Kurban ibadetinin yapılış amacını açıklayınız.**

5. **Cihadın vatan savunmasındaki önemini açıklayınız.**

E. Aşağıdaki bulmacayı çözünüz.

Soldan Sağa

1. Belirlenmiş bir zamanda ihrama girip Arafat'ta vakfenin yapıldığı ve Kâbe'nin tavaf edildiği farz ibadet.
5. Hac veya umre yapan kimseye normal durumlarda helal olan bazı davranışların haram kılınması.
7. İslam dinini yayma ve Müslümanları dinî görevlerini yerine getirmeye çağırma.
9. Hac ibadetini yerine getiren kişinin belirli bir zaman diliminde, belirli yerlerde bir süre durması.
10. İyiliğin yerleşmesi ve kötülüğün ortadan kalkması için maddi ve manevi tüm imkânları kullanarak gayret sarf etme.
12. Peygamberlerin, Allah'ın (cc) kendilerine indirmiş olduğu vahiyleri insanlara eksiksiz olarak bildirmesi.
14. "Allah'ın (cc) evi" anlamında Kâbe için kullanılan isim.
16. Hac ve umre yolculuğuna çıkanların Mekke'ye girmeden önce ihrama niyet etmek zorunda oldukları sınırlar, yerler.
17. Hac zamanı dışında, ihramlı bir şekilde Kâbe'yi tavaf edip Safa ile Merve arasında say yaptıktan sonra tıraş olup ihramdan çıkarak yapılan ibadet.

Yukarıdan Aşağıya

1. Yasak bölge. Dince yasak edilmiş, din kuralarına aykırı olan.
2. Hac ve umre yapan kimselerin Harem sınırları içinde kestikleri kurban.
3. Mekke ile Arafat arasında bulunan ve ibadet amacıyla hacıların kurban kesip sonra da şeytan taşladıkları yer.
4. Müslümanların kıblesi olan ilk mabet.
6. Hac ibadeti sırasında hacıların vakfe yapmak üzere geceyi geçirdikleri Arafat ile Mina arasındaki yer.
8. Haramları, dinen şüpheli olan durumları ve dinin kötü gördüğü şeyleri terk etme.
11. Tavaf sırasında Hacerülesved'i selamlama.
12. Hac ve umre ibadetini yapacak kişinin Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmesi.
13. Belli nitelikleri olan bir hayvanı belirli günlerde ibadet niyetiyle usulüne uygun bir biçimde kesme.
15. Kâbe ile kuzey tarafındaki yarım daire şeklinde ve bir buçuk metre yüksekliğindeki duvarın arasında kalan yer.

SÖZLÜK

A-B-C-Ç

adak: Allah'ın (cc) sevgisini ve hoşnutluğunu kazanmak, dileğinin gerçekleşmesi için dinen sakıncası bulunmayan bir işi yapacağına dair Allah'a (cc) söz verme.

adalet: 1. Doğruluk, eşitlik, denklik, aşırılıktan uzak ve dengeli olma, her şeye hakkını verme. 2. Bir işi yerli yerine koyma, hak sahibine hakkını verme, hak ve hukuka uygunluk.

amel: 1. Yapılan iş, eylem, fiil. 2. Dünya ve ahirette ceza veya mükâfat konusu olan her türlü iş ve davranış.

arz etmek: Sunmak, göstermek, saygı ile bildirmek.

asgari: En az, en aşağı, en düşük, en alt.

aza: Vücut parçası, organ.

azık: Yolculuk sırasında veya dışarıda çalışırken yenmek üzere hazırlanan yiyecek vb.

aziz: 1. Yüce, kıymetli, değerli, mukaddes. 2. Saygı duyulan, hürmet edilen.

batıl: Yok olup giden, gerçek ve doğru olmayan, esassız, boş şey, boşa giden, hükümsüz, gerçeğe aykırı, hikmetsiz, temelsiz, devamsız.

bereket: 1. Nimet, bağış, Allah'ın (cc) karşılıksız vermesi. 2. Bolluk, gürlük, feyiz, mutluluk ve güzelliklerin artması.

beyan: Bir şeyin açıklığa kavuşması, anlatma, bir şeyi delil getirerek ispatlama, açık söyleme, bildirme, anlaşılır bir dille açıklama.

Beytülharam: Kâbe, "Çevresinde bazı davranışların haram olduğu ev" anlamında Kâbe'nin adlarından biri.

biat: Birinin hâkimiyetini kabul etme ve emirlerine bağlılığını bildirme.

cemaat: 1. Topluluk. 2. Müslümanlığın din kardeşliği esasına dayalı olarak sevgi ve saygı temelli birlik, beraberlik. 3. Namaz kılmak için bir araya gelen ve imama uyan topluluk.

civar: Yöre, dolay, yakında olan.

cüz: Bir bütünü oluşturan bölümlerden her biri.

D-E-F-G-Ğ

diğerkâmlık: Çıkar düşüncesine dayanmadan başkalarını düşünme, başkalarının menfaatlerini kendi menfaatinden üstün tutma.

dua: 1. Çağırma, seslenme. 2. Yalvarma, yakarma. 3. Dileme, yardım isteğinde bulunma. 4. İbadet ve yakarma amacıyla okunan dinî metin. 5. Allah'ın (cc) yüceliği ve büyüklüğü karşısında insanın kendi zayıflığını kavrayıp O'na yalvarması, şükretmesi, O'nu övmesi ve Allah'la (cc) her an beraber olduğunun bir göstergesi olarak O'nunla iletişim kurma eylemi.

ehlisünnet: 1. Sünnete bağlı olanlar. 2. İslâm dininin temel konularında Hz. Peygamber'in sünnetine ve sahabenin yoluna uymayı ilke edinenlerin izlediği yolu ve yöntemi benimseyenler.

esenlik: Ruhsal ve bedensel olarak sağlıklı olma durumu. Sağlık, afiyet, sıhhat, selamet.

fakih: 1. Din bilgini, fıkıh âlimi, müçtehit. 2. İslâm fıkhını iyi bilen ve kendisine sorulan konular hakkında fetva verme ve çözüm önerme yetkisine sahip olan kimse. 3. Dinî hükümler konusunda derin anlayış ve kavrayışı olan, insanın lehindeki veya aleyhindeki hükümleri delilleriyle ortaya koyabilecek ölçüde fıkıh ilminde uzmanlaşan kimse.

farzıayn: Dinen sorumlu sayılan kimselerin her birinin ayrı ayrı yapması zorunlu olan fiiller, emirler.

farzıkifaye: Dinen sorumlu sayılan kimselerden bazılarının yapmalarıyla diğerlerinden sorumluluğun kalktığı fiiller, emirler.

fazilet: 1. Güzel ahlak. 2. Olgunluk, erdemlilik, üstünlük, değer, kıymet. 3. İnsanın doğuştan sahip olduğu ve sonradan çalışma yoluyla geliştirip zenginleştirdiği güzel nitelikler.

ganimet: 1. Herhangi bir zorluk çekmeden elde edilen şey. 2. Savaş sırasında Müslüman olmayan düşman ordusundaki askerlerden alınan her türlü mal ve esirler.

gazap: 1. Öfke, kızgınlık. 2. Yeryüzünde işlenmiş ve işlenecek olan her türlü zulüm ve haksızlığa karşı Allah'ın (cc) verdiği veya vereceği ilahi ceza.

gusül abdesti: 1. Yıkanma, temizlenme. 2. Cünüplük, hayız ve nifas gibi manevi kirlilikten kurtulmak için niyet ederek ağız ve burun içleri de dâhil hiçbir kuru yer kalmadan bütün vücudu yıkama, boy abdesti.

H-I-İ-J

hacet namazı: Herhangi bir ihtiyacı olan Müslümanın bu ihtiyacının karşılanmasını Allah'tan (cc) istemeden önce kılmış olduğu nafile namaz.

hadesten taharet: 1. Kişinin manevi kirlilik durumundan temizlenmesi. 2. Namaz kılacak kişinin abdest veya gusül abdesti alması.

halis: Samimi, içtenlikle.

hamt: 1. Bütün övgü çeşitlerini içeren sevgi ve saygıyla Allah'a (cc) yapılan şükür. 2. Nimetlerin, güzelliklerin kaynağı ve sahibi olan Allah'ı (cc) övgü ve yüceltme sözleriyle anma, emirlerini yerine getirip yasaklarından kaçınma.

hanif: 1. Allah'ı (cc) birleyen, şirke meyletmeyen, tevhit ehli. 2. Hz. İbrahim'in tebliğ ettiği tevhit inancını koruyan; Hz. Muhammed'in (sav) peygamber olarak gönderilmesinden önce Allah'ın (cc) varlığına ve birliğine inanan kimse.

harp: Devletlerin birbirleriyle diplomatik münasebetlerini keserek yaptıkları silahlı çarpışma, savaş, cenk.

hasenat: Yararlı, iyi, güzel işler.

hatim: 1. Sona erdirme, bitirme. 2. Kur'an-ı Kerim'i başından sonuna kadar tek başına veya cemaatin huzurunda yüzüne veya ezberden okuma.

hayır: Dinin ve aklın yapılmasını iyi ve güzel gördüğü, kişinin sadece Allah'ın (cc) rızasını gözeterek yaptığı iş, amel.

hicri takvim: Hz. Peygamber'in Mekke'den Medine'ye hicretini tarih başlangıcı olarak kabul eden ve ayın yörüngesi üzerinde dönüşüne göre belirlenen kamerî takvim, ay takvimi.

hidayet: 1. Doğru yolu gösterme, doğru yolu bulma. 2. Allah'ın (cc) insanlara kendi yolunda gidebilecek akıl, düşünme, öğrenme, hatırlama gibi yetenekler vermesi ve insanların da bunları kullanarak doğru yolu bulması.

hikmet: 1. İnsanın varlıkların hakikatini, gerçek yüzünü, gücü oranında bilip ona göre hareket etmesi. 2. Doğru hüküm verme yeteneği. 3. Nübüvvet, peygamberlik. 4. Kur'an-ı Kerim, vahiy. 5. Yüce Allah'ın her şeyi yerli yerince yaratma, her şeyi layık olduğu yere koyma sırrı. 6. Eşyanın hakikatini olduğu gibi bilme.

hurafe: 1. Doğru olmayan, uydurma, asılsız söz. 2. Akla ve gerçeğe aykırı olan, yalan haber. 3. Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamber'in sünnetiyle çatışma hâlinde olan her türlü düşünce, inanç, davranış ve bidat.

hutbe: 1. Hitabet, bir topluluk karşısında yapılan etkileyici konuşma. 2. Cuma ve bayram namazlarında cemaate karşı yapılan konuşma.

hüküm: 1. Bir şeyin şöyle veya böyle olduğu hakkında verilen karar, yargı. 2. Bir şeyi yerli yerince ve sağlam yapma. 3. Allah'ın (cc), sorumluluk çağına gelmiş insanların inanç, ibadet, ahlak ve davranışlarına dair yapınız veya yapmayınız şeklindeki emirleri, yasakları.

husuf namazı: Ay tutulması esnasında karanlıktan kurtulmanın ve Allah'ın (cc) büyüklüğünü kabullenmenin bir işareti olarak kılınan nafile namaz.

ıslah: İyi ve yararlı olma, düzeltme, daha iyi hâle getirme.

ibadet: 1. Boyun eğme, itaat etme, saygı duyma. 2. Kulluk etme, tapınma. 3. İnsanın yaratılış amacına uygun olarak Hz. Peygamber'in uygulamalarını esas alıp niyet ederek yapmış olduğu Allah'a (cc) yaklaşma şekilleri; davranışlar.

icabet: Çağrıya olumlu karşılık verme.

ifa: 1. Bir şeyi tam ve mükemmel bir biçimde yapma. 2. Sorumluluk çağındaki insanların Allah'ın (cc) isteklerini şartlarına uygun bir şekilde yerine getirmesi.

ihya: 1. Hayat verme, diriltme, canlandırma, yeniden hayata döndürme. 2. İnsanın ömrünü ibadet ederek, ilmî çalışmalar yaparak, insanlığın yararına maddi ve manevi şeyler üreterek değerlendirmesi.

ikram: 1. Bir şeyi armağan olarak verme, sunma. 2. Yüce Allah'ın kullarına iyilik ve ihsanda bulunması.

ikrar: Kabul etme, doğrulama, onaylama, itiraf etme.

irade: 1. Seçme, tercih etme, isteme, dileme, arzu etme, meyletme, karar verme. 2. Aklın düşünüp karar vermesi, yapılması veya yapılmaması eşit olan çeşitli davranışlardan birini beğenip tercih etmesi. 3. Allah'ın (cc) dilemesi, arzu etmesi, tercih etmesi ve dilediğini yerine getirmesi anlamlarında Allah'ın (cc) sıfatlarından biri (Külli irade).

istihare namazı: Yapılması düşünülen bir işin Allah (cc) katında hayırlı olan şekliyle gerçekleşmesini istemek ve bunun için kılınan namaz.

istikamet: 1. Doğrultu, yön. 2. Allah'ın (cc) emrettiği şekilde hareket etme, taat ve ibadetini eda edip yasaklanan şeylerden kaçınma.

istişare: 1. Görüş alışverişinde bulunma, fikir alma, danışma. 2. Herhangi bir konuda doğruyu bulmak için sahasında güvenilir bir uzmanın görüşüne başvurma.

istiva: Allah'ın (cc) her şeye hükümran ve egemen olması, yarattıklarını istediği gibi yönetip yönlendirmesi.

itaat: 1. Boyun eğme, uyma, dinlenme, söz dinleme, alınan emre göre hareket etme, saygı gösterme. 2. Allah'ın (cc) ve elçisinin ortaya koyduğu emir ve yasaklara uyma.

itikat: 1. Gönülden bağlanma, kesin karar verme, samimi olarak inanma. 2. Dünyada ve ahirette insanların mutlu olmaları için Allah'ın (cc) göndermiş olduğu kuralların hepsini kesin bir şekilde kabullenme, iman etme.

K-L-M-N

kamet: Gerek tek olarak gerekse cemaatle namaz kılarken farz namazların öncesinde "hayye ale'l-felah"tan sonra 'namaz ibadeti başlamak üzeredir.' anlamına gelen "kad kameti's salah" cümlesinin ezana eklenip okunması.

kefaret: 1. Yerine getirilmeyen bir ibadeti, işlenen bir günahı veya yapılan bir hatayı telafi etmek umuduyla kesilen kurban, verilen sadaka veya tutulan oruç. 2. Dinin koymuş olduğu yasakları çiğnemek suretiyle veya yanlışlıkla ya da bir zorunluluk sonucu işlenen bir günahın bağışlanması için yerine getirilmesi gereken mali veya bedenî ibadet.

kutsi hadis: Allah'ın (cc), Hz. Muhammed'in (sav) gönlüne ilham ettiği, onun da bu ilham edilen şeyleri kendi ifadesi ile dile getirdiği hadis(ler).

külli irade: 1. Allah'ın (cc) iradesi, ilahî irade. 2. Allah'ın (cc) istediğini istediği gibi dilemesi ve seçmesi anlamında Allah'ın (cc) mutlak ve sınırsız iradesi. Külli irade, her şeye hâkim olan, her şeyi içine alan iradedir.

küsuf namazı: Güneş tutulması durumunda kılınan iki rekâtlık nafile namaz.

mahrum: İyi ve güzel bir şeyden hissesi, payı olmayan, yoksun olan, istediğini elde edemeyen, nasipsiz.

mahya: Birden çok minaresi bulunan camilerde özellikle ramazan aylarında minareler arasına yazılan dinî içerikli ışıklı yazı.

malik: Bir şeye sahip olan, sahip.

mazeret: Bir kusur veya kabahatin istenmeden yapıldığını gösteren ve hoş görülmesini gerektiren sebep, özür.

mekruh: Haram kadar kesin ve bağlayıcı delillere dayanmayan, ancak yapılması dinen hoş görülmeyen şey.

meşru: 1. Dince yasaklanmayan. 2. İslâm'a, uygun olan. 3. Akla, vicdana, kanun ve geleneklere ters düşmeyen.

meyletmek: 1. Bir yöne doğru yönelmek. 2. Sevgi, ilgi, alaka göstermek.

mezhep: 1. Gidilecek yer, gidilecek yol, takip edilen yöntem, metot, ekol. 2. İslâm kültüründe dinî ilimlerde uzman olan bir müçtehidin, dinin ayrıntılarına ilişkin konularda, kendine özgü kural ve metotla meydana getirdiği görüşler toplamı, içtihatlar.

minber: Cami ve mescitlerde imamın üzerinde hutbe okuduğu, basamaklarla çıkılan ve mihrabın sağında bulunan yüksekçe yer.

miraç: Recep ayının 27. gecesinde Hz. Peygamber'in Mekke'den Kudüs'teki Mescid-i Aksa'ya götürülmesi ve oradan göğe yükseltilerek kendisine Allah'ın (cc) ayet ve olağanüstü nimetlerinin gösterilmesi.

miskin: 1. Aciz, zavallı. 2. Dinen zekât verilecek derecede yoksul, muhtaç ve maddi anlamda düşkün.

misvak: Diş temizliğinde kullanılan arak ağacının küçük ince dalı.

muhacir: 1. Göç eden, hicret eden, yerleşmek üzere yurdundan başka bir yere giden kimse. 2. İslâm dinini Kur'an-ı Kerim'in emrettiği gibi yaşamak, Mekkeli müşriklerin her türlü baskısından kurtulmak ve din, can, namus, akıl ve soy emniyetini sağlayıp her türlü tehlikeden korunmak amacıyla Mekke'den Medine'ye hicret eden Hz. Muhammed (sav) ve arkadaşları.

muhaddis: 1. Haber veren, söz nakleden, rivayet eden, ravi, hadis nakleden. 2. Hadislerin sahih olanlarını sahih olmayanlarından ayırt edebilme donanımına sahip, hadis ilminin terimlerini ayrıntılarıyla bilen, kendinden önceki hadis âlimlerinin naklettikleri hadislere vâkıf olan hadis âlimi.

muhsin: 1. Güzel davranan, bağışlayan, ikram eden, ihsan eden, iyilik eden. 2. Davranışlarında Kur'an-ı Kerim ve sünneti esas alan. 3. Allah'ı (cc) görüyormuş gibi bilinçli bir şekilde O'na ibadet eden.

mukaddes: Kutsal, mübarek, temiz ve kutlu.

mukim: Yerinde duran, yerleşik olan, yolcu olmayan, ikamet eden kimse.

muktedir: 1. Bir işe gücü yeten, o işi yapacak veya yaptıracak güce, bilgi ve yeteneğe sahip olan, güçlü, kudretli. 2. Yüce Allah'ın "Her şeye kadir olan, her şeye gücü yeten, mutlak kudret sahibi" anlamına gelen ismi.

musalla taşı: Cenaze namazı kılınırken cenazenin üzerine konulduğu yüksekçe yer.

mushaf: Kur'an-ı Kerim ayetlerinin iki kapak arasında toplanmasından oluşan kitap.

muteber: Saygın, itibarı olan, hatırı sayılır, sözü geçer, inanılır, güvenilir, değerli, geçerli.
mutmain: İnanmış, gönlü kanmış, emin olan.
mübarek: Bereketli, hayırlı, uğurlu, kutlu, feyizli.
mükellef: 1. Sorumluluk ve yükümlülük taşıyan kişi. 2. Akli dengesi yerinde, ergenlik çağına ulaşmış, dinin emir ve yasakları karşısında sorumlu bulunan erkek ve kadın. 3. Allah'a (cc), O'nun birliğine, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, ahiret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah'tan (cc) olduğuna, Hz. Muhammed'in (sav) O'nun kulu ve resulü olduğuna, Allah'ın (cc) Peygamberi aracılığıyla göndermiş olduğu emirlerin hepsine ayrıntılarıyla inanan, inandığını diliyle söyleyen, davranışları ve ibadetleriyle inancını dışa yansıtan kimse.
münacat: Allah'a (cc) yalvarıp yakarma, sessizce ve içtenlikle dua etme.
müsamaha: 1. Bağışlama, kolaylık gösterme. 2. İslâm'da, bir kimsenin hatasını yüzüne vurup mahcup etmeksizin hoş görme, anlayış göstererek bağışlama veya hatasını düzeltmesi için imkân verme.
müstağni: İhtiyaç ve eksiklik duymayan.
müstehap: Allah'ın (cc) farz kılmaksızın kullarını yapılmasına teşvik ettiği şey; farz ve vaciplerin dışında yapılan ve kaynağını Hz. Peygamber'in davranışlarından alan, onun da bazen yapıp bazen yapmadığı fiiller.
nafile: Farz ve vacip dışında sevap kazanmak amacıyla yapılan ve Hz. Peygamber'in de yapmış olduğu ibadetler ve davranışlar.
namus: Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet.
necasetten taharet: 1. Dinen pis sayılan, elle tutulabilen, gözle görülebilen; ağırlığı ve hacmi olan kan, idrar, dışkı ve leş gibi şeylerden bedeni, elbiseleri ve namaz kılınacak yeri arıtma; temizleme. 2. Namaza durmadan önce yerine getirilmesi gereken şartlardan biri.
nefis (nefs): 1. Kişi, zat, varlığın kendisi. 2. Can. 3. Gönül, iç dünya. 4. Arzu, istek, tutku. 5. Kötü huy ve çirkin davranışların kaynağı.
nezir: Allah'ın (cc) sevgisini ve hoşnutluğunu kazanmak, dileğinin gerçekleşmesi için dinen sakıncası bulunmayan bir işi yapacağına dair Allah'a (cc) söz verme, adak.
nifak: 1. Çok yüzlü olma, içi dışı ayrı olma, ikiyüzlülük. 2. Bir kimsenin İslâm'ı gerçekten kabul etmediği hâlde Müslüman gibi görünmesi.

O-Ö-P-R

prova: Bir şeyin amacına uygun, istenilen düzeyde olup olmadığını anlamak için yapılan deneme.
Rahman: "Dünyada, bütün canlılara şefkat gösteren, mümin kâfir ayrımı yapmaksızın insanlara merhamet eden, her türlü nimeti sürekli veren, rahmeti sonsuz olan." anlamında Yüce Allah'ın isimlerinden biri.
rahmet: 1. Sevgi, şefkat, merhamet. 2. Birinin suçunu bağışlama, yarlıgama, affetme. 3. Sevap, lütuf ve ihsan. 4. Bütün varlıkların iyiliğini arzu edip onlara her türlü yardımda bulunma isteği.
ravi: 1. Hadis nakleden kimse. 2. Hz. Peygamber'in hadislerini, senetleriyle beraber kitaplaşma dönemine kadar rivayet eden kimse.
rızık: Allah'ın (cc) tüm canlılara kendi katından verdiği yenilen, içilen, giyilen ve maddi manevi yararlanılan şeylerin hepsi.
riayet: Uyma, boyun eğme.
riya: 1. Gösteriş, ikiyüzlülük, sahtekârlık, özü sözü bir olmama. 2. Allah (cc) rızası için yapılması gereken ibadetleri ve güzel davranışları, insanlara gösteriş için yapıp kendini ve ibadetini beğendirme isteği. İbadetleri Allah'tan (cc) başkasına sunma.

S-Ş-T

sabır: 1. Tutma, engelleme, direnç gösterme, kararlılık, cesaretli olma, acele etmeme. 2. Hoşa gitmeyen olaylar, nefse ağır gelen şeyler ve insanı zorlayan durumlar karşısında ruhsal dengeyi bozmamak için dünya ve ahiret yararlarını düşünerek insanın kalbinde yer tutan sükûnet ve dayanma kuvveti. 3. Allah'a (cc) sığınıp güvenerek bela ve felaketlere direnç gösterme.

sadakat: İçten bağlılık, dostluk, güven duyma, vefalı olma, sözünde durma, doğruyu söyleme.

saf: Cemaatle namaz kılan müminlerin imamın arkasında kıbleye yönelerek omuz omuza durdukları düzgün sıralardan her biri.

sahih: 1. Yalan veya hayal ürünü olmayan, kusursuz, halis, gerçek, doğru. 2. İbadet veya hukuki işlemin geçerli olması anlamında fıkıh usulü terimi.

salavat: Hz. Peygamber'in Allah (cc) katındaki derecesinin daha da artmasını istemek ve Allah'ın (cc) ona olan bağışlarının ahirette çoğalmasını dilemek için yapılan dua cümlesi.

salih amel: 1. İyi, güzel, yararlı iş ve davranış. 2. Dayanaklarını Kur'an-ı Kerim ve sünnetten alan, Allah (cc) rızası için yapılan tüm güzel davranışlar, ibadetler ve faydalı işler.

savm: İslam'ın beş temel şartından biri olarak sorumluluk çağına gelmiş olan Müslümanların ibadet niyetiyle imsak vaktinden itibaren, güneşin batışına kadar yemeden, içmeden ve cinsel yakınlıktan uzaklaşmaları, oruç.

sefer: 1. Yolculuk, seyahat. 2. Savaş için yapılan yolculuk, savaşa gidiş ve yapılan savaş.

seferî: 1. Yolculuğa çıkan, uzak yere giden. 2. Doğup büyüdüğü, yerleştiği veya işi gereği yaşamını sürdürdüğü yerden doksan kilometre uzaklıktaki bir yere on beş günden az kalmak üzere yolculuk yapan kişi.

sehiv secdesi: 1. Yanılma, unutma secdesi. 2. Bir namazın vaciplerinden birini unutarak veya hatalı olarak terk eden veya erteleyen ya da namazın farzlarından birini geciktiren kişinin bu hatasına bedel olarak namazın sonunda yapması gereken iki secde.

setriavret: 1. Namazın farzlarından biri. 2. Müslüman erkek ve kadınların namazda ya da dinen evlenmesi yasak olmayan kişilerin yanında örtülmesi gereken yerlerini örtmeleri, dinin belirlediği avret yerlerini kapatmaları.

sılayırahim: Anne baba başta olmak üzere tüm akrabalar arasında güzel ilişki kurma, onları ziyaret etme, hâl ve hatırlarını sorma, maddi manevi yardımda bulunma, gönüllerini alma.

sıyam: Savm, oruç. İslâm'ın beş temel şartından biri olarak sorumluluk çağına gelmiş olan Müslümanların ibadet niyetiyle imsak vaktinden itibaren, güneşin batışına kadar yemeden, içmeden ve cinsel yakınlıktan uzaklaşmaları.

sücud: Namazın farzlarından olan iki secde. Namazda alnı, burnu, elleri, dizleri ve ayak parmaklarını yere koyup orada Allah'ın (cc) yüceliğini Hz. Peygamber'in öğrettiği dualarla anma.

sünnet: 1. Hz. Peygamber'in yapmış olduğu farz ve vacibin dışındaki ibadetler, tavsiyeler, öğütler. 2. Hz. Peygamber'in sözleri, davranışları ve sahabenin yapmış olduğu olumlu davranışları onaylaması.

şehadet: 1. Tanıklık, şahitlik. 2. Allah (cc) yolunda veya O'nun korunmasını emrettiği kutsal değerler olan din, vatan, namus, mal ve can güvenliği için mücadele ederken ölme, şehitlik.

şeytan taşlama: Hac görevini yerine getiren Müslümanların, Kurban Bayramı günlerinde Mina'da belirli üç ayrı yere yedişer adet taş atmaları.

şirk: 1. Denklik, ortaklık, ortak olma, eş koşma. 2. Zatında, sıfatlarında, fiillerinde, yaratma ve emretme konularında Allah'a (cc) başka bir varlığı denk görme.

şuur: 1. Anlayış, kavrayış, idrak. 2. İnsanın kendini bilmesi ve içinde yaşadığı zamandan ve mekândan haberdar olabilme melekesi, bilinç.

şükür namazı: Hayırlı ve güzel şeyleri elde etmekten, bir nimete kavuşmaktan veya bir beladan kurtulmaktan dolayı Allah'a (cc) hamt, dua ve şükür için kılınan namaz.

tağut: 1. Haddi aşan, azgın, ileri giden, ölçüsüz, zorba. 2. Şeytan. 3. Sihirbaz, kâhin. 4. Allah'a (cc) isyan ederek insanların tek hâkimi ve sahibi olduğunu iddia eden ve onları kendine kulluk yapmaya zorlayan kimse veya kurum. 5. Allah'a (cc) karşı tanrılıklarını ilan eden ve bu uğurda halkına baskı yapan krallar, firavunlar, nemrutlar.

tahrif: Saptırma, çarpıtma, değiştirme, bozma, bozulma.

tahrimen mekruh: Harama yakın mekruh; Allah'ın (cc) veya Hz. Peygamber'in yapılmamasını kesin ve bağlayıcı tarzda istediği, ancak bu yasaklamayı bildiren ayet ve hadislerde kullanılan ifadelerden, yasaklanan şeyin harama yakın olduğunun anlaşıldığı durumlar.

tahsis: Bir şeyi bir kimseye veya bir yere ayırma.

takdir: Allah'ın (cc) bütün nesne ve olayları ezelî ilmiyle bilip belirlemesi, kader.

takrirî sünnet: Hz. Peygamber'in huzurunda bir sözün söylenmesi veya bir fiilin gerçekleştirilmesi yahut onun görmediği yerde yapılan bir şeyin kendisine bildirilmesi durumunda, onun bu sözü veya fiili yahut başka bir yerde yapılıp da kendisine aktarılan şeyi onaylamasıdır.

tamah etmek: Açgözlü davranmak.

tan: Güneş doğmadan önceki alaca karanlık, fecir.

tasavvur: Bir şeyi zihinde canlandırmak, tasarlamak.

tenzih: Allah'ı (cc), şanına ve zatına layık olmayan şeylerden uzak ve yüce tutma; yaratılmışlara ait olan her türlü eksikliği Allah'a (cc) yakıştırmama.

tenzihen mekruh: Helale yakın mekruh, Allah'ın (cc) veya Hz. Peygamber'in yapılmamasını kesin ve bağlayıcı olmayan bir tarzda istediği fiiller.

tespih namazı: Hz. Peygamber'in haftada, ayda, yılda veya ömürde bir defa kılınmasını tavsiye ettiği nafile bir namaz.

tespih: 1. Allah'ı (cc) zatında, sıfatlarında, fiillerinde ve isimlerinde her türlü eksiklikten uzak tutma. 2. Namazlardan sonra "Sübhanallah, Elhamdülillah ve Allahüekber" dualarını otuz üçer defa söyleme.

tevatür: Arkası kesilmeden birbirini izleyen, birbiri ardına gelen, toplumdan toplumda kesintisiz olarak aktarılan, nakledilen.

tevazu: Kibirlenmeme; gösterişsiz, yumuşak huylu ve mütevazı olma.

tevekkül: 1. Güvenme, bağlanma. 2. İnsanın, yapacağı işlerde kendisine düşen görevleri yapıp her türlü tedbiri aldıktan, yeterli ve gerekli çalışmaları en güzel biçimde yerine getirdikten sonra Allah'ın (cc) takdirine razı olması.

tevhit: Allah'ı (cc) zatında, sıfatlarında ve fiillerinde birleme, tek ve eşsiz olduğuna inanma, O'na hiçbir şeyi şirk koşmadan ibadeti yalnızca Allah (cc) için yapma.

tövbe namazı: Günahlardan tövbe edildiğinde Allah'tan (cc) mağfiret dilemek amacıyla kılınan namaz.

tövbe: İbadetleri terk etmekten ve işlenen günahlardan dolayı pişman olma, bir daha günaha dönmeme ve ibadetleri aksatmama konusunda kesin karar vererek Allah'a (cc) yönelme.

U-Ü-V-Y-Z

ümmet: 1. Din ve inanç birliği temelinde bir araya gelen ve aynı peygambere bağlanan insanlar topluluğu, bir din üzerinde birleşen millet. 2. Bir peygamberin tebliğ ettiği dine inanan veya o dine muhatap olanların meydana getirdiği topluluk.

vakıf: Dinin kullanılmasına onay verdiği taşınan veya taşınmayan bir maldan yararlanma hakkını, Allah (cc) rızası için toplumun kullanımına verip bu malı satmayı veya bir başka şahsa mülkiyetini devretmeyi yasaklama, engelleme.

veli: 1. Seven, sevilen, arkadaş, dost. 2. Birine yardım eden, birisinin işini üzerine alıp yürüten.

yağmur namazı: Yağmur duasına çıkıldığı zaman cemaatle kılınan iki rekâtlık nafile namaz.

zengin: 1. Malı ve parası çok olan, varlıklı. 2. Dinen malları ve parası nisap miktarına ulaşmış kimse.

zeval: Güneş'in tepe noktasından batıya doğru hareket etme zamanı.

Zilhicce: Kamerî ayların on ikincisi.

zinde: Dinç, canlı, diri, sağlam.

KAYNAKÇA

- Ahmed bin Hanbel, Ebu Abdillah Ahmed bin Muhammed bin Hanbel eş-Şeybani. *el-Müsned*. nşr. Ebu Hacir Muhammed Said Besyuni. Beyrut: y.y., 1405/1985.
- Akalın, Şükrü Halûk vd. *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 11. Basım, 2011.
- Algül, Hüseyin vd. *İlmihal*. 2 Cilt, Ankara: TDV Yayınları, 2007.
- Apaydın, Yunus vd. *İlmihal.* 2 Cilt, Ankara: TDV Yayınları, 2007.
- Ateş, Süleyman. "İhlas". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 21/536. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Aybakan, Bilal. "Şâfiî Mezhebi". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 38/233-247. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Bardakoğlu, Ali. "Kurban". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 26/436-440. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- Beyhaki, Ahmed bin Hüseyin. *es-Sünenü'l Kübrâ,* nşr. Ebu Abdillah Abdusselam. Riyad: Mektebe-tü'r-Rüşd, 2004
- Bozkurt, Nebi - Küçükaşçı, Mustafa Sabri. "Mescid-i Harâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 29/273-277. Ankara: TDV Yayınları, 2004.
- Buhari, Ebu Abdillah Muhammed bin İsmail *el-Câmiu's-sahîh*. nşr. Muhammed Züheyr bin Nasr. 8 Cilt. b.y.: Daru Tavki'n-Necat, 2. Basım, 1422/2001.
- Çağrıcı, Mustafa. "Emir bi'l-Ma'rûf Nehiy ani'l-Münker". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 11/138-141. İstanbul: TDV Yayınları, 1995.
- Çağrıcı, Mustafa. "İnfak". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 22/289-290. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Darimi, Ebu Muhammed Abdullah, *Sünen*, Kahire, Beyrut: 1987.
- *Dinî Terimler Sözlüğü.* ed. Ahmet Nedim Serinsu. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı, 2009.
- Dönmez, İbrahim Kâfi. "Oruç". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 33/416-425. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Duman, Ali. "Sadaka". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 35/383-384. İstanbul: TDV Yayınları, 2008.
- Ebu Davud, Süleyman bin el-Eşas es-Sicistani. *es-Sünen*. thk. Şuayb Arnaud-Muhammed Kâmil-Karabilali. 7 Cilt. Beyrut: Darü'r-Risaleti'l-Âlemiyye, 1430/2009.
- Erkal, Mehmet. "Zekât". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 44/197-207. İstanbul: TDV Yayınları, 2013.
- Ersoy, Mehmet Akif. *Safahat.* haz. Necmetin Turinay. Ankara: TBMM Yayını, 2021.
- Ertürk, Mustafa. "Haber-i Vâhid", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* 14/350. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Günay, Hacı Mehmet. "Ramazan". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 34/433-435. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Gürkan, Menderes. "Vakfe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 42/463. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Harman, Ömer Faruk. "İbrâhim", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi,* 21/269-270. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- İbni Mâce. Ebu Abdillah Muhammed el-Kazvînî. *Sünen-i İbni Mâce Tercüme ve Şerhi*. (Haydar Hatipoğlu). 1-10. İstanbul: 1982.
- İmam Mâlik, Ebu Abdillah Malik bin Enes. *el-Muvatta*. nşr. Muhammed Fuad Abdülbaki. 1 Cilt. Beyrut: Daru İhyai't-Türasi'l-Arabiyye, 1433/2012.
- Kahraman, Abdullah. "Ta'dîl-i Erkân". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 39/366. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.

- Kandemir, M. Yaşar. "Hadis". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 15/27-64. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Karagöz, İsmail - Altuntaş, Halil. *Oruç İlmihali,* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2010.
- Karagöz, İsmail - Keskin, Mehmet. *Zekât İlmihali,* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2013.
- Keskin, Mehmet. *Şafii Fıkhı,* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2016.
- Koca, Ferhat. "İbadet". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 19/240. İstanbul: TDV Yayınları, 1999.
- Köksal, M. Asım. *Peygamberler Tarihi,* Ankara: TDV Yayınları, 19. Baskı, 2014.
- *Kur'an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsir.* haz. Hayrettin Karaman vd. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.
- *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli.* çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2009.
- *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli.* çev. Hayrettin Karaman vd. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- Müslim, Ebü'l-Hüseyn Müslim bin el-Haccac. *el-Camiü's-Sahih*. nşr. Muhammed Fuad Abdülbaki. 4 Cilt. Kahire: Matbaatü İsa el-Babi el-Halebi ve Şürekauhu, 1374-75/1955-56.
- Nesai, Ebu Abdirrahman Ahmed bin Şuayb bin Ali. *es-Sünen*. nşr. Abdülfettah Ebu Gudde. 8 Cilt. Halep: Mektebetü'l-Matbuat el-İslamiyye, 1406/1986.
- *Ortaöğretim Temel Dinî Bilgiler (İslâm-1-2) Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları, 2018.
- Öğüt, Salim. "İhram". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 21/539. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Öğüt, Salim. "Mikat". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 30/48. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Öğüt, Salim. "Sa'y". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 36/206. İstanbul: TDV Yayınları, 2009.
- Sinanoğlu, Mustafa. "İman". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 22/214-216. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.
- Sinanoğlu, Mustafa. "İslâm". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 23/1. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Sinanoğlu, Mustafa. "Teklif". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 40/385. İstanbul: TDV Yayınları, 2011.
- Şentürk, Lütfi - Yazıcı, Seyfettin. *İslam İlmihali,* Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2012.
- Taberani. Ebü'l-Kasım Süleyman bin Ahmed. *el-Mu'cemu'l-Kebir*. thk. Hamdi bin Abdülmecid es-Silefi, 20 Cilt, Musul: Mektebetü'l-Ulum ve'l-Hikem, 1983.
- Tirmizi, Ebu İsa Muhammed bin İsa. *es-Sünen*. thk. Ahmed Muhammed Şakir. 5 Cilt. Mısır: Matbaatü Mustafa el-Babi el-Halebi, 1395/1975.
- Ünal, Sadettin. "Kâbe". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 24/16. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- Yaşaroğlu, M. Kâmil. "Namaz". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 32/350. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.
- Yavuz, Yunus Vehbi. "Fitre". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 13/160-161. İstanbul: TDV Yayınları, 1996.
- Yavuz, Yusuf Şevki. "Kader". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 24/58. İstanbul: TDV Yayınları, 2001.
- *Yazım Kılavuzu.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 27. Baskı, 2012.
- Yitik, Ali İhsan. "Oruç". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 33/414-416. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- Yurdagür, Metin. "İ'lâ-yi Kelimetullah". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 22/62. İstanbul: TDV Yayınları, 2000.

Bu kitapta, İSNAD Sonnot Atıf Sistemi'nden yararlanılmıştır.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME CEVAP ANAHTARLARI

GÖRSEL VE GENEL AĞ KAYNAKÇASI

25°D
30°D
35°D
40°D
45°D
50°D
40°K
35°K
ROMANYA
Bükreş
UKRAYNA
RUSYA FEDERASYONU
HAZAR DENİZİ
Sofya
BULGARİSTAN
K A R A D E N İ Z
GÜRCİSTAN
Tiflis
YUNANİSTAN
Edirne
Kırklareli
Sinop
Bartın
Zonguldak
Kastamonu
ACARA Ö.C.
Artvin
Ardahan
ERMENİSTAN
AZERBAYCAN
Tekirdağ
İstanbul
Samsun
Trabzon
Rize
Kars
Erivan
Kocaeli
Düzce
Karabük
Ordu
Giresun
Çankırı
Amasya
Gümüşhane
Bayburt
Iğdır
Gökçeada
Bozcaada
Çanakkale
Yalova
Sakarya
Bolu
Çorum
Tokat
Erzincan
Erzurum
Ağrı
NAHÇIVAN Ö.C. (AZERBAYCAN)
Balıkesir
Bursa
Bilecik
Ankara
Eskişehir
Kırıkkale
Yozgat
Sivas
Tunceli
Bingöl
Muş
Van
Kütahya
Kırşehir
Elâzığ
Bitlis
Manisa
Afyonkarahisar
Uşak
Kayseri
Nevşehir
Malatya
İzmir
Atina
Aksaray
Diyarbakır
Batman
Siirt
Aydın
Konya
Adıyaman
Hakkâri
Denizli
Isparta
Burdur
Niğde
Kahramanmaraş
Şırnak
Mardin
İ R A N
Muğla
Karaman
Osmaniye
Gaziantep
Şanlıurfa
Antalya
Adana
Kilis
Mersin
Hatay
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
Erenköy
Lefkoşa
S U R İ Y E
I R A K
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ
LÜBNAN
Beyrut
Bağdat
Şam
A K D E N İ Z
L İ B Y A
Tel Aviv
FİLİSTİN
Batı Şeria
FİLİSTİN
Gazze Şeridi
Doğu Kudüs
İSRAİL
M I S I R
TÜRKİYE'NİN MÜLKİ İDARE BÖLÜMLERİ İLE KARA VE DENİZ KOMŞULARI HARİTASI
BAŞKENT
Ankara
İL MERKEZİ
Elâzığ
GÖL
ÜLKE SINIRI
ÖZERK BÖLGE SINIRI
AKARSU
0 50 100 200 300 400
km
Harita Genel Müdürlüğü tarafından üretilmiştir.

TÜRK DÜNYASI HARİTASI
Bağımsız Türk Devletleri
Türk Cumhuriyetleri, Türk Bölgeleri
Türk Toplulukları
0 250 500 1.000 1.500 2.000 km
TÜRK CUMHURİYETLERİ, TÜRK BÖLGELERİ
1 GAGAVUZ YERİ
2 KARAÇAY-ÇERKESYA
3 KABARDİN-BALKARYA C.
4 DAĞISTAN C.
5 ÇUVAŞİSTAN C.
6 TATARİSTAN C.
7 BAŞKURT C.
8 KARAKALPAKİSTAN C.
9 ALTAY C.
10 HAKASYA C.
TÜRK TOPLULUKLARI
a Avrupa'daki Türkler
b Kosova Türkleri
c Yunanistan Türkleri
ç Bulgaristan Türkleri
d Romanya Türkleri
e Suriye Türkmenleri
f Irak Türkmenleri
g İran Türkleri
h Afganistan Türkmenleri
ı Pakistan Türkmenleri
i Hindistan Türkmenleri
j Çin H. C. Türkleri
k Moğolistan Türkleri
l Rusya Federasyonu Türkleri
ÜLKE KISALTMALARI
ARNAVUTLUK ARN
BELÇİKA BEL
BOSNA - HERSEK BH
GÜNEY KIBRIS RUM YÖNETİMİ GKRY
HIRVATİSTAN HRV
İSVİÇRE İSV
KARADAĞ KRD
KOSOVA KSV
KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ KKTC
KUZEY MAKEDONYA KMKD
LİHTENŞTAYN LİH
SIRBİSTAN SRB
TÜRKİYE
KAZAKİSTAN
RUSYA FEDERASYONU
ÖZBEKİSTAN
TÜRKMENİSTAN
KIRGIZİSTAN
TACİKİSTAN
İRAN
AFGANİSTAN
PAKİSTAN
HİNDİSTAN
MOĞOLİSTAN
ÇİN HALK CUMHURİYETİ
SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ
SAHA (YAKUT) C.
TUVA C.
IRAK
SURİYE
SUUDİ ARABİSTAN
UKRAYNA
BELARUS
POLONYA
ALMANYA
FRANSA
İSPANYA
PORTEKİZ
İTALYA
YUNANİSTAN
BULGARİSTAN
ROMANYA
MACARİSTAN
İSVEÇ
FİNLANDİYA
NORVEÇ
İZLANDA
İRLANDA
HOLLANDA
BELÇİKA
İSVİÇRE
AVUSTURYA
DANİMARKA
FAS
CEZAYİR
TUNUS
LİBYA
MISIR
SUDAN
NİJER
ÇAD
YEMEN
UMMAN
KATAR
BİRLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ
BANGLADEŞ
Akdeniz
Karadeniz
Kızıldeniz
Hazar Denizi
Kuzey Denizi
Norveç Denizi
Barents Denizi
Kara Denizi
Beringi Denizi
Ohotsk Denizi
Umman Denizi
Yemen Denizi
Manş Denizi
Cebeliitarık B.
Moskova
Astana
Bişkek
Taşkent
Aşkabat
Tahran
Kabil
İslamabad
Yeni Delhi
Pekin
Ulanbatur
Ankara
Trablus
Lefkoşa
Şam
Amman
Kahire
Bağdat
Kuveyt
Riyad
Muskat
Sana
Dakka
30°B 20°B 10°B 0° 10°D 20°D 30°D 40°D 50°D 60°D 80°D 100°D 120°D 130°D 140°D 150°D 160°D 170°D 180°
30°D 40°D 50°D 60°D 70°D 80°D 90°D 100°D 110°D 120°D
10°K 20°K 30°K
50°K 40°K 30°K 20°K 10°K